
OPERAT UZDROWISKOWY
OBSZARU OCHRONY UZDROWISKOWEJ
KAZIMIERZA WIELKA

KAZIMIERZA WIELKA, grudzień 2016r.

Zamawiający:

Gmina Kazimierza Wielka
ul. Tadeusza Kościuszki 12
28-500 Kazimierza Wielka

BURMISTRZ MIASTA I GMINY

Adam Andrzej Bodzioch

Wykonawca opracowania:

Pracownia Usług Projektowych, Inwestycyjnych,
Konservacji Zabytków „HOT”
ul. Wiewiórcza 2
16-030 Supraśl
REGON 050041566
NIP 542-100-31-74

Zespół w składzie:

dr inż. arch. Tomasz Grzegorz Ołdytowski

dr Mieczysław Kucharski

mgr inż. arch. Szymon Ołdytowski

mgr Agnieszka Lenkiewicz

CZĘŚĆ OPISOWA
OPERATU UZDROWISKOWEGO

SPIS TREŚCI:

WSTĘP

ROZDZIAŁ 1 **10**

PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA OPERATU

ROZDZIAŁ 2 **13**

PODSTAWOWE POJĘCIA BRANŻY UZDROWISKOWEJ

ROZDZIAŁ 3 **21**

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY KAZMIERZA WIELKA

3.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE GMINY KAZMIERZA WIELKA

3.2. DEMOGRAFIA GMINY KAZMIERZA WIELKA

ROZDZIAŁ 4 **26**

HISTORIA GMINY KAZMIERZA WIELKA

ROZDZIAŁ 5 **35**

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I WALORY KRAJOBRAZOWO-TURYSTYCZNE

5.1. RZEŻBA TERENU

5.2. WARUNKI KLIMATYCZNE

5.3. ZARYS BUDOWY GEOLOGICZNEJ

5.4. WARUNKI HYDROGEOLOGICZNE

5.5. GLEBY

5.6. SZATA ROŚLINNA – LASY

5.7. FLORA

5.8. FAUNA

5.9. FORMY OCHRONY PRZYRODY

ROZDZIAŁ 6 **57**

DZIEDZICTWO KULTUROWE I OBIEKTY ZABYTKOWE

6.1. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

6.2. ATRAKCJE TURYSTYCZNE GMINY KAZMIERZA WIELKA

6.3. ARCHEOLOGIA

ROZDZIAŁ 7 **69**

CHARAKTERYSTYKA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

- 7.1. SZLAKI KOMUNIKACYJNE
- 7.2. SIEĆ WODOCIĄGOWA
- 7.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA
- 7.4. GOSPODARKA ODPADAMI
- 7.5. GOSPODARKA ENERGETYCZNA
- 7.6. ZAOPATRZENIE W GAZ, CIEPŁOWNICTWO

ROZDZIAŁ 8 **76**

STAN CZYSTOŚCI POWIETRZA I NATĘŻENIA HAŁASU

- 8.1. STAN CZYSTOŚCI POWIETRZA
- 8.2. NATĘŻENIE HAŁASU
- 8.3. POLA ELEKTROMAGNETYCZNE

ROZDZIAŁ 9 **85**

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OCHRONY UZDROWISKOWEJ

- 9.1. CHARAKTERYSTYKA STREFY „C”
- 9.2. CHARAKTERYSTYKA STREFY „B”
- 9.3. CHARAKTERYSTYKA STREFY „A”

ROZDZIAŁ 10 **96**

WŁAŚCIWOŚCI LECZNICZE NATURALNYCH SUROWCÓW LECZNICZYCH I KLIMATU

- 10.1. WŁAŚCIWOŚCI LECZNICZE KLIMATU
- 10.2. WŁAŚCIWOŚCI LECZNICZE NATURALNYCH SUROWCÓW LECZNICZYCH

ROZDZIAŁ 11 **101**

ZAKŁADY I URZĄDZENIA LECZNICTWA UZDROWISKOWEGO

ROZDZIAŁ 12 **103**

KIERUNKI LECZNICTWA UZDROWISKOWEGO

PERSPEKTYWY ROZWOJU UZDROWIKSA KAZIMIERZA WIELKA

SPEŁNIENIE KRYTERIÓW DLA UZYSKANIA STATUSU OBSZARU OCHRONY
UZDROWISKOWEJ

BIBLIOGRAFIA**GRAFICZNA CZĘŚĆ OPERATU UZDROWISKOWEGO ZAWIERA MAPY
OBSZARU OCHRONY UZDROWISKOWEJ**

- 1) mapa cz. gminy Kazimierza Wielka z obszarem ochrony uzdrowiskowej „C” i strefami "B" i „C” w skali 1:25.000;
- 2) mapa strefy "A" i „B” w skali 1:10.000;
- 3) mapa strefy "A" z naniesieniem obszaru górniczego w skali 1:5.000
- 4) mapa strefy "A" z założeniami do koncepcji zagospodarowania strefy „A” w skali 1:5.000

ZAŁĄCZNIKI:

1. CZĘŚĆ GRAFICZNA - MAPY STREF OCHRONY UZDROWISKOWEJ
2. ŚWIADECTWO KLIMATU LECZNICZEGO
3. ŚWIADECTWO WÓD LECZNICZYCH

WSTĘP

Zgodnie z zapisami „Ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych” z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. z dnia 01.09.2005r. Nr 167 poz. 1399 z późniejszymi zmianami):

„Gmina, która zamierza wystąpić o nadanie danemu obszarowi statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej, w celu określenia możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na tym obszarze, sporządza operat uzdrowiskowy.” (art. 39 ust. 1).

Operat uzdrowiskowy to dokument zawierający charakterystykę wyodrębnionego obszaru pod względem możliwości uznania go za uzdrowisko lub obszar ochrony uzdrowiskowej, ze szczególnym uwzględnieniem dostępnych na tym obszarze naturalnych surowców leczniczych i klimatu. Operat uzdrowiskowy jest obszerną dokumentacją inwentaryzacyjną gminy, zawierającą między innymi: dane statystyczne, wyniki opracowań naukowych, ekspertyzy, informacje, między innymi określające stan bazy uzdrowiskowej (zakładów i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego – jeżeli takowe występują), infrastruktury technicznej i komunalnej, środowiska naturalnego oraz właściwości wód leczniczych, peloidów i klimatu miejscowości ubiegającej się o przyznanie statusu uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej. Operat uzdrowiskowy przekazuje się ministrowi właściwemu do spraw zdrowia celem potwierdzenia spełnienia przez wyodrębniony obszar albo jego część wymagań określonych w ustawie (art. 40 ust. 1).

Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem, o status uzdrowiska albo status obszaru ochrony uzdrowiskowej może ubiegać się gmina, miasto lub jednostka pomocnicza gminy (sołectwo), które spełniają łącznie następujące warunki:

1. posiadają złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych,
2. posiadają klimat o potwierdzonych właściwościach leczniczych,
3. na ich obszarze znajdują się zakłady i urzędzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
4. spełniają określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska,

5. posiadają infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, oraz prowadzą gospodarkę odpadami.

Operat uzdrowiskowy to dokument zawierający charakterystykę wyodrębnionego obszaru pod względem możliwości uznania go za uzdrowisko, ze szczególnym uwzględnieniem dostępnych na tym obszarze naturalnych surowców leczniczych i klimatu. To obszerna dokumentacja inwentaryzacyjna gminy, która, zgodnie z wyżej wspomnianą Ustawą o lecznictwie uzdrowiskowym, zawiera w swej części opisowej:

- nazwę gminy;
- określenie obszaru, który będzie objęty wystąpieniem o nadanie statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- opis zagospodarowania przestrzennego obszaru, o którym mowa w pkt. 2, z uwzględnieniem powierzchni i granic stref ochrony uzdrowiskowej, dokładnych danych o lokalizacji i stanie infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej, oraz prowadzonych robotach budowlanych dotyczących tej infrastruktury, a także terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy pod lecznictwo uzdrowiskowe oraz działalność rekreacyjno-wypoczynkową i działalność gospodarczą;
- określenie projektowanych stref ochrony uzdrowiskowej wraz z określeniem koniecznych do zachowania terenów zieleni i terenów biologicznie czynnych;
- opis właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu na obszarze, który będzie objęty wystąpieniem o nadanie statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu;
- informacje na temat działających zakładów lecznictwa uzdrowiskowego oraz urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego lub dane o planach w tym zakresie;
- wskazanie kierunków leczniczych i przeciwwskazań dla przyszłego uzdrowiska;
- opis istniejących obszarów i terenów górniczych ze wskazaniem, zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego, ich wyznaczonych granic lub projektowanego położenia, nazwy kopaliny głównej oraz towarzyszącej;

- informacje o ujęciach wody, sieci wodno-kanalizacyjnej, oczyszczalniach ścieków, gospodarce odpadami oraz o mogących wystąpić zagrożeniach ekologicznych;
- informacje o stanie czystości powietrza oraz natężeniu hałasu, opracowane zgodnie z odrębnymi przepisami;
- datę sporządzenia i podpis wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Ponadto, na operat uzdrowiskowy składa się również jego część graficzna, obejmująca mapy obszaru, któremu ma zostać nadany status uzdrowiska albo status obszaru ochrony uzdrowiskowej, z zaznaczeniem poszczególnych planowanych stref ochrony uzdrowiskowej oraz graficznym przedstawieniem informacji, o których mowa powyżej.

Po jego sporządzeniu, operat uzdrowiskowy przekazuje się ministrowi właściwemu do spraw zdrowia, celem potwierdzenia spełnienia przez wyodrębniony obszar albo jego część wymagań określonych w wyżej wymienionej Ustawie (art. 40 ust. 1) i przyznania temu obszarowi statusu uzdrowiska lub statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej.

W niniejszym opracowaniu wykonano analizę uwarunkowań planistycznych oraz funkcjonalno - przestrzennych gminy Kazimierza Wielka, gminnych zasobów surowcowych oraz klimatu, w kontekście możliwości ich spełnienia przez gminę.

ROZDZIAŁ 1:

Podstawy prawne opracowania operatu

Niniejszy projekt założeń do operatu uzdrowiskowego został przygotowany w oparciu o stan prawny obowiązujący na dzień jego sporządzenia, to jest na podstawie:

- Ustawy z dnia 4 marca 2011 r. o zmianie ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych;
- Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2012 poz. 651);
- Ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163 poz.981);
- Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. prawo wodne (Dz. U. z dnia 11 października 2001 r. Nr 111 poz.1229 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 20 czerwca 2001 r. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane (Dz. U. Nr 106 poz. 1126 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z dnia 10 maja 2003 r. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. Nr. 273 poz.2703 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2005 r. Nr 45 poz.435 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 7 lipca 2006 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 121 poz. 844 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 20 czerwca 2001 r. Nr 62 poz. 628 z późn. zm.);
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia

do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. z dnia 3 grudnia 2004r. Nr 257 poz. 2573 z późn. zm.);

- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 lipca 2004 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z dnia 13 sierpnia 2004r. Nr 178 poz.1841);
- Ustawy z dnia 13 września 1966 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132 poz. 622) jednolity tekst (Dz. U. Nr 236 poz. 2006 z 2005 r.);
- Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 marca 2006 r. w sprawie wzorcowego statutu uzdrowiska i wzorcowego statutu obszaru ochrony uzdrowiskowej (Dz. U. z 2006 r. Nr 56.poz. 396);
- Ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U. z dnia 5 lutego 1997r.);
- Ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 121 poz. 1266);
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zmianami);
- Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210. poz. 2135);
- Ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 91 poz. 408, z późn. zmianami);
- Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717);
- Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 123 poz. 858);
- Ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. z 2001 r. nr 97 poz. 1051 z późn. zmianami);
- Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568);
- Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zmianami).

Kluczowe znaczenie przy opracowaniu niniejszego projektu założeń do operatu uzdrowiskowego ma Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych z późniejszymi zmianami, (Dz. U. z 2012 poz. 651), która szczegółowo określa:

- zasady nadawania oraz pozbawiania obszaru statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej,
- kierunki lecznicze uzdrowisk,
- zasady finansowania oraz warunki prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- zasady sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym oraz zadania, jakie stawiane są gminom uzdrowiskowym.

ROZDZIAŁ 2:

Podstawowe pojęcia branży uzdrowiskowej

„Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych” definiuje główne pojęcia związane z uzdrowiskami:

- **GMINA UZDROWISKOWA** to gmina, której obszarowi lub jego części został nadany status uzdrowiska w trybie określonym w ustawie;

- **UZDROWISKO** to obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, spełniający warunki, o których mowa w art. 34 ust. 1, któremu został nadany status uzdrowiska;

- **LECNICTWO UZDROWISKOWE** to zorganizowana działalność polegająca na udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, prowadzoną w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego albo poza uzdrowiskiem w szpitalach i sanatoriach znajdujących się w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych, przy wykorzystaniu warunków naturalnych, takich jak:

a) właściwości naturalnych surowców leczniczych,

b) właściwości lecznicze klimatu, w tym talassoterapia i subterraneoterapia, oraz właściwości lecznicze mikroklimatu

– a także towarzyszące zabiegi z zakresu fizykalne.

Innymi słowy, **uzdrowisko** to obszar mający złoża naturalnych surowców leczniczych, dostęp do wody morskiej i klimat o właściwościach leczniczych (albo jeden z tych czynników) oraz zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, jak również sprzyjające warunki środowiskowe i sanitarne, w którym prowadzone jest metodyczne leczenie określonych chorób oraz może być prowadzona działalność wypoczynkowo-turystyczna.

Natomiast **obszar ochrony uzdrowiskowej** to obszar mający złoża naturalnych surowców leczniczych, dostęp do wody morskiej i klimat o właściwościach leczniczych (albo jeden z tych czynników) jak również sprzyjające warunki środowiskowe i sanitarne, w którym może być prowadzone metodyczne leczenie określonych chorób oraz działalność wypoczynkowo-turystyczna, lecz nie występują na jego obszarze zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego.

Definicje dotyczące naturalnych surowców leczniczych:

- naturalny surowiec leczniczy - surowiec pochodzenia naturalnego, ze złóż geologicznych, stosowany w postaci naturalnej do uzdrowiskowych zabiegów leczniczych takich jak: woda lecznicza, gaz leczniczy, peloid;
- woda lecznicza - pierwotnie czysta, nie uzdatniona woda podziemna, której skład chemiczny i właściwości fizyczne warunkują określone działanie lecznicze, potwierdzone wynikami badań farmakodynamicznych i klinicznych [PN-Z-11001-1:1999];
- gaz leczniczy - gaz pochodzenia naturalnego, ze złóż geologicznych lub towarzyszący wodom podziemnym, którego właściwości lecznicze stwierdzone zostały na podstawie badań lub długotrwałej obserwacji lekarskiej;
- peloid - substancja naturalna pochodząca ze złoża geologicznego, o właściwościach leczniczych, potwierdzonych wynikami badań, która w stanie naturalnym lub po zmieszaniu z wodą jest stosowana do uzdrowiskowych zabiegów leczniczych.

Podział uzdrowisk ze względu na czynniki lecznicze:

- uzdrowisko klimatyczne to uzdrowisko, w którym prowadzona jest zorganizowana działalność lecznicza, wykorzystująca głównie walory klimatu, potwierdzone badaniami naukowymi i mające terenowe urządzania do klimatoterapii;
- zdrojowisko - uzdrowisko, w którym zabiegi z użyciem wody leczniczej należą do podstawowych w działalności leczniczej;
- uzdrowisko borowinowe - uzdrowisko, w którym zabiegi z użyciem borowiny należą do podstawowych w działalności leczniczej;
- uzdrowisko nadmorskie – *tallasoterapeutyczne* - uzdrowisko, w którym do prowadzenia działalności leczniczej wykorzystywane są specyficzne właściwości klimatu nadmorskiego oraz stosowana jest woda morską;
- uzdrowisko lecznictwa podziemnego – *subterraneoterapeutyczne* - uzdrowisko, w którym do celów leczniczych wykorzystywany jest mikroklimat podziemnych wyrobisk, odznaczających się korzystną jonizacją powietrza i obecnością aerozolu leczniczego oraz brakiem w powietrzu alergenów i mikroorganizmów chorobotwórczych;

Zdrój - dopowiedzenie umieszczone pod nazwą własną miejscowości uzdrowiskowej, identyfikujące tę miejscowość jako zdrojowisko.

Podział ze względu na położenie:

- uzdrowisko nizinne - uzdrowisko położone w terenie o przeciętnej wysokości bezwzględnej do 300 m n.p.m.;
- uzdrowisko podgórskie - uzdrowisko położone w terenie o przeciętnej wysokości bezwzględnej od 300 m do 500 m n.p.m.;
- uzdrowisko górskie - uzdrowisko położone w terenie o przeciętnej wysokości bezwzględnej od 500 m do 700 m n.p.m.;
- uzdrowisko wysokogórskie - uzdrowisko położone w terenie o przeciętnej wysokości bezwzględnej powyżej 700 m n.p.m.

Najważniejszą i podstawową wartością uzdrowisk są walory turystyczne, rekreacyjne i lecznicze, służące zachowaniu równowagi fizycznej i psychicznej zarówno mieszkańców jak i przyjezdnych. Jest to suma składników stworzonych przez człowieka oraz naturę. Zarówno wspólnie jak i każde z osobna stanowią cele ruchu turystycznego i tworzą potencjał danego obszaru.

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. szczegółowo określa również:

- zasady nadawania oraz pozbawiania obszaru statusu uzdrowiska albo statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej,
- kierunki lecznicze uzdrowisk,
- zasady finansowania oraz warunki prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- zasady sprawowania nadzoru nad lecznictwem uzdrowiskowym oraz zadania, jakie stawiane są gminom uzdrowiskowym.

W celu nadania obszarowi statusu uzdrowiska i prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego, gmina winna ustanowić statut uzdrowiska obowiązujący w obszarze jego granic lub gmin:

- Na obszarze uzdrowiska wydziela się strefy ochronne A, B, C - strefy ochrony uzdrowiskowej (A, B, C) to części obszaru uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej, określone w statucie uzdrowiska, wydzielone w celu ochrony czynników leczniczych i naturalnych surowców leczniczych, walorów środowiska i urządzeń uzdrowiskowych;
- W celu zapewnienia prawidłowej działalności lecznictwa uzdrowiskowego określa się szczegółowe czynności zabronione w strefach ochronnych w zakresie:

- wymagań sanitarnych:
- ochrony przed hałasem, w szczególności w strefie "A":
- estetyki budynków, sklepów i zakładów usługowych oraz placówek kulturalnych:
- zakazu handlu obnośnego i obwoźnego w strefie "A":
- ochrony jakości i ilości naturalnych surowców leczniczych:

W poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej przyjmuje się następujące wskaźniki terenów zielonych oraz powierzchnię nowo wydzielanych działek:

- w strefie "A", gdzie odbywa się lecznictwo uzdrowiskowe, wskaźnik powierzchni terenów zieleni powinien wynosić nie mniej niż **65 %** powierzchni strefy oraz obejmuje obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty, w zakresie nieutrudniającym funkcjonowania lecznictwa uzdrowiskowego, w szczególności: pensjonaty, restauracje lub kawiarnie;

- w strefie "B" stanowiącej otulinę strefy "A" wskaźnik powierzchni terenów zieleni powinien wynosić nie mniej niż **50 %** powierzchni strefy, obejmuje obszar przyległy do strefy "A" i stanowiący jej otoczenie, jest przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych dla pacjentów - obiektów usługowych, turystycznych, w tym hoteli, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze lub objęty granicami parku narodowego lub rezerwatu przyrody albo jest lasem, morzem lub jeziorem, ;

- w strefie "C" ", procentowy udział terenów biologicznie czynnych wynosi nie mniej niż **45%**, obejmuje obszar przyległy do strefy "B" i stanowiący jej otoczenie, ma wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych;.

- na terenie uzdrowiska określa się udokumentowane naturalne surowce lecznicze:
- w uzdrowisku określa się kierunki lecznictwa uzdrowiskowego:
- opracowuje się załącznik tekstowy do statutu:
- wykaz zakładów lecznictwa uzdrowiskowego z określeniem funkcjonowania w nich zakładów przyrodoleczniczych i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego;

- wykaz pomników przyrody na obszarze uzdrowiska.
- opracowuje się załączniki graficzny do statutu:
  - mapę strefy "A" z naniesieniem istniejących i projektowanych zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego i oznaczonymi ulicami w skali nie mniejszej niż 1:5.000;
  - mapę strefy "B" w skali 1:10.000;
  - mapę strefy "C" wraz z granicami obszaru "A" i "B" w skali 1:25.000;
  - mapę obszaru i terenu górniczego w skali 1:25.000.

Prawne zasady przypisane strefom ochrony uzdrowiskowej „A” „B” i „C”.

Charakterystyka strefy „A”:

Strefa "A" obejmuje obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty (w szczególności: pensjonaty, restauracje lub kawiarnie), dla której procentowy udział terenów zieleni wynosi nie mniej niż 65%.

W strefie ochronnej "A" zabrania się:

- 1) budowy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 oraz z 2011 r. Nr 32, poz. 159 i Nr 45, poz. 235):
  - a) zakładów przemysłowych,
  - b) budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych,
  - c) garaży wolno stojących,
  - d) obiektów handlowych o powierzchni użytkowania większej niż 400 m²,
  - e) stacji paliw oraz punktów dystrybucji produktów naftowych,
  - f) autostrad i dróg ekspresowych,
  - g) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych większej niż 15% miejsc noclegowych w szpitalach uzdrowiskowych, sanatoriach uzdrowiskowych i pensjonatach, nie większej jednak niż 30 miejsc postojowych, oraz parkingów naziemnych przed obiektami usługowymi o liczbie miejsc postojowych nie większej niż 10,

- h) stacji bazowych telefonii ruchomej, stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych, stacji radiolokacyjnych i innych emitujących fale elektromagnetyczne, z wyłączeniem urządzeń łączności na potrzeby służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa, z zastrzeżeniem że urządzenia te będą oddziaływały na środowisko polami elektromagnetycznymi o poziomie nie wyższym niż określone dla strefy "B",
- i) obiektów budowlanych mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności takich jak: warsztaty samochodowe, wędzarnie, garbarnie, z wyjątkiem obiektów budowlanych służących poprawie stanu sanitarnego uzdrowiska, w szczególności takich jak: sieć wodno-kanalizacyjna, sieć gazowa, kotłownie gazowe, wiercenia wykonywane w celu ujmowania wód leczniczych,
- j) zapór piętrzących wodę na rzekach oraz elektrowni wodnych i wiatrowych;
- 2) uruchamiania składowisk odpadów stałych i płynnych, punktów skupu złomu i punktów skupu produktów rolnych, składów nawozów sztucznych, środków chemicznych i składów opału;
- 3) uruchamiania pól biwakowych i campingowych, budowy domków turystycznych i campingowych;
- 4) prowadzenia targowisk, z wyjątkiem punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów ludowych, produktów regionalnych, w formach i miejscach wyznaczonych przez gminę;
- 5) prowadzenia działalności rolniczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535, z późn. zm.);
- 6) trzymania zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, z 2009 r. Nr 223, poz. 1775 oraz z 2010 r. Nr 127, poz. 857);
- 7) organizacji rajdów samochodowych i motorowych;
- 8) organizowania imprez masowych w rozumieniu ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 62, poz. 504 oraz z 2010 r. Nr 127, poz. 857 i Nr 152, poz. 1021), zakłócających proces leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, i działalności o charakterze rozrywkowym zakłócającej ciszę nocną w godz. 2200-600, z wyjątkiem imprez masowych znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych;

- 9) pozyskiwania surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze;
- 10) wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych;
- 11) prowadzenia robót melioracyjnych i innych działań powodujących niekorzystną zmianę istniejących stosunków wodnych;
- 12) prowadzenia działań mających negatywny wpływ na fizjografię uzdrowiska i jego układ urbanistyczny lub właściwości lecznicze klimatu.

Charakterystyka strefy „B”:

Strefa "B" obejmuje obszar przyległy do strefy „A” i stanowiący jej otoczenie, który jest przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych dla pacjentów obiektów usługowych, turystycznych, w tym hoteli, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze lub objęty granicami parku narodowego lub rezerwatu przyrody albo jest lasem, morzem lub jeziorem, dla której procentowy udział terenów biologicznie czynnych wynosi nie mniej niż 55%.

W strefie ochronnej "B" zabrania się:

- 1) budowy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane:
  - a) stacji paliw, bliżej niż 500 m od granicy strefy "A" ochrony uzdrowiskowej,
  - b) urządzeń emitujących fale elektromagnetyczne, będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.), oddziałujących na strefę "A" ochrony uzdrowiskowej polami elektromagnetycznymi o poziomach wyższych niż dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych - charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych - dla miejsc dostępnych dla ludności, określone na podstawie art. 122 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.),
  - c) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych powyżej 50, z wyjątkiem podziemnych i naziemnych parkingów wielopoziomowych;

2) wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych i wyrębu określonego w planie urządzenia lasu;

3) budowy lub innych czynności, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a, d oraz pkt 2, 9, 11 i 12.

Charakterystyka strefy "C":

Strefa „C” obejmuje obszar przyległy do strefy „B” i stanowiący jej otoczenie, obejmującą obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych, dla której procentowy udział terenów biologicznie czynnych wynosi nie mniej niż 45%.

W strefie ochronnej "C" zabrania się:

budowy lub innych czynności, o których mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a, pkt 9, 11 i 12 oraz w ust. 2 pkt 2.

ROZDZIAŁ 3:

Ogólna charakterystyka gminy Kazimierza Wielka

3.1. Położenie geograficzne gminy Kazimierza Wielka

Kazimierza Wielka to gmina miejsko-wiejska leżąca w południowej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie kazimierskim, na obszarze tzw. Niecki Nidziańskiej. Jest to obniżenie między Górami Świętokrzyskimi, a Wyżyną Krakowsko-Częstochowską stanowiące Płaskowyż Proszowicki.

Ryc. 1. Położenie miasta Kazimierza Wielka na mapie Polski

Gmina Kazimierza Wielka wchodzi w obręb powiatu kazimierskiego. Obszar gminy podzielony jest na 42 sołectwa oraz miasto Kazimierza Wielka. Ogólna powierzchnia gminy to około 13500 ha. (135 km²) w tym miasto ok. 500 ha. (5 km²). Siedziba gminy to miasto Kazimierza Wielka.

Sołectwa gminy Kazimierza Wielka:

- Boronice
- Broniszów
- Chruszczyna Mała
- Chruszczyna Wielka
- Cło
- Cudzynowice
- Dalechowice
- Donatkowice

- Donosy
- Gabułów
- Głuchów
- Gorzków
- Góry Sieradzkie
- Gunów Kolonia
- Gunów Wilków
- Hołdowiec
- Jakuszowice
- Kamieńczyce
- Kamyszów
- Kazimierza Mała
- Krzyszkowice
- Lekszyce
- Łękawa
- Łyczaków
- Marcinkowice
- Nagórzanki
- Odonów
- Paśmiechy
- Plechów
- Plechówka
- Podolany
- Sieradzice
- Skorczów
- Słonowice
- Stradlice
- Wielgus
- Wojciechów
- Wojsławice
- Wymysłów
- Zagórzyce
- Zięblice
- Zysławice

Gmina Kazimierza Wielka jest najbardziej wysuniętą gminą na południe województwa świętokrzyskiego i sąsiaduje z gminami: Skalbmierz, Czarnocin, Bejsce, Opatowiec z województwa świętokrzyskiego oraz z gminami Pałecznicza, Proszowice, Koszyce z województwa małopolskiego.

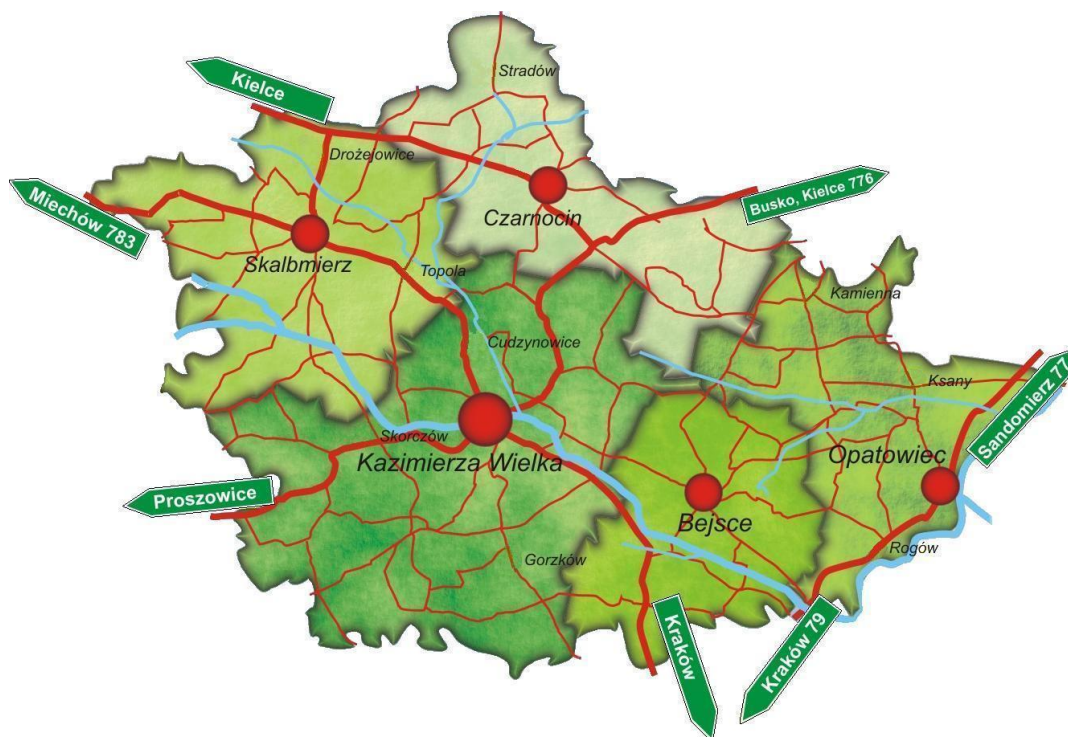
Ryc. 2. Położenie powiatu kazimierskiego na mapie województwa świętokrzyskiego

Ryc. 3. Położenie gminy Kazimierza Wielka na tle powiatu kazimierskiego

Miasto i gmina posiada korzystne położenie komunikacyjne - leży na przecięciu dróg wojewódzkich z Krakowa do Buska-Zdroju i z Jędrzejowa przez Skalbierz - Koszyce do Brzeska w województwie małopolskim. Miasto jest zlokalizowane na międzywojewódzkim szlaku komunikacyjnym łączącym Kraków i Busko-Zdrój (DW776) oraz Jędrzejów i Brzesko (DW768). Kazimierza Wielka ma wielokierunkowy układ przestrzenny, centrum znajduje się w kotlinie, w pobliżu znajduje się zespół stawów.

Ryc. 4. Położenie komunikacyjne gminy Kazimierza Wielka

Przez teren gminy przepływają rzeki Nidzica, Małoszówka, Jawornik i liczne krótkie cieki wpadające głównie do Nidzicy. Zalesienie całego obszaru jest minimalne (3,39 % powierzchni gminy). Użytki rolne stanowią 89,6 % powierzchni gminy.

Liczba ludności miasta i gminy w ostatnich latach ciągle maleje i na koniec 2002 r. wyniosła ogółem 17840 mieszkańców, w tym w mieście 6265 osób, a w reszcie gminy 11575 osób. Średnia gęstość zaludnienia w gminie jest wysoka i wynosi 132,1 osób/km². Miasto Kazimierz Wielki jest 3 najmniejszym miastem powiatowym w Polsce.

3.2. Demografia gminy Kazimierza Wielka

Powiat kazimierski zamieszkuje 34 820 osób, co stanowi ok. 2,8 % ludności województwa (stan na 31.12.2014r.). W gminie Kazimierza Wielka zamieszkuje ok. 47% mieszkańców powiatu, liczba mieszkańców gminy wynosi 16326, z czego 5770 osób to mieszkańcy miasta Kazimierza Wielka. Średnia gęstość zaludnienia powiatu wynosi ok. 85 osób/km². Od wielu lat notuje się w powiecie ujemny przyrost naturalny. Poziom bezrobocia w powiecie wynosił na koniec roku 2014 12,7% (źródło - Powiatowy Urząd Pracy w Kazimierzy Wielkiej). W I połowie 2014 roku zarejestrowanych w systemie REGON było 1821 podmiotów gospodarczych. W porównaniu z danymi całego województwa liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON jest zdecydowanie niższa od średniej wojewódzkiej.

ROZDZIAŁ 4:

Historia gminy Kazimierza Wielka

Pierwsze ślady osadnictwa w widłach Nidzicy i Małoszówki pochodzą sprzed około 6000 lat. U schyłku neolitu żył na tych ziemiach lud, budujący monumentalne grobowce o drewniano–ziemnej konstrukcji. Ich pozostałości odkryte zostały w Słonowicach położonych nieopodal Kazimierzy Wielkiej. Jest to największy tego rodzaju kompleks odkryty w Europie Środkowej.

W epoce brązu na ziemiach współczesnej Kazimierzy Wielkiej zamieszkiwali ludzie z tzw. kultury trzcinieckiej (około 1600 do 1500 p.n.e.). Pozostałością po tej epoce są charakterystyczne kurhany. Jeden z nich odkryty został na wzgórzu Wieszczonka w miejscowości Jakuszowice. Inne znaleziska archeologiczne z tego okresu świadczą o kontaktach miejscowej ludności z przedstawicielami innych kultur. Pierwsza informacja w źródłach pisanych mówiąca o naszym terenie pochodzi z XII w. dotyczy Jakuszyc (Jakuszowic). Następne informacje są z XIII w. i dotyczą Broniszowa i Zagórzyc. Natomiast pierwsza wzmianka o samej Kazimierzy Wielkiej została zapisana w 1320 r. jako Cazimiria (za panowania króla Władysława Łokietka).

Rzeka Nidzica w okresie średniowiecza stała się granicą między ziemiami Krakowską i Sandomierską, Kazimierza Wielka leżała więc w granicach województwa krakowskiego, powiat Proszowicki, zaś ziemie na lewym brzegu Nidzicy (m.in. Jakuszowice, Kazimierza Mała) w granicach województwa Sandomierskiego, powiat Wiślicki.

Jak podają źródła drukowane na przełomie XIV i XV w. właścicielem Kazimierzy Wielkiej i Kazimierzy Małej byli Kazimierscy vel. Kazimirscy. Zaryzykować można tezę, że były to ich siedziby rodowe. Kazimierscy mogli być tzw. ludźmi księcia Kazimierza Sprawiedliwego (od 1166 książę wiślicki a od 1177-1194 książę krakowski). Nazwa miejscowości niewątpliwie pochodzi od staropolskiego imienia "Kazimir".

W 1347r. nazwa miejscowości została zapisana jako „Magna Cazimira” (Wielka Kazimierza). Zapis z 1326 r. w dokumentach kościelnych mówi, że Kazimierza Wielka była wówczas siedzibą parafii i dekanatu, plebanem był ksiądz Grzegorz. Parafia liczyła wówczas 1470 osób i obejmowała obszar 37 km² z gęstością zaludnienia 40 osób/km². Była więc jedną z najludniejszych parafii diecezji

krakowskiej, w granicach której znajdowała się do końca XIX w., tj. do powstania diecezji kieleckiej. Wówczas Kazimierza Wielka należała do Ziemi Krakowskiej. W XV w. poszczególne ziemie przyjęły nazwę województw. W XVI w. kiedy ukształtowały się powiaty, Kazimierza Wielka znalazła się w granicach powiatu proszowickiego, będącego częścią województwa krakowskiego. Za graniczną rzeką Nidzicą był już powiat wiślicki należący do województwa sandomierskiego. Ten podział terytorialny utrzymał się do III rozbioru Polski w 1795 r.

Przez kilkaset lat do 1795 r. ziemia kazimierska wchodziła w skład województwa krakowskiego. W latach 1795-1809 była częścią Zachodniej Galicji, w latach 1809-1815 weszła w skład Księstwa Warszawskiego, od 1815-1918 była częścią Królestwa Polskiego (Kongresowego). Pod koniec XIX w. Kazimierza Wielka weszła w skład diecezji kieleckiej. Od 1919 r. do dzisiaj znajduje się w woj. świętokrzyskim.

W latach 1919 – 1955 Kazimierza Wielka należała do powiatu Pińczowskiego, w latach 1956 – 1975 w powiecie kazimierskim. Od roku 1975 Kazimierza Wielka tworzy jednostkę terytorialną miasta i gminy (42 sołectwa). Do XIX w. Kazimierza Wielka należała do diecezji krakowskiej a od 1882 r. do diecezji kieleckiej.

Układ przestrzenny wsi Kazimierza Wielka na przełomie XVIII i XIX wieku opierał się na osi drogi biegnącej od Cudzynowic przez Kazimierzę Wielką w kierunku Koszyc z odgałęzieniem w kierunku Jakuszowic. Przez wieś płynęła rzeka Małoszówka. Wieś Kazimierza Wielka posiadała dwa główne obszary zabudowania: w okolicach kościoła i w rejonie przydworskim. Pomiędzy tymi obszarami w 1845 r. wzniesiono zabudowania cukrowni. Główną dominantą zabudowy wiejskiej był istniejący do dzisiaj kościół parafialny p. w. Podwyższenia Św. Krzyża wybudowany w roku 1633 przez właściciela Kazimierzy Wielkiej Stanisława Warszyckiego, który był wojewodą mazowieckim a potem kasztelanem krakowskim (zmarł w Pilicy w 1681 r.). Kościół został zbudowany na miejscu starego drewnianego kościoła. Kościół w Kazimierzy Wielkiej określany jest przez historyków sztuki jako bezstylowy. Kościół jest zbudowany z kamienia i jest zorientowany. Prezbiterium jest niższe i węższe niż nawy, zamknięte półkoliście przy prezbiterium od północy znajduje się zakrystia. Kościół przykryty jest stropami z fasetą. Dach kościoła siodłowy, oddzielny dla prezbiterium i nowej części nawy. Drzwi do zakrystii prostokątne – profilowane z datą na nadprożu 1677 rok. Barokowe wyposażenie kościoła pochodzi z XVII i XVIII w. (ołtarze). W ołtarzu – obraz ukrzyżowania oraz relikwie św. Pawła Wincentego –

męczennika. Dzwon kościelny pochodzi z 1776 r. Na południowej ścianie kościoła umieszczony jest zegar słoneczny i obraz M. B. Niepokalanie Poczętej. Na ścianie wschodniej od prezbiterium umieszczony jest krucyfiks z datą 1845 r. Na cmentarzu kościelnym istnieje drewniana dzwonnica. Cmentarz kościelny otoczony jest murem oporowym, betonowym. – W 1780 r. właścicielami dóbr Kazimierzy Wielkiej była rodzina Miłowskich. – W 1818 r. osiadł w Kazimierzy Wielkiej Henryk hrabia Łubieński. Zaplanował budowę w Kazimierzy Wielkiej i Pełczyskach cukrowni. W 1842 r. usunięto go z wysokich stanowisk w bankowości – oskarżono i zesłano w głąb Rosji. Dobra swe przekazał bratankowi Kazimierzowi Łubieńskiemu, który doprowadził do budowy obydwu cukrowni, z których przetrwała tylko cukrownia w Kazimierzy Wielkiej. Przełomowym dla Kazimierzy Wielkiej okazał się rok 1845, w którym Kazimierz hrabia Łubieński wybudował cukrownię. Zakład ten stał się czynnikiem miastotwórczym. Cukrownię w Kazimierzy Wielkiej rozpoczął budować w połowie 1845 r. Cukrownia w Pełczyskach działała tylko kilka lat.

W II połowie XIX w. Kazimierza Wielka była wsią folwarczną i osadą fabryczną. Posiadała kościół murowany, szkołę gminną, sąd gminny, urząd gminy, cukrownię „Łubna”, młyn wodny. – W 1827 r. znajdowały się 64 domy i 658 mieszkańców, w 1882 r. było około 1300 mieszkańców. Parafia Kazimierza Wielka – dekanat Pińczowski – liczyła 3139 dusz. W gminie były 3 szkoły, cegielnia w Donosach. Obszar gminy – 7028 mórg i ludności 3332.

W ostatnich latach XIX w. cukrownia " Łubna " przeszła w ręce spółki akcyjnej, której prezesem był Julian Tołłoczko. W okresie administrowania Tołłoczki, fabryka znacznie się rozbudowała. Z tego okresu pochodzi główny korpus zakładu. Dwór wzniesiony w latach 1752-1755 przekształcony w początkach XIX w. w 1910 r. został gruntownie odnowiony. Wybudowano kilka budynków mieszkalnych dla pracowników oraz stylową basztę (tzw. okrągłak rok budowy 1900), którą przeznaczono na mieszkania dla praktykantów. Równocześnie w ostatnich latach XIX stulecia wybudowany został przez Tołłoczkę stylowy pałac według projektu architekta krakowskiego -Tadeusza Stryjeńskiego. Zarówno cukrownia jak i wspomniane budowle stały się charakterystycznym elementem zabudowy przestrzennej Kazimierzy Wielkiej po dziś dzień. Od II połowy XIX w. przez prawie sto lat Kazimierza Wielka była wsią folwarczną i osadą fabryczną będąc równocześnie siedzibą gminy i ciągle się rozwijając. W ostatnich dniach sierpnia 1914 r. Rosjanie

opuścili Kazimierzę Wielką na zawsze. Na życie kulturalne w tych czasach duży wpływ wywierała cukrownia i liczny zespół inteligencji tam zatrudnionej. Wybitną osobistością tamtych lat w Kazimierzy Wielkiej był doktor Antoni Dutkiewicz – ofiarny lekarz – założył placówki bibliotecznej Macierzy Szkolnej potajemnych kursów nauczania, organizował odczyty z historii i kultury polskiej, zorganizował wraz z proboszczem kasę zapomogowo-pożyczkową – przekształconą po wojnie w Bank Spółdzielczy. Majątek ziemski Łubieńskich w Kazimierzy Wielkiej liczył 845 ha (3 folwarki). W 1918 r. miejscowi chłopcy zorganizowali wspólnotę pastwiskową. W 1921 r. stworzono zarząd włościański (100 rolników) z młynem zbożowym wodnym.

Etappenhauptstationskommando Kazimierza-wielka.

Ryc.5. Kazimierza Wielka w latach 1914-1918

5 września 1939 w Kazimierzy doszło do walki z Niemcami, w której poległo 60 żołnierzy 55 Dywizji Piechoty. W 1944 r. miejscowość znalazła się w granicach Republiki Kazimiersko-Proszowickiej. Herb miasta oparty został na herbie „Pomian”, którym pieczętowała rodzina Łubieńskich władająca miejscowymi dobrami do 1945 r. Po II wojnie światowej Kazimierza Wielka pozostała siedzibą gminy. W 1954 r. uzyskała prawa osiedla, w 1956 r. została siedzibą powiatu, a w 1959 r. otrzymała prawa miejskie. Nastąpił kolejny etap rozwoju miasta i gminy: na bazie rolnictwa, przemysłu spożywczego (cukrownia, przetwórnia spółdzielni ogrodniczej) i przemysłu materiałów budowlanych (cegielnia Odonów).

W tym okresie wybudowano osiedla mieszkaniowe (wielorodzinne) przy ul. Partyzantów i osiedle domów jednorodzinnych przy ul. Broniewskiego. W ostatnich latach powstało nowe osiedle mieszkaniowe (wielorodzinne) przy ul. Partyzantów i ul. Szkolnej. Szybko wzrastała liczba mieszkańców: w 1946 r. – 3128 osób; 1960 r. – 4643; 1967 r. – 5306; 1984 r. – 5705; w 1994 r. 6200 osób. W latach powojennych powstały następujące zakłady pracy: a) Zakłady Ceramiki Budowlanej w Odonowie; b) Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska; c) Wytwórcza Spółdzielnia Pracy; d) Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska; e) Spółdzielnia Kółek Rolniczych; f) Zakład Elektroniczny Unitra-Lamina.

Ryc.6. 13 sierpnia 1953 , Kazimierza Wielka, ul 1 Maja 7. Wieża.

Ryc.7. 13 sierpnia 1953 , Kazimierza Wielka. Cukrownia.

Ryc.8. Lata 1960-1970, Kazimierza Wielka

Ryc.9. Lata 1960-1970, Siedziba komitetu jedynej partii w Kazimierzy Wielkiej.

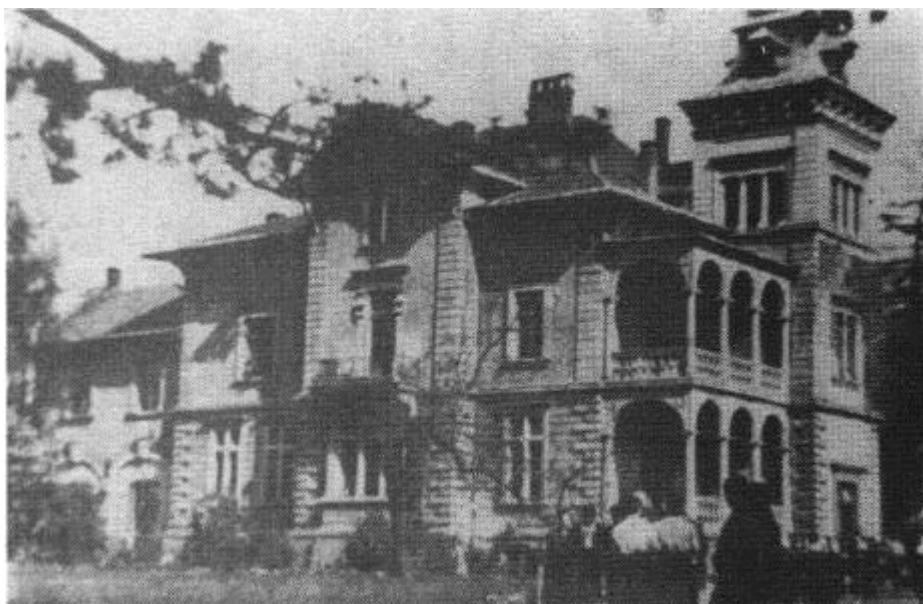
W gminie Kazimierza Wielka funkcjonują cztery szkoły średnie; cztery szkoły podstawowe, od 1971r. specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy; od 1972 r. Dom Dziecka. Istnieją też dwa przedszkola. – Od 1960 r. działa Powiatowy Dom Kultury (obecnie – Kazimierski Ośrodek Kultury). W 1959 r. wybudowano Ośrodek Zdrowia. W 1979 r. szpital Miejski.

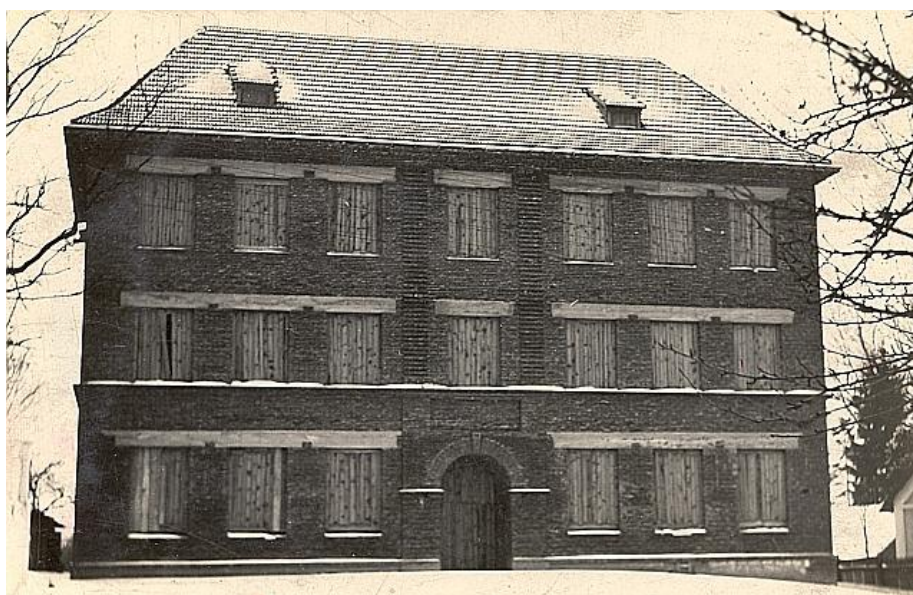
Ryc.10. 1974 rok, Dom Kultury w Kazimierzy Wielkiej.

Do 1975 r. Kazimierza Wielka była siedzibą powiatu. Od 1975 r. pozostaje siedzibą władz miejsko-gminnych. Po reformie administracyjnej, obowiązującej od 1 czerwca 1975 roku, całe terytorium zniesionego powiatu kazimierskiego weszło w skład nowego (mniejszego) województwa kieleckiego. Dominantą współczesnego pejzażu Kazimierzy Wielkiej pozostaje od ponad 150 lat kompleks zabudowań po byłej cukrowni „Łubna”.

Ryc.11. Pierwsza siedziba szkoły - dawny pałac właściciela cukrowni Łubna

Ryc.12. Samorządowa Szkoła Podstawowa nr 1 im. Hugona Kołłątaja w Kazimierzy Wielkiej

Po przemianach w 1989 r. okazało się że potrzebny jest kolejny etap w rozwoju miasta i gminy - opracowanie nowej strategii rozwoju gminy łącznie z nowym planem zagospodarowania przestrzennego. Wyraźnie widać, że niezbędna jest zmiana charakteru gospodarki regionu. W 1985 roku za udział mieszkańców w walkach partyzanckich z niemieckim okupantem Rada Państwa nadała miastu Kazimierza Wielka Krzyż Partyzancki.

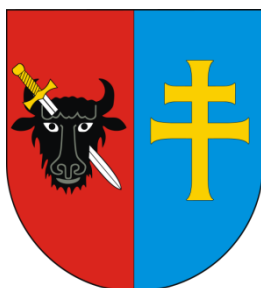
Wraz z reformą administracyjną z 1999 roku w nowym województwie świętokrzyskim przywrócono powiat kazimierski. W porównaniu z obszarem z 1975 roku został on zmniejszony o gminę Działoszyce i gminę Koszyce. Gmina Wielgus nie została reaktywowana.

W latach 2005-2009 powiat używał innego herbu: na tarczy dwudzielnej w pas, w polu górnym, czerwonym złota korona, w polu dolnym błękitnym podwójny złoty krzyż patriarchalny.

Ryc.13. Dawny herb powiatu kazimierskiego

Herb powiatu kazimierskiego przedstawia na tarczy hiszpańskiej dwudzielnej w słup w polu prawym czerwonym, czarną głowę żubra przebitą mieczem w skos (godło herbu Pomian), w polu lewym błękitnym krzyż patriarchalny złoty.

Ryc.14. Obecny herb powiatu kazimierskiego.

Herb został ustanowiony Uchwałą Nr XXII/171/2009 Rady Powiatu w Kazimierzy Wielkiej z dnia 6 listopada 2009 r.

ROZDZIAŁ 5:

Środowisko przyrodnicze i walory krajobrazowo-turystyczne

5.1. Rzeźba terenu

Gmina Kazimierza Wielka położona jest na obszarze Niecki Nidziańskiej. Jest to obszar położony między Górami Świętokrzyskimi na wschodzie, a Wyżyną Krakowsko-Częstochowską na zachodzie, wznosi się od 200 – 300 m n.p.m. (w okolicach Miechowa obszar przekracza 400 m n.p.m.). Obszar zbudowany jest z utworów okresu lodowcowego w postaci piasków i glin, które wypełniły ówczesne doliny rzeczne, po czym osadził się na tym wszystkim less. Lessy pokrywają cały obszar na zachód od Nidy pokładem grubości kilku metrów. Wspomniany płaskowyż opada ku Wiśle. Wysokość bezwzględna dochodzi do 250m. n.p.m. Powierzchnia wyżyny jest rozczłonkowana na szerokie wzgórza i jest bezleśna. Na lessach występują czarnoziemy, dzięki którym obszar ten jest krainą rolniczą województwa świętokrzyskiego. Rzeźba terenu to wysoczyzny i garby porozcinane licznymi dolinami niewielkich rzek, suchymi wąwozami i parowami erozyjnymi ze spadkiem stoków 5 ÷ 10 %.

Przez Nieckę Nidziańska przepływa szereg niewielkich rzek: Dłubnia, Szreniawa, Nidzica, Nida, Wschodnia i Czarna Woda, które wachlarzowato zbiegają się ku Wiśle.

Pod względem morfologicznym gmina Kazimierza Wielka położona jest w obrębie mezoregionu – Płaskowyżu Proszowickiego, będącego częścią Wyżyny Małopolskiej. Obszar ten ma charakter wyżynny i obejmuje szereg kopulastych, szerokich garbów i wzgórz, pociętych dolinami rzecznyymi. Płaskowyż Proszowicki zbudowany jest z pokrytych lessem warstw miocenu - opada ku Wiśle. Wysokość bezwzględna dochodzi do 250 m n.p.m. Jest to wtórna tektoniczna niecka wykorzystywana częściowo przez bieg Nidzicy. Powierzchnia wyżyny jest rozczłonkowana na szerokie wzgórza i niezalesiona. Na lessach występują czarnoziemy, dzięki którym obszar ten jest krainą rolniczą województwa Świętokrzyskiego. Rzeźba terenu to wysoczyzny i garby porozcinane licznymi dolinami rzek, suchymi wąwozami i parowami erozyjnymi ze spadkiem stoków 5-10%.

Obszar gminy rozcina płaskodenna dolina rzeki Nidzicy o szerokości 200 – 400 m.

Poza tymi głównymi dolinami występują liczne doliny erozyjne boczne – prowadzące wodę oraz jako suche, w niektórych obszarach przyjmują one charakter wąwozów i parowów wcinających się we wzgórze, których głębokość dochodzi do kilku metrów, a zbocza są strome i urwiste. Nachylenie stoków opadających w kierunku dolin wynosi średnio 8 – 12 %, a często wzrasta powyżej 12 %.

W obrębie stoków występują skarpy drogowe oraz tarasy rolne i erozyjne.

Ten charakter rzeźby występuje na obszarze prawobrzeżnej części rzeki Nidzicy oraz w południowej części gminy.

Nieco spokojniejszą rzeźbę posiada północna część gminy, gdzie występuje większy udział terenów płaskich (wierzchowinowych).

Najwyższy punkt gminy znajduje się w rejonie wsi Wielgus i wynosi 283 m n.p.m.

Najniższe partie gminy występują w dolinie rzeki Nidzicy i osiągają rzędną około 180 m. deniwelacje w obrębie gminy wynoszą 100 m.

Charakter rzeźby terenu gminy stwarza duże ograniczenia w budownictwie. Obszary wyłączone z zabudowy to:

- zbocza o nachyleniu powyżej 12 %,
- dna dolin rzecznych z powodu silnego zawodnienia i niekorzystnych warunków topoklimatycznych.

Ograniczenia w swobodnej zabudowie i uzbrojeniu technicznym stanowią tereny o nachyleniu zboczy 5 – 12 %.

Przez teren gminy przepływają rzeki Nidzica i Małoszówka. Zalesienie gminy jest minimalne (2,9% powierzchni gminy). Użytki rolne stanowią 86,3% powierzchni gminy.

Miasto i gmina Kazimierza Wielka leży w południowej części Województwa Świętokrzyskiego na obszarze tzw. Niecki Nidziańskiej. Jest to obniżenie między Górami Świętokrzyskimi a wyżyną Krakowsko-Częstochowską stanowiące płaskowyż Proszowicki (tzw. Działy Proszowickie).

W/g podziału przedstawionego w „Geografii fizycznej Polski” St. Lancewicza i J. Kondrackiego gmina Kazimierza Wielka położona jest na obszarze:

- prowincja – Wyżyny Polskie
- podprowincja – Wyżyna Małopolska
- makroregion – Niecka Nidziańska
- mezoregion – Płaskowyż Proszowicki

Makroregion – Niecka Nidziańska

Obszar ten położony jest między Górami Świętokrzyskimi na wschodzie a Wyżyną Krakowsko-Częstochowską na zachodzie, – wznosi się od 200-300m n.p.m. (w okolicach Miechowa obszar przekracza 400m n.p.m.).

Obszar zbudowany jest z utworów okresu lodowcowego w postaci piasków i glin, które wypełniły ówczesne doliny rzeczne, poczym osadził się na tym wszystkim less. Lessy pokrywają cały obszar na zachód od Nidy pokładem grubości kilku metrów. Przez Nieckę Nidziańską przepływa szereg niewielkich rzek: Dłubnia, Szreniawa, Nidzica, Nida, Wschodnia i Czarna Woda, które wachlarzowato zbiegają się ku Wiśle. Omawiany makroregion dzieli się na kilka mniejszych jednostek, w skład których wchodzi m.in. mezoregion – Płaskowyż Proszowicki.

Mezoregion – Płaskowyż Proszowicki

Obszar ten zbudowany jest z pokrytych lessem warstw miocenu – opada ku Wiśle. Wysokość bezwzględna dochodzi do 250m n.p.m. Jest to wtórna tektoniczna niecka wykorzystywana częściowo przez bieg Nidzicy.

Powierzchnia wyżyny jest rozczłonkowana na szerokie wzgórza i jest bezleśna. Na lessach występują czarnoziemy, dzięki którym obszar ten jest krainą rolniczą województwa Świętokrzyskiego.

Rzeźba terenu to wysoczyzny i garby porozcinane licznymi dolinami rzek, suchymi wąwozami i parowami erozyjnymi ze spadkiem stoków 5 -10%.

5.2. Warunki klimatyczne

Według podziału Polski na regiony klimatyczne miasto i gmina Kazimierza Wielka znajduje się w wyżynnym regionie klimatycznym śląsko-małopolskim. Kraina ta charakteryzuje się wyraźnie większym wpływem kontynentalnym. Średnia temperatura najchłodniejszego miesiąca stycznia wynosi -7 °C, a najcieplejszego – lipca +17,7 °C. Zima trwa statystycznie 92 dni, a lato 91 dni. Liczba dni pogodnych w roku wynosi 62, a pochmurnych 122. Szata śnieżna występuje średnio przez 80 dni. Roczna ilość opadów wynosi 610 mm, co bliskie jest średniej krajowej. Na okres wegetacyjny przypada 410 mm w roku. Maksimum opadów noruje się w lipcu (100mm), a minimum w styczniu 32 mm.

Kierunki wiatrów – przeważają wiatry zachodnie (17,6%) i północno-zachodnie (15%). Średnia prędkość wiatru w skali miesięcznej waha się w granicach od 2,5 m/s do 4,3 m/s.

Zmienne warunki fizjograficzne (głównie rzeźba terenu) powodują pewne lokalne zróżnicowanie klimatu.

Na obszarze gminy wyróżniono następujące topoklimaty:

- topoklimat zboczy o ekspozycji południowej, południowo-zachodniej i południowowschodniej, zachodniej i wschodniej o bardzo dobrych warunkach klimatycznych, korzystnych dla zabudowy mieszkaniowej i specjalnej oraz sadownictwa;
- topoklimat właściwy obszarowi płaskich – o przeciętnych warunkach topoklimatycznych i solarnych, dobrych warunkach przewietrzania, oraz dobrych warunkach do zabudowy mieszkaniowej;
- topoklimat właściwy zboczom o większych nachyleniach i ekspozycji północnej o mało korzystnych warunkach klimatycznych. Są to tereny na północnych skłonach wzgórz o najłagodniejszych warunkach solarnych – nie są wskazane do zabudowy mieszkaniowej;
- topoklimat dolin rzecznych i dolin bocznych o okresowo mniej korzystnych i niekorzystnych warunkach topoklimatycznych. Tereny te mają gorsze warunki solarne, niekorzystne warunki termiczne i wilgotnościowe, słabą wentylację i częste zamglenia. Tereny te nie są wskazane do lokalizacji wszelkiego rodzaju zabudowy;
- topoklimat właściwy obszarom zabudowanym i przemysłowym charakteryzujący się bardziej skrajnym przebiegiem temperatury wilgotności i zwiększonym zanieczyszczeniem powietrza. Na terenach o intensywnej zabudowie mieszkalnej nie jest wskazane lokalizowanie obiektów uciążliwych i szkodliwych dla otoczenia. Na tych terenach wskazane jest dążenie do zwiększenia powierzchni terenów zieleni (parki – skwery);
- topoklimat właściwy obszarom zalesionym charakteryzujący się słabymi warunkami solarnymi, dużą zaciszą i podwyższoną wilgotnością powietrza. Lasy na siedliskach suchych są najbardziej wskazane do wykorzystania rekreacyjnego. Siedliska wilgotne posiadają warunki mało przydatne dla celów rekreacji.

W 2015 roku został sporządzony przez Polską Akademię Nauk – Instytut Geografii Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego - operat klimatyczny

„Właściwości lecznicze klimatu Kazimierzy Wielkiej. Podstawą opracowania stały się dane z lat 2000-2013 ze Stacji Meteorologicznej w Tarnowie, przy ul. Piaskowej 56, oddalonej o około 45 km na południowy-wschód od Kazimierzy Wielkiej oraz dane z lat 1951 – 2000 z tej stacji.

Ocena warunków klimatycznych:

- Warunki solarne:

Okolice Kazimierzy Wielkiej cechują się korzystnymi warunkami solarnymi - roczna suma usłonecznienia jest zbliżona do normy stawianej miejscowościom uzdrowskim.

- Warunki termiczno-wilgotnościowe:

Okolice Kazimierzy Wielkiej znajdują się w jednym z najcieplejszych obszarów w Polsce. Średnia roczna temperatura powietrza w Tarnowie w latach 1951-2000 wyniosła 8,4°C. W najchłodniejszym i najcieplejszym roku w tym wieloleciu średnia temperatura powietrza w Tarnowie wyniosła odpowiednio 4,2 i 12,8°C (Woś 2010).

Zgodnie z kryteriami oceny właściwości leczniczych klimatu przedstawionymi przez IGiPZ PAN (Kuchcik i in. 2013) na obszarach uzdrowskich nie powinno występować w ciągu roku więcej niż 35 dni gorących i nie więcej niż 7 dni upalnych. W latach 2000-2013 w Tarnowie średnia roczna liczba dni gorących wyniosła około 59, a dni upalnych około 13, czyli wyraźnie więcej niż norma (tab. 8). Dni gorące występują od kwietnia do października, natomiast dni upalne od kwietnia do września. Najwięcej dni gorących i upalnych jest w lipcu, odpowiednio średnio około 17 i 6.

Po analizie charakterystyk temperatury i wilgotności powietrza można stwierdzić, że stosunki termiczno-wilgotnościowe w Kazimierzy Wielkiej są umiarkowanie korzystne do prowadzenia klimatoterapii.

- Opady i zjawiska atmosferyczne:

Wielkość opadów atmosferycznych w okolicy Kazimierzy Wielkiej jest dość duża w porównaniu z wartościami notowanymi na obszarze Polski.

Średnia roczna liczba dni z opadem w Tarnowie w latach 1951-2000 wyniosła 170, natomiast w latach 2000-2013 163 dni. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że w Kazimierzy Wielkiej liczba dni z opadem w roku jest wyraźnie niższa od dopuszczonej normą (zgodnie z normami stosowanymi w bioklimatologii na terenach

uzdrowiskowych i wypoczynkowych nie powinno występować więcej niż 183 dni z opadem w roku.)

Zgodnie z obowiązującą normą liczba dni z mgłą nie może przekraczać w uzdrowisku 50 w okresie od października do marca oraz 15 w okresie od kwietnia do września. W Tarnowie w latach 2000-2013 było ich średnio w tych okresach odpowiednio około 13 i 4. Na tej podstawie można stwierdzić, że w Kazimierzy Wielkiej norma liczby dni z mgłą zarówno w półroczu chłodnym, jak i w półroczu ciepłym jest zachowana.

- Warunki wietrzne:

Na podstawie przedstawionych informacji można stwierdzić, że warunki wietrzne w Kazimierzy Wielkiej są korzystne dla klimatoterapii. Średnia prędkość wiatru w Kazimierzy jest mała. Dni z wiatrem słabym są częste, natomiast dni z wiatrem silnym rzadkie. Częstość cisz atmosferycznych jest duża, ale długie okresy bezwietrzne prawie nie występują.

Ocena pogody z punktu widzenia klimatoterapii

Poszczególne sytuacje pogodowe, w każdym dniu badanego okresu, oceniono z punktu widzenia ich przydatności dla głównych form klimatoterapii uzdrowiskowej:

- helioterapii (kąpeli słonecznych, SB),
- aeroterapii (kąpeli powietrznych, AB),
- łagodnej terenoterapii (spacerów i spokojnych zajęć terenowych, MR),
- intensywnej terenoterapii (gier terenowych i intensywnych zajęć w terenie otwartym, AR),
- rekreacji narciarskiej (ST).

Zastosowano trzystopniowy wskaźnik oceny pogody (*WSI*): pogoda przydatna bez ograniczeń ($WSI=3$), pogoda przydatna z ograniczeniami ($WSI=1$), pogoda nieprzydatna ($WSI=0$).

Kolejnym etapem oceny było określenie średnich wartości wskaźników oceny (WSI_{avg}) dla poszczególnych miesięcy i uśrednienie tych wartości dla całego badanego okresu. Na podstawie średnich wartości wskaźników oceny przyjęto następującą klasyfikację przydatności poszczególnych okresów:

WSI_{avg} Przydatność pogody w badanym okresie do poszczególnych form aktywności człowieka (SB, AB, MR, AR, ST):

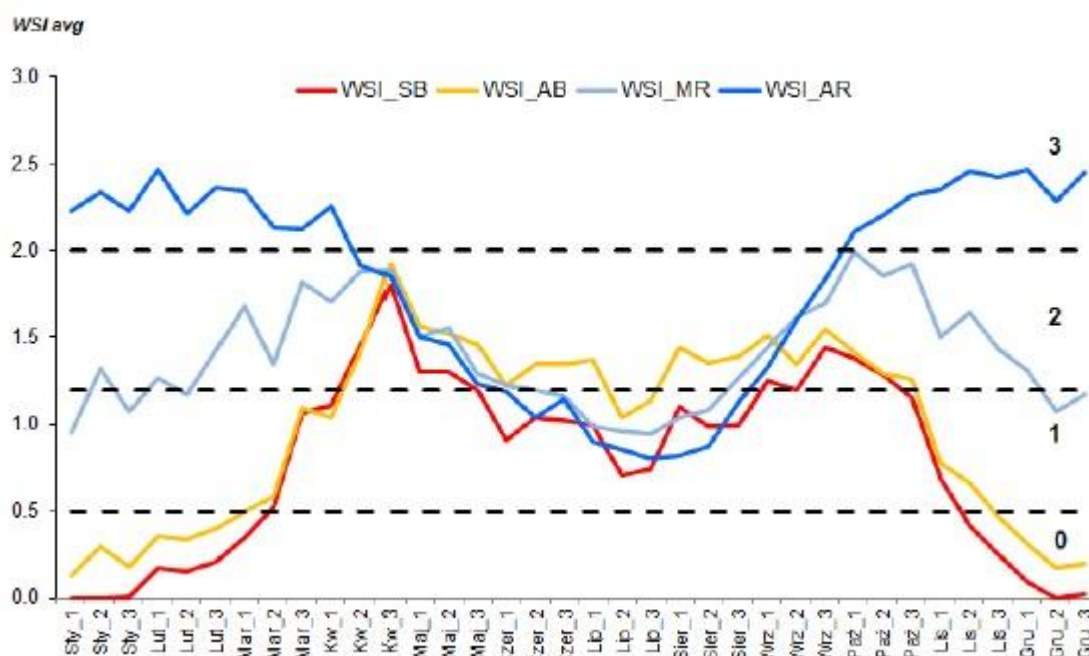
poniżej 0,5 - pogoda niekorzystna,

od 0,5 do mniej niż 1,2 - pogoda umiarkowanie korzystna,

od 1,2 do mniej niż 2,0 - pogoda korzystna,

od 2,0 - pogoda bardzo korzystna.

Jako przydatne dla wybranych form klimatoterapii można traktować te okresy, w których wartość WSI_{avg} przekracza wartość 1,2. Na rycinie 17 zestawiono informacje o przydatności pogody, podczas kolejnych miesięcy, do helioterapii, aeroterapii i terenoterapii. Pominięto przebieg roczny wskaźnika oceny dla rekreacji narciarskiej z uwagi na bardzo małe jego wartości, które w żadnej z dekad nie przekroczyły 0,5 (pogoda niekorzystna). Do oceny warunków pogodowych w Kazimierzy Wielkiej wykorzystano codzienne obserwacje meteorologiczne z okresu 2000-2013 ze stacji meteorologicznej w Tarnowie.

Ryc. 15. Ocena przydatności pogody dla różnych form klimatoterapii (WSI_{avg}) w rejonie Kazimierzy Wielkiej:
0 – warunki niekorzystne,
1 – warunki mało korzystne,
2 – warunki korzystne,
3 – warunki bardzo korzystne.

Pogoda przydatna do stosowania zabiegów helioterapeutycznych, w odzieży dostosowanej do aktualnej temperatury powietrza, panuje od początku kwietnia do końca października. W okresie tym można także z powodzeniem korzystać z aeroterapii, czyli przebywania w miejscach zacienionych w stroju dostosowanym do panującej temperatury powietrza. Łagodne formy terenoterapii, czyli leczenia ruchem w terenie otwartym, mogą być stosowane od lutego do połowy grudnia. Warunki najkorzystniejsze panują w kwietniu i maju oraz we wrześniu i październiku. Także z

intensywnych form terenoterapii można korzystać przez cały rok. Jednakże latem dość często obserwuje się pogodę nieprzydatną dla tych form leczenia klimatycznego, z uwagi na pojawiające się wtedy obciążające warunki termiczno-wilgotnościowe.

Tak więc, z różnorodnych form leczenia klimatycznego można w Kazimierzy Wielkiej korzystać przez cały rok. Okres dogodny dla klimatoterapii trwa od początku kwietnia do końca października, kiedy to, zależnie od aktualnych warunków solarnych, termicznych, wietrznych i opadowych można stosować jedną lub kilka form leczenia klimatycznego przez większość kuracjuszy. W miesiącach letnich uciążliwość warunków pogodowych mogą okresowo odczuwać osoby cierpiące na astmę oraz zaburzenia kardiologiczne. W pozostałej części roku warunki bioklimatyczne mogą być wykorzystywane do leczenia, rehabilitacji i profilaktyki zdrowotnej większości osób. Jednakże zimą z leczenia klimatycznego mogą bezpiecznie korzystać osoby w sile wieku, o sprawnie działającym układzie termoregulacyjnym i krwionośnym.

5.3. Zarys budowy geologicznej

Pod względem geologicznym obszar gminy położony jest w obrębie jednostki zwanej Niecką Nidziańską. W przypowierzchniowej budowie geologicznej terenu występują utwory zaliczane do trzeciorzędu (miocen) i czwartorzędu. Wgłębna budowa Niecki Nidziańskiej to struktury utworów kredy górnej. Trzeciorzęd reprezentowany jest poprzez wapień, piaski, margle, gipsy, anhydryty iły margliste. — Iły krakowieckie występują w strefach krawędziowych dolin lub pod nakładem lessów – na całym obszarze gminy. Warunki budowlane na obszarach iłów krakowieckich są skomplikowane. Czwartorzęd – reprezentowany jest przez gliny zwałowe. Są to utwory ilasto piaszczyste i nadają się do bezpośredniego posadowienia budynków. Najbardziej rozpowszechnionymi utworami na terenie gminy są lessy pochodzenia eolicznego. Pokrywają one ok. 90% powierzchni gminy, a miąższość ich jest zmienna i sięga kilkunastu metrów. Warunki budowlane lessów są dostateczne, a lokalnie fundamentowanie wymaga przeprowadzenia badań laboratoryjnych oraz zabiegów inżynierskich w celu zabezpieczenia przed wodami opadowymi i gruntowymi.

Poza tym na obszarze gminy występują utwory w postaci lessów humusowych, namułów i piasków. Znajdują się one w strefach dolnych wzniesień i w dolinach rzecznych i pochodzą ze spływu lessów z okolicznych wzniesień. Są to grunty niekorzystne dla budownictwa. Miąższość tych utworów waha się od 1,0 m do 4,0 m p.p.t.

Obszar gminy Kazimierza Wielka znajduje się obrębie Zapadliska Przedkarpackiego. Zapadlisko wypełnione jest osadami trzeciorzędowymi o dużej zmienności facjalnej. Osady te zalegają na zerodowanej powierzchni utworów prekambryjskich, paleozoicznych i mezozoicznych. W końcowym, trzeciorzędowym etapie sedymentacji osadziły się utwory sarmatu ilastego, wykształcone w postaci iłów i mułowców - ily krakowieckie. Wykazują one dużą miąższość, wzrastającą w kierunku południowym. Seria iłów krakowieckich jest praktycznie nieprzepuszczalna dla przepływu wód podziemnych oraz dla infiltracji wód opadowych i obejmuje swoim zasięgiem niemal cały obszar zapadliska w granicach województwa świętokrzyskiego. Na terenie gminy Kazimierza Wielka, zapadlisko przedkarpackie przykryte jest lokalnie osadami czwartorzędowymi. Są to utwory piaszczyste i żwirowo-piaszczyste pochodzenia wodnolodowcowego i lodowcowego oraz rzecznoego, rzadziej eolicznego.

5.4. Warunki hydrogeologiczne

Wody powierzchniowe

Cały obszar gminy ma charakter wyżynny i obejmuje szereg kopulastych wzgórz przeciętych dolinami rzecznoymi. Główny dział wodny (II rzędu) pomiędzy zlewniami rzek Nidzicy i Szreniawy przebiega w południowo-zachodniej części gminy. Obydwie rzeki są bezpośrednimi lewobrzeżnymi dopływami Wisły.

Rzeka Nidzica

Koryto rzeki przecina obszar gminy z kierunku północny-zachód na południowy-wschód i jest na pewnych odcinkach uregulowane, niezbyt wcinające się w dno doliny. Szerokość doliny płaskodennej waha się od 700 do 1500 m. Całkowita długość rzeki 35,2 km. Klasa czystości – poza klasą.

Cały obszar doliny zalewany jest wielkimi wodami. Największym prawobrzeżnym dopływem Nidzicy jest rzeka Małoszówka, która łączy się z Nidzicą w Kazimierzy

Wielkiej. Drugim większym dopływem Nidzicy jest rzeka Jawornik. Północny i północno-wschodni teren gminy jest odwadniany przez krótkie cieki wpadające do Nidzicy.

Rzeka Szreniawa – płynie przy południowej granicy gminy i odwadnia południowo-zachodnią część gminy poprzez bezimienne cieki.

Z powyższych danych wynika, że cały obszar gminy pocięty jest siecią dolin erozyjnych w dużej części prowadzących wody. Na obszarze gminy nie występują duże zbiorniki wód powierzchniowych.

Zbiorniki małej retencji (zbiornikowo-stawowy) występują w Kazimierzy Wielkiej, Podolanach, Zagórzycach, Gabułowie, Zięblicach, Donosach, Skorczowie i Marcinkowicach i w większości wymagają przeprowadzenia renowacji.

Rzeka Nidzica na całej swej długości prowadzi wody pozaklasowe, a rzeka Małoszówka prowadzi wody III klasy czystości, a w obrębie miasta wody pozaklasowe. Na znacznych obszarach rozległej doliny rzeki Nidzicy zostały wykonane melioracje odwadniające.

Wody podziemne występują w dwóch strefach:

- Strefa wód gruntowych związanych z utworami czwartorzędowymi w obrębie den dolin. W obrębie dolin występuje zbiornik wód gruntowych, zasilany wodami powierzchniowymi, spływającymi z obszarów wysoczyzn, wody zalegają tu płytko – 1 - 2 m p.p.t. Wody te uzależnione od czynników atmosferycznych w dużym stopniu są dość silnie zanieczyszczone.

a) Strefa obejmująca wody podziemne występujące na obszarach wyżynnych.

Na obszarach wyżynnych wody gruntowe występują w przepuszczalnych utworach czwartorzędowych:

- Są to wody na głębokości ponad 2,0 m p.p.t. występujące w lessach i glinach zwałowych oraz na zwietrzelinie trzeciorzędu. Wydajność tego poziomu wynosi kilka m³/godz. W studniach kopanych w suchej porze często następuje zanik wody. Wody te wykazują dużą zmienność – często jakościową nieprzydatność do picia.

- Wody wgłębne trzeciorzędowe – występują w przewarstwieniach piaszczystych w obrębie utworów ilastych na głębokościach poniżej 2 m p.p.t. Jest to poziom mało rozprzestrzeniony o małej wydajności.

5.5. Gleby

Na obszarze miasta i gminy Kazimierza Wielka zdecydowanie dominują gleby wytworzone z lessów, które pokrywają ponad 90% powierzchni obszaru gminy. oraz wychodzące spod nich na zboczach wzgórz wapienie i opoki. Na podłożach lessowych wykształciły się żyzne czarnoziemy i urodzajne gleby brunatne.

W niewielkich i rozproszonych powierzchniach występują także gleby wytworzone z glin zwałowych i utworów wodnolodowcowych (w północno – wschodniej części gminy) oraz wytworzone z utworów najmłodszych jak mady, torfy i mursze (w dolinach rzek Nidzicy i Małoszówki).

Grunty orne występujące w powiecie kazimierskim mają ok. 75% udziału w najlepszych glebach województwa świętokrzyskiego (dla klas bonitacyjnych I-IIIa). Wśród gruntów przydatnych do produkcji rolniczej w powiecie kazimierskim należy wyróżnić:

- gleby kompleksu pszennego bardzo dobrego (I i II klasa bonitacyjna) nadające się pod uprawę roślin o największych wymaganiach (pszenica, buraki cukrowe, warzywa) znajdujące się głównie w gminach: Czarnocin, Opatowiec, Kazimierza Wielka i Skalbmierz,

- gleby kompleksu pszennego dobrego (II, IIIa i IIIb klasa bonitacyjna) nadające się pod uprawę roślin o znacznych wymaganiach siedliskowych (pszenica, buraki cukrowe, warzywa) występujące głównie w gminach: Czarnocin i Skalbmierz.

Pod względem oceny jakości i przydatności gleb (wg klasyfikacji IUNG w Puławach) gleby w powiecie kazimierskim posiadają najwyższy wskaźnik waloryzacji (77 pkt).

Kompleksy użytków zielonych skupiają się w dolinach głównych rzek, a także w dolinach bocznych, reprezentując różną wartość i przydatność rolniczą. Są to kompleksy obejmujące: najcenniejsze użytki zielone – mady rzeczne; średniej wartości mady, czarne ziemie zdegradowane, gleby organiczne uwilgotnione; oraz najslabsze gleby mineralne i organiczne głównie pobagienne, a także stokowe okresowo lub trwale suche.

Okolo 96 % obszaru gminy stanowią gleby od I do IV klasy bonitacyjnej.

Przydatność rolnicza gleby w mieście i gminie Kazimierza Wielka wiąże się ściśle z ukształtowaniem terenu. Najlepsze dla celów budowlanych tereny płaskie lub o

niewielkim spadku – posiadają najwyższą wartość rolniczą i podlegają ścisłej ochronie prawnej przed wyłączeniem z produkcji rolniczej.

Możliwość zagospodarowania na cele nierolne gleb słabszych (klasa V – VI) są minimalne, gdyż stanowią one 3,1 % powierzchni gruntów ornych i są niekorzystnie położone. Grunty te powinny być zalesione.

5.6. Szata roślinna – lasy

Gmina posiada około 411 ha lasów i gruntów leśnych oraz około 46 ha gruntów zakrzewionych i zadrzewionych, które stanowią łącznie 3,39% powierzchni gminy.

Dominują lasy państwowe ok. 59,4% powierzchni leśnej.

Lasy prywatne zajmują 135 ha powierzchni ogólnej lasów w gminie.

Lasy na obszarze gminy zaliczane są w regionalizacji przyrodniczo-leśnej kraju do Krainy Małopolskiej – wyżyna Miechowska.

Lasy występują głównie w takich sołectwach jak: Zagórzycy, Dalechowice, Nagórzanki, Boronice, Słonowice i Broniszów. Niski wskaźnik lesistości ma ścisły związek z urodzajnymi glebami pokrywającymi gminę, które wykorzystywane są dla potrzeb gospodarki rolnej.

W lasach dominują siedliska lasu mieszanego. Nad rzekami i ciekami rosną głównie wierzby i topole. Na pozostałym obszarze spotyka się zespoły zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i pasy drzew wzdłuż ciągów komunikacyjnych lub pieszych.

Przy dawnych dworach lub ich ruinach zachowała się, choć w różnym stanie zieleń parkowa. Właśnie w parkach podworskich znajdują się najcenniejsze okazy przyrody, a niektóre z nich są objęte ochroną.

Oś przyrodniczą gminy stanowi rzeka Nidzica z jej największym dopływem rzeką Małoszówką. W krajobrazie dominują kopulaste pagórki z szachownicą pól. Jest to krajobraz typowo rolniczy, ale dzięki zróżnicowanej konfiguracji terenu i swej specyfice bardzo ciekawy i mający walory turystyczne.

Lasy uznane za chronione to głównie lasy glebochronne oraz wodochronne.

Nieznaczne możliwości powiększenia lesistości gminy występują na najslabszych gruntach w sąsiedztwie istniejących kompleksów leśnych we wsiach: Zagórzycy,

Słonowice, Broniszów i Gabułów oraz we wsiach o nasilonej erozji wodnej gleb: Boronice, Góry Sieradzkie, Dalechowice, Gunów Wilków i Sieradzice.

5.7. Flora

Monokulturowa roślinność terenów rolnych urozmaicona jest: rolnicą polną, miłkiem letnim, jaskrem polnym, czechrycą grzebieniową i włośnicą polną. Rośliny te wraz z innymi tworzą w uprawach barwne i wielogatunkowe zbiorowiska, reprezentujące południowy i południowo – wschodni element geograficzny flory, w Polsce występujący bardzo rzadko.

W obszarach zabudowanych występuje: wrotycz pospolita, bylica pospolita, wrotycz zwyczajna, serdecznik i łopian. Towarzyszy im stuligrosz psi, a w bezpośredniej bliskości zabudowań pokrzywa żegawka. W uprawach ogrodowych występuje żółtlica owłosiona, wilczomlecz ogrodowy, jasnota purpurowa oraz mlecz kolczasty.

Mało przekształconymi zbiorowiskami roślinnymi na terenie gminy Kazimierza Wielka są murawy kserotermiczne oraz wielogatunkowe zarośla krzewów. Murawy kserotermiczne rozwinęły się na podłożu wapiennym i lessowym, na ciepłych południowych zboczach, o znacznym nachyleniu, nie użytkowanych rolniczo. Stanowią je barwne i bogate florystycznie zbiorowiska o charakterze stepu łąkowego, należącego pod względem fitosocjologicznym do zespołów: omanu wąskolistnego, miłka wiosennego i kłosowicy pierzastej. Charakteryzują się one dwu lub trzywarstwowym runem i głębokimi, ekstensywnymi systemami korzeniowymi, sięgającymi do 1,0 m w głąb. W takich zbiorowiskach często rosną rzadkie i chronione gatunki roślin naczyniowych jak: zawilec wielkokwiatowy, rojnik pospolity, sasanka łąkowa, wilżyna ciernista, pierwiosnka lekarska, kalina koralowa, kruszyna pospolita, oman wąskolistny, głowienka wielokwiatowa, czosnek skalny, pszeniec różowaty, zagorzałek żółty i inne.

W zbiorowiskach murawowych oraz na ich obrzeżu, a także na zboczach wąwozów lessowych rozwinęły się luźne, wielogatunkowe zarośla krzewiaste z udziałem leszczyny lub z domieszką tarniny. Najczęściej tarninie towarzyszą inne gatunki krzewów takich jak: dereń świdwa, kruszyna pospolita, głogi, szarak i inne, które występują razem z zielonymi roślinami kserotermicznymi, wśród których spotkać można: kłosowicę pierzastą, omana szorstkiego, omana wąskolistnego, szałwię

okręgową, farbownika lekarskiego, wykę ptasią i długośagielkową, przetacznika ożankowego, chabra drakiewnika i inne. Na stromych skarpach lessowych wykształciły się także zarośla z kolcowojem szkarłatnym.

W dolinach rzek i strumieni, znajdują się zbiorowiska łągu olszowo – jesionowego oraz wilgotnych łąk. Zbiornikom wodnym towarzyszą: grąźel żółty, strzałka wodna, storczyk szerokolistny, jeżogłówka, wełnianka wąskolistna, czermień błotna, liczne turzyce.

W nielicznych pobliskich lasach dominującymi gatunkami drzew są: dąb, topola, grab, brzoza, jesion, sosna, olsza. Występują także domieszki świerku, modrzewia i brzozy.

5.8. Fauna

Z występującą roślinnością związany jest spotykany rodzaj fauny. Ze względu na mało urozmaicone tereny, ubogi jest też świat zwierząt. Na terenach rolnych można spotkać gryzonie, zającowate, tereny łąk obfitują w owady, na terenach nadwodnych zaobserwujemy płazy. Na terenach zadrzewień śródpolnych czasem można spotkać lisy, które zawędrowały z terenów leśnych.

Dla roślinności o charakterze stepowym charakterystyczne są owady stepowe. Można tu usłyszeć piewika cykadę, zobaczyć pontyjsko – śródziemnomorski gatunek motyla modraszka, stepniarkę z rzędu szarańczaków, 30 gatunków południowo – europejskich stawonogów.

Najłatwiej jest zaobserwować ptaki, wśród których przeważają ptaki wróblowate: wróble, mazurki, gile, makolągwy, szpaki, sójki, sroki, pełzacze, zięby, szczygły, czyżyki strzyżyki, kosy, raniuszki, sikory, skowronki, jaskółki, kawki, gawrony, wrony.

Na otwartych terenach występują: bociany białe, kuropatwy, bażanty, czajki, mewy śmieszki.

Z ptaków drapieżnych występują pustułka, myszołów zwyczajny, jastrząb.

5.9. Formy ochrony przyrody

Formy ochrony przyrody w Polsce określa ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2013, poz. 627).

Na terenie gminy Kazimierza Wielka nie występują żadne formy ochrony przyrody i krajobrazu. Nie zostały utworzone żadne parki krajobrazowe ani rezerваты, nie ma też obszarów chronionego krajobrazu. Na terenie gminy Kazimierza Wielka nie występują również obszary objęte Naturą 2000, brak również parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody czy obszarów chronionego krajobrazu. Najbliżej położonym obszarem chronionym Natura 2000 jest Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Ostoja Kozubowska. Ostoja położona jest w obrębie Niecki Nidziańskiej w południowo-wschodniej części Garbu Wodzisławskiego. Stanowią ją rozległe kompleksy leśne o zróżnicowanym składzie gatunkowym. Teren charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą wykształconą na kredowym, pokrytym lessami podłożu. Wzniesienia porozcinane są licznymi dolinkami, jarami i wąwozami. Południowy fragment obszaru stanowią kompleksy podmokłych łąk i pastwisk, poprzecinanych licznymi kanałami. Ponad 90% obszaru stanowią lasy w większości grądy, bory sosnowo-dębowe, fragmenty olsów i łągów wiązowych występują także murawy kserotermiczne z roślinnością stepową. W ostoi występuje największy kompleks lasów grądowych i łągowych na obszarze Niecki Nidziańskiej oraz specyficzna postać grądu nie spotykana w innych regionach. Skład flory cechuje się dużym udziałem gatunków kalcyfilnych i ciepłolubnych. Płaty roślinności charakteryzują się dużym bogactwem florystycznym, w tym udziałem gatunków chronionych, rzadkich i zagrożonych. Na terenie ostoi znajdują się silne i liczne populacje obuwika pospolitego. Ponadto w obszarze stwierdzono obecność górskich gatunków roślin. Ostoja Kozubowska jest jednym z głównych stanowisk jelonka rogacza w Polsce. Dodatkowo łąki w południowo-wschodniej części obszaru zasiedla populacja modraszka telejusa, a w rosnących tam wierzbach stwierdzono występowanie pachnicy dębowej. W pobliżu gminy znajduje się również Koszycko-Opatowiecki obszar Chronionego krajobrazu oraz Koszycki Obszar Chronionego Krajobrazu.

Obszar miasta i gminy Kazimierza Wielka nie wchodzi w obręb Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych w województwie świętokrzyskim. Graniczy on od południowego-wschodu z Koszycko-Opatowieckim

Obszarem Chronionego Krajobrazu utworzonym rozporządzeniem nr 12/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 29.09.1995 r. zastąpionym rozporządzeniem Nr 89/2005 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 14 lipca 2005r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (*Dziennik Urzędowy Woj. Święt. Nr 156, poz. 1950 z późniejszymi zmianami*).

Na obszarze gminy znajdują się obiekty i układy przyrodnicze wskazane do objęcia ochroną (nie objęte rejestrem RDOŚ):

- dąb pomnikowy w parku miejskim w Kazimierzy Wielkiej;
- aleja lipowa we wsi Plechów;
- platan w parku podworskim we wsi Boronice;
- dąb w parku podworskim we wsi Nagórzanki.

Natomiast na terenie powiatu kazimierskiego występują obszary, które ze względu na wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe zostały objęte prawną ochroną przyrody. Ogółem ok. 18,3% powierzchni powiatu objęto różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu. Wśród nich występuje fragment Nadnidziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu położonego na północnych obrzeżach powiatu (gmina Opatowiec), fragment otuliny Kozubowskiego Parku Krajobrazowego położony we wschodniej części powiatu (gmina Czarnocin), fragment Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego oraz fragment Koszycko-Opatowieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (gmina Opatowiec). Na terenie powiatu znajdują się we fragmentach obszary objęte ochroną w ramach sieci ekologicznej Natura 2000. Są to: obszar PLB260001 Dolina Nidy, obszar PLH260003 Ostoja Nidziańska oraz obszar PLH260029 Ostoja Kozubowska.

Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu

Położony na terenie otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, w płd. części województwa świętokrzyskiego, zajmuje powierzchnię 26011 ha. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów, zróżnicowany krajobraz i rzeźbę terenu oraz funkcję korytarzy ekologicznych - tereny występowania rzadkich gipsowych formacji geologicznych z licznymi formami krasowymi, a także ciepłolubnych zbiorowisk roślinności kserotermicznej, torfowiskowej i bagiennej.

Kozubowski Park Krajobrazowy

Kozubowski Park Krajobrazowy położony jest w obrębie Niecki Nidziańskiej. Obejmuje wschodnią część Garbu Wodzisławskiego. Jest to teren o wybitnych wartościach krajobrazowych i przyrodniczych, charakteryzujący się urozmaiconą rzeźbą terenu ukształtowaną na kredowym podłożu pokrytym lessami, rozległymi obszarami leśnymi i porzrzucanymi wśród lasów i pól malowniczymi osadami. Znaczną powierzchnię parku zajmują lasy, położone na wierzchołkach i zboczach wzniesień lessowych porozcinanych dolinkami i wąwozami, pełniące ważną rolę w regulacji stosunków wodnych i klimatycznych.

Strome niezalesione zbocza wzniesień o ekspozycji południowej i południowo – zachodniej zajmują ciepłolubne murawy kserotermiczne. Wyróżniono następujące zespoły roślinności kserotermicznej: stulisza miotłowego i ostnicy włosowatej, rutewki mniejszej i szałwi łąkowej oraz omanu wąskolistnego. Z gatunków zagrożonych na uwagę zasługują: wisienka stepowa, storczyk purpurowy, len włochoaty, obuwik pospolity.

W dwóch rezerwach przyrody: „Polana Polichno” oraz „Wroni Dół”, położonych na terenach leśnych, chronione są fragmenty grądu oraz ciepłolubne gatunki fauny i flory zasiedlające śródleśne polany.

Osobliwością Parku jest występowanie w rezerwacie „Polana Polichno” groszku panońskiego (jedyne stanowisko w Polsce) oraz największego gatunku polskiego chrząszcza jelonka rogacza.

Najcenniejsze wielowiekowe okazy drzew na terenie parku i jego otuliny: lipy, wiązy, dęby, buki zostały objęte ochroną w formie 14 pomników przyrody żywej. Ustanowiono także 1 pomnik przyrody nieożywionej.

Na terenie parku występują interesujące obiekty regionalnego budownictwa wiejskiego, pozostałości dworów z założeniami parkowymi oraz obiekty sakralne. Najcenniejsze znajdują się w: Dzierążni, Górach, Pełczyskach, Młodzawach Małych, Michałowie, Probołowicach i Stradowie.

Na terenie parku i jego otuliny wyznaczono ścieżki dydaktyczne:

- przyrodniczo – krajobrazową ścieżkę dydaktyczną „Chroberz – Wola Chroberska”, o długości ok. 5 km.
- historyczną ścieżkę dydaktyczną „Stradów pradziejowy i wczesnośredniowieczny”, o długości ok. 3 km.

Nadnidziański Park Krajobrazowy

Nadnidziański Park Krajobrazowy położony jest w obrębie Niecki Nidziańskiej. Obejmuje środkowy i dolny fragment Doliny Nidy, Nieckę Solecką i północno – zachodnią część Garbu Pińczowskiego. Park ten utworzono dla zachowania i ochrony walorów przyrodniczych związanych między innymi z powierzchniowym występowaniem serii gipsowej, tworzącej unikatowy zespół zjawisk i form krasu gipsowego.

Charakterystycznym elementem krajobrazu parku jest dolina rzeki Nidy – z licznymi meandrami i starorzeczami, stanowiąca ważny korytarz ekologiczny oraz ostoję ptactwa wodno – błotnego.

Teren parku charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem siedlisk – począwszy od skrajnie suchych, aż po bagienne i wodne.

Dobrze nasłonecznione zbocza gipsowych i wapiennych wzgórz zajmuje jedno z największych w kraju stanowisk roślinności kserotermicznej, której towarzyszy specyficzna entomofauna. Cennymi gatunkami flory mającymi tutaj jedyne lub jedno z niewielu stanowisk w Polsce są m.in. dyptam jesionolistny, szyplin jedwabisty, sierpik różnolistny, dziewięcił popłocholistny, gęsiówka uszkowata, sesleria błotna, groszek szerokolistny, rezeda mała, przetacznik zwodny i wczesny, stulisz miotłowy, ostnice: Jana i włosowata, len włochaty.

W dolinie Nidy występują zbiorowiska roślinności wodnej, szuwarowej i torfowiskowej z takimi gatunkami jak: grążel żółty, grzybień biały, osoka aloesowata, bobrek trójlistkowy, kruszczyk błotny, storczyk kukawka, szerokolistny i krwisty, turzyca Davalla.

Niezwykłe bogactwo form przyrody żywej i nieożywionej zadecydowało o utworzeniu 9 rezerwatów przyrody: Skowronno, Grabowiec, Pieczyska, Krzyżanowice, Skorocice, Skotniki Górne, Winiary Zagojskie, Przęślin i Góry Wschodnie.

Na terenie Parku i jego otuliny spotkać można pojedyncze chronione obiekty przyrodnicze: 30 pomników przyrody, w tym: 15 pomników przyrody żywej (okazałe drzewa: lipy, dęby, topole czy też ich skupiska), 15 pomników przyrody nieożywionej, 3 użytki ekologiczne.

Obszar położony w granicach Parku znany jest z licznych zabytków kultury materialnej oraz bogatej historii. Tutaj w IX wieku powstało pierwsze państwo Wiślan z ośrodkiem władzy w Wiślicy. Pińczów w XVI i XVII wieku był jednym z głównych ośrodków ruchu reformacyjnego, a w połowie XVI wieku miasto stanowiło główną

siedzibę braci polskich (arian) oraz ważny ośrodek kamieniarski i rzemiosł artystycznych. W okresie II wojny światowej Pińczów i jego okolice były rejonem aktywnej działalności oddziałów partyzanckich.

Park charakteryzuje się nagromadzeniem licznych obiektów architektonicznych i archeologicznych. Wiele wsi i miasteczek zachowało dawne układy przestrzenne i zabytkową zabudowę (Pińczów, Wiślica, Nowy Korczyn, Stary Korczyn, Krzyżanowice). Regionalną zabudowę wiejską zachowały w szczególności wsie: Kopernia, Galów i Szaniec.

Ponadto podziwiać można liczne zabytki architektury sakralnej, miejskiej, dworskiej z założeniami parków podworskich oraz kamienne krzyże i kapliczki przydrożne, stanowiące szczególnie urokliwy element krajobrazu.

Na terenie parku i jego otuliny wyznaczono ścieżki dydaktyczne:

- geologiczno – botaniczną ścieżkę dydaktyczną „W rezerwacie Skorocice”, o długości ok. 3 km,
- przyrodniczo – geologiczną ścieżkę dydaktyczną „Pińczów-Skowronno”, o długości ok. 7 km,
- przyrodniczo – geologiczną ścieżkę dydaktyczną „Bogucice – Grabowiec – Gacki – Krzyżanowice”, długości ok. 9 km,
- historyczną ścieżkę dydaktyczną „W średniowiecznej Wiślicy”, o długości ok. 4,5 km,
- przyrodniczo – krajobrazową ścieżkę dydaktyczną „Czarkowy-Ostrów”, o długości ok. 8 km,
- historyczną ścieżkę dydaktyczną „Królewskie miasto Nowy Korczyn”, o długości ok. 3 km.

Koszycko-Opatowiecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Koszycko-Opatowiecki Obszar Chronionego Krajobrazu to obszar chronionego krajobrazu znajdujący się terenie województw: świętokrzyskiego i małopolskiego. W województwie świętokrzyskim zajmuje powierzchnię 59,5 km² i obejmuje tereny należące do gminy Opatowiec - z wyjątkiem jednego z jej sołectw. W województwie małopolskim zajmuje obszar o powierzchni 64,12 km²[2]. Utworzony w 1995 roku.

Obszar utworzono w celu ochrony walorów przyrodniczych dolin rzecznych, które pełnią rolę korytarzy ekologicznych, przede wszystkim korytarza Wisły, który łączy tereny o dużym zróżnicowaniu biocenotycznym.

Rosną tu fragmenty borów mieszanych z bogatym runem leśnym, w którym występują gatunki roślin chronionych takie jak: jarzmianka większa, wawrzynek wilczełyko, gruszyca okrągłolistna oraz widłak goździsty. Na terenie K-OOChK dominują zbiorowiska nieleśne. Rosną tu zarośla krzewiaste z udziałem leszczyny i tarniny. W dolinach rzek występują wilgotne zbiorowiska łąkowe. Tam gdzie zachowały się tradycyjne formy uprawy pól spotykane są fitocenozy chwastów, rzadko występujące w Polsce. Rosną tu m.in. wilczomleczeń drobny, miłek letni, włośnica polna, rolnica polna, czechrzyca grzebieniowa, jaskier polny, czyściec roczny oraz kurzyślak błękitny.

Obszar PLB260001 Dolina Nidy

Obszar stanowi Dolina rzeki Nidy (szer. 2-3 km) z licznymi meandrami, starorzeczami i rozlewiskami. Na znacznym obszarze wzdłuż rzeki występują łąki kośne, przechodzące w miejscach bardziej podmokłych w turzowiska. Przy starorzeczach i oczkach wodnych rosną zespoły szuwarowe. Dalej od rzeki można spotkać takie uprawy warzywne oraz plantacje tytoniu. Strome zbocza wapiennych i gipsowych wzgórz porasta roślinność stepowa z unikalnymi w skali kraju gatunkami kserotomicznymi i słonolubnymi, występują tu również ciekawe gatunki ciepłolubnych owadów. Występuje tu 30 gatunków ptaków chronionych na mocy Dyrektywy Ptasiej, m.in. Trzmielojad, Dzieciół Zielonosiwy, Lerka (skowronek borowy), Ortolan, Dzieciół czarny i Derkacz.

Obszar PLH260003 Ostoja Nidziańska

Obszar stanowi fragment rejonu Ponidzia w Małopolsce. Obejmuje naturalną dolinę Nidy i fragmenty przylegających do niej płaskowyżów. Krajobraz jest tu bardzo urozmaicony. Rzeka Nida silnie meandruje tworząc liczne starorzecza. W środkowej części jej biegu utworzył się rozległy kompleks wilgotnych i podmokłych łąk, bagien i starorzeczy. Przy małym spadku koryta rzeki, co roku tworzą się tu rozlewiska i rozwijają zbiorowiska szuwarowe i utrzymują łąki kośne. Lessowe, lekko faliste obszary płaskowyżów porożcinane są licznymi wąwozami, parowami oraz suchymi dolinami. Na odlesionym obszarze zlokalizowane są dwa duże kompleksy stawów rybnych, będące ostoją wielu gatunków ptaków. W centrum Ponidzia mamy do czynienia z typową rzeźbą krasową związaną z występowaniem pokładów gipsu. Charakteryzuje ją występowanie licznych jaskiń, lejów krasowych, wywierzyisk i

ślepych dolinek. Wapienne i gipsowe wzgórza oraz zbocza wąwozów porastają murawy kserotermiczne, a dolinki zajęte są przez zbiorowiska łąkowe. Na północny wschód od miejscowości Szczerbaków znajduje się niewielki płat halofilnych szuwarów i łąk, zniszczony przez odwodnienie i próby orki, lecz możliwy do renaturyzacji. Obszar ostoi jest słabo zalesiony. Występujące tutaj zbiorowiska leśne to przede wszystkim lasy świeże z fragmentami siedlisk borowych i olsowych. Jednym z głównych walorów ostoi jest kras gipsowy, tworzący podłoże dla rzadko spotykanych, kserotermicznych, nagipsowych muraw. Związane są z nimi stanowiska wielu najrzadszych składników naczyniowej flory polskiej. Znajduje się tu jedyne w Polsce stanowisko *Serratula lycopifolia* (sierpik różnolistny), oraz jedna z najmocniejszych populacji *Carlina onopordifolia* (dziewięcśl popłocholistny). Jest to obszar występowania słonych źródeł, wokół których rozwijają się łąki halofilne.

Obszar PLH260029 Ostoja Kozubowska

Obszar położony jest w obrębie Niecki Nidziańskiej w południowo-wschodniej części Garbu Wodzisławskiego. Stanowią go w ponad trzech czwartych rozległe kompleksy leśne o zróżnicowanym składzie gatunkowym (w niemal równym stopniu mieszane, iglaste i liściaste). Pozostała część obszaru to siedliska rolnicze i siedliska łąkowe i zaroślowe. Teren charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą wykształconą na kredowym, pokrytym lessami podłożu. Wzniesienia porozcinane są licznymi dolinkami, jarami i wąwozami. Południowy fragment obszaru stanowią kompleksy podmokłych łąk i pastwisk, porozcinanych licznymi kanałami.

Ponad 80% obszaru stanowią lasy w większości grądy, bory sosnowo-dębowe, fragmenty olsów i łągów wiązowych występują także murawy kserotermiczne z roślinnością stepową. Największy kompleks lasów grądowych i łągowych na obszarze Niecki Nidziańskiej.

Występuje tu specyficzna postać grądu (nadmaziańska) nie spotykana w innych regionach. Na terenie ostoi jest duży udział gatunków kalcyfilnych i ciepłolubnych. Płaty roślinności charakteryzują się dużym bogactwem florystycznym, w tym udziałem gatunków chronionych, rzadkich i zagrożonych. Na terenie ostoi znajdują się silne i liczne populacje obuwika pospolitego (np. rezerwat Wroni Dół). Ponadto w obszarze stwierdzono obecność górskich gatunków roślin.

Ostoja Kozubowska jest jednym z głównych stanowisk jelonka rogacza w Polsce (rezerwat Polana Polichno wraz z otoczeniem) i jako taka powinna być objęta

ochroną ścisłą w połączeniu z ochroną czynną (przebudowa drzewostanu – usuwanie nasadzeń modrzewia oraz usuwanie roślinności krzaczastej powodującej zacienianie dębów). Dodatkowo łąki w południowo wschodniej części obszaru zasiedla populacja modraszka telejusa, a w rosnących tam wierzbach stwierdzono występowanie pachnicy dębowej.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych w mieście i gminie Kazimierza Wielka wynosiła w 1998 r. 414 ha i stanowi 2,9% ogólnej powierzchni gminy. Lesistość gminy należy do najniższych w województwie (średnia lesistość dla województwa kieleckiego wynosi 28%). Dominują lasy państwowe ok. 59,4% powierzchni leśnej. Lasy prywatne zajmują 135 ha powierzchni ogólnej lasów w gminie. Lasy na obszarze gminy zaliczane są w regionalizacji przyrodniczo-leśnej kraju do Krainy Małopolskiej – wyżyna Miechowska. Na obszarze miasta i gminy przeważają lasy gospodarcze ukierunkowane na pozyskanie surowca drzewnego. Stanowią one 100% lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa oraz 78% lasów państwowych. Lasy uznane za chronione to głównie lasy glebochronne oraz wodochronne. Nieznaczne możliwości powiększenia lesistości gminy występują na najslabszych gruntach w sąsiedztwie istniejących kompleksów leśnych we wsiach: Zagorzyce, Słonowice, Broniszów i Gabułów oraz we wsiach o nasilonej erozji wodnej gleb: Boronice, Góry Sieradzkie, Dalechowice, Gunów, Wilków i Sieradzice.

ROZDZIAŁ 6:

Dziedzictwo kulturowe i obiekty zabytkowe

6.1.Gminna ewidencja zabytków

BORONICE

1. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO.

- a. kuźnia, ob. w zagrodzie nr 59, wł. E. Wiśniewski, mur.-drewn., pocz. XX
- b. pozostałości parku, XIX, *nr rej. 184, stary nr rej 568 z 09.12.1957,*

2. DOM NR 12, wł. Stanisław Gołdyn, drewn., 1938.

BRONISZÓW

3. SZKOŁA, drewn., ok. 1920.

4. Park Podworski Krajobrazowy

5. DOM NR 33, wł. Stefan Pobiega, drewn., 1923.

CŁO

6.MŁYN WODNY, mur., ok. 1930

CUDZYNOWICE

7. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH, *nr rej.185/1-2:*

- a. kościół, drewn., *nr rej.367 z 12.01.1957 oraz 240 z 11.02.1967,*
- b. dzwonnica, drewn., po poł. XVIII, remont, *nr rej. 240 z 11.02.1967,*

8. ZESPÓŁ DWORSKI, ob. Szkoła Ogrodnicza:

- a) dwór, mur., poł. XIX, dobud. Oficyny 1880, remont. m.in. 1926 i l. 70 XX,
- b) oficyna, mur., 1880, remont.,
- c) spichlerz, mur., 1880,
- d) park, poł. XIX. *nr rej.186, stary nr rej. 866 z 30.09.1959.*

9. DOM NR 101, wł. Stanisław Krzemiński, drewn., l. 20 XX.

10. DOM NR 122, wł. Felicjan Słabosz drewn., l. 30 XX.

11. DOM NR 124, wł. Tadeusz Kula, mur., l. 30 XX.

DALECHOWICE

12. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO, wł. UG:

- a) sześciorak, ob. dom nr 66, mur.-drewn. pocz. XX,
- b) sześciorak, ob. dom nr 67, mur., pocz. XX,
- c) park, XVIII, *nr rej.187, stary nr rej. 564 z 09.12.1957.*

DONOSY

13. ZESPÓŁ DWORSKI:

a) park, XVIII, *pow. k. XIX i pocz. XX, nr rej. 188, stary nr rej. 566 z 09.12.1957.*

GUBUŁTÓW

14. KAPLICZKA, drewn., k. XIX,

15. DOM NR 66, wł. Witold Słabosz, drewn., 1929.

GORZKÓW

16. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MAŁGORZATY, *nr rej. 189/1-2;*

a) kościół drewn., 1758, *nr rej. 366 z 12.01.1957 oraz 247 z 15.02.1967,*

b) dzwonnica, drewn., *nr rej. 247 z 15.02.1967,*

c) kaplica grobowa rodziny Dembińskich, mur., 1839.

17. POZOSTAŁOŚCI PARKU DWORSKIEGO, krajobrazowego, XIX .

18. DOM, ob. sklep GS, mur., l. 30 XX.

19. DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ NR 60, wł. H. Cabaj,
drewn.-mur., k. XIX.

HOŁDOWIEC

20. DOM NR 7, murowany, 1 ćw. XX

21. DOM NR 11, wł. Stanisław Zając, drewn., ok. 1940.

22. DOM NR 16, murowany, 1 ćw. XX

23. DOM NR 18, wł. S. Rajszewski, mur., 1922.

JAKUSZOWICE

24. DOM NR 48, wł. Maciej Luty, drewn., 2 ćw. XX.

25. Zabytki archeologiczne - Kurchan

KAMIEŃCZYCE

26. DOM NR 3, drewn., 2 ćw. XX.

27. BUDYNEK GOSPODARCZY przy szkole podstawowej, drewn., 1 poł. XIX.

KAMYSZÓW

28. DOM NR 45, wł. Janina Małecka, drewn., 1 ćw. XX.

KAZIMIERZA MAŁA

29. PLEBANIA, mur., ok. 1880,

30. ZAGRODA NR 64, wł. Janina Pacyna:

a) dom, drewn., ok. 1930,

b) budynek gospodarczy, mur., ok. 1930.

31. DOM NR 46, wł. Mieczysław Makiela, drewn., ok. 1930.

32. DOM NR 52, wł. Stefan Kurek, drewn., I. 20 XX.

33. Cmentarz parafialny

KAZIMIERZA WIELKA

UKŁAD PRZESTRZENNY: XIV, XVII – XIX.

34. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW. *nr rej. 190, stary nr rej. 368 z 12.01.1957 oraz 998 z 03.05.1980:*

a) kościół, mur., 1663, grunt. restaur. Z rozbud. Nawy ku zach. oraz dobud.

Kaplicy p. w. św. Rodziny i kruchty pd. 1894 – 1895, grunt. remont. I. 70 i 80 XX,

b) dzwonnica, drewn., XIX, remont., przekształcona murowana

c) ogrodzenie z bramą, mur.-żel., XIX,

d) cmentarz parafialny rzymsko katolicki 1 poł. XIX,

e) wikarówka, ob. sala katechetyczna, mur., k. XIX,

f) budynek gospodarczy przy plebani, mur., pocz. XX.

35. PARK DWORSKI, ob. miejski, XVIII, przekomponowany 2 poł. XIX, znacznie powiększony i adaptowany na publiczny ok. 1950. *nr rej. 191/1-2*, kompleksowa rewitalizacja w 2010 r.,

a) piwnica dworu, *nr rej. 663 z 03.03.1972*,

b) park, nr rej.: *nr rej. 559 z 09.12.1957*,

ul. Głowackiego

36. DOM NR 1, ob. LOK, mur., pocz. XX. Przebudowany,

37. DOM NR 2, mur., pocz. XX.

38. DOM NR 4, mur., ok. 1914.

39. DOM NR 10, mur., 1909.

40. DOM NR 13, mur., pocz. XX, remont.

41. DOM NR 21, mur., 1916.

42. DOM NR 23, mur., 1933.

43. DOM NR 25, mur., ok. 1914.

44. DOM NR 28, drewn., ok. 1930.

45. DOM NR 64, mur., ok. 1930.

ul. Gruszkowa

46. DOM NR 24, drewn., I. 20 XX.

ul. Kolejowa

47. DOM NR 14, mur., ok. 1930.
48. DOM NR 18, mur., 1927.
49. DOM NR 28, mur., ok. 1925.
ul. Koszycka
50. DOM NR 4, drewn., ok. 1930.
ul. Krakowska
47. DOM NR 12/14, mur., ok. 1930.
48. DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX.
49. DOM NR 35, mur., 1 ćw. XX.
50. DOM NR 44, mur., 1 ćw. XX.
ul. Łabędź
51. ZESPÓŁ DOMU NR 1:
a) dom, mur., ok. 1920,
b) oficyna, mur., ok. 1920.
52. DOM NR 4, mur., ok. 1900, cz. przebud. ok. 1960.
53. DOM NR 6, mur., ok. 1900.
53. DOM NR 10, mur., ok. 1900
ul. 1 Maja
54. DOM NR 2, ob. sklep, mur., ok. 1914.
56. WILLA WŁAŚCICIELA CUKROWNI NR 16, ob. dom kultury, mur., 1890. *arch. Tadeusz Stryjeński.*, obecnie Hotel Lacon wyremontowany i oddany do użytku w 2014 r.,
ul. Miodowa
58. DOM NR 2, drewn., I. 20 XX.
59. DOM NR 4, drewn., I. 20 XX.
ul. Murarska
60. DOM NR 11, drewn., 2 ćw. XX.
61. DOM NR 12, mur.-drewn., ok. 1930.
ul. Niecała
62. DOM NR 2, mur., 1933.
ul. Nowa Wieś
63. DOM NR 3, drewn., ok. 1930.
64. DOM NR 5, drewn., ok. 1930.
65. DOM NR 13, drewn., ok. 1930.

66. DOM NR 15, drewn., ok. 1930.
67. DOM NR 41, drewn., ok. 1925.
ul. Piłsudskiego
68. DOM NR 5, mur., 1922.
69. DOM NR 7, mur., 1922.
70. DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX.
71. DOM NR 13, mur., 1 ćw. XX.
72. DOM NR 15, drewn., 1 ćw. XX.
73. DOM NR 23, drewn., 1 ćw. XX.
74. DOM NR 34, mur., ok. 1920.
75. DOM NR 75, mur., k. XIX.
ul. Sienkiewicza
76. DOM NR 9/11, mur., ok. 1925.
77. DOM NR 12/14, mur., 1929.
78. DOM NR 24/26, drewn., 1 ćw. XX.
79. DOM NR 30, mur., ok. 1925.
ul. Wesola
80. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX.
81. DOM NR 11, drewn., ok. 1920.
82. DOM NR 15, mur., ok. 1920.
83. ZESPÓŁ DOMU NR 41:
- a) dom, mur., 1906,
- b) budynek gospodarczy, mur., ok. 1906.
84. DOM NR 53, mur.-drewn., ok. 1920.
85. ZESPÓŁ BUDYNKÓW BYLEJ CUKROWNI „ŁUBNA” ,
- a) budynek produkcyjny, mur., przed 1888, rozbud. I przebud. elewacji XIX/XX, nadbud. i przebud. ok. 1980,
- b) magazyn, mur., XIX/XX, remont.,
- c) komin, mur., XIX/XX,
- d) budynek administracyjny, mur., przed 1888,
- e) budynek mieszkalny ul. Łabędź nr 10, mur., przed 1888,
- f) mostek, mur., 1901,
86. ZESPÓŁ DOMÓW ROBOTNICZYCH CUKROWNI „ŁUBNA”:
- b) dom z częścią gospodarczą, ul. Nowa Wieś nr 1, mur., 4 ćw. XIX,

c) dom, ul. Piłsudskiego nr 3, mur., pocz. XX.

87. MŁYN MOTOROWY, ul. Głowackiego, mur., 1 ćw. XX.

87. Budynek Samorządowej Szkoły Podstawowej nr 1

KRZYSZKOWICE

88. KAPLICZKA, mur., 1891.

LEKSZYCE

89. DOM NR 26, wł. Wenecjusz Filipowski, drewn., 1923.

MARCINKOWICE

90. KAPLICZKA, mur., k. XIX, remont.

91. DOM NR 19, wł. Jan Skowron, drewn., 1 ćw. XX.

NAGÓRZANY

92. PARK DWORSKI, uż. PGR. XVIII, *nr rej.192, stary nr rej. 565 z 09.12.1957.*

ODONÓW

93. ZESPÓŁ WILLI, Dwór Podstawków, PARK, *nr rej.193, stary nr rej.868 z 30.09.1959:*

a) willa, mur., 1 ćw. XX, przebud. po 1945 r.,

b) domek letni, mur., 1 ćw. XX,

c) budynek mieszkalny, mur., 1 ćw. XX, przebud.,

d) stróżówka, mur., 1 ćw. XX,

e) 2 budynki gospodarcze, mur., 1 ćw. XX,

g) ogrodzenie z bramkami, mur., 1 ćw. XX.

94. DOM NR 30, wł. Zakłady Materiałów Budowlanych, mur.,
pocz. XX.

PAŚMIECHY

95. PARK DWORSKI, wł. Nadleśnictwo Pińczów, 1 poł XIX, *nr rej.194, stary nr rej. 574 z 10.12.1957*1.*

PLECHÓW

96. Zespół Dworsko Parkowy, mur., pocz. XX.

97. ZAGRODA NR 28, wł. Władysław Stuta:

a) dom drewn., ok. 1930,

b) obora, drewn.-mur., ok. 1930.

98. ZAGRODA NR 35, wł. Zbigniew Węta:

a) dom drewn., ok. 1930,

b) obora, drewn.-mur., ok. 1930.

99. ZAGRODA NR 47, wł. Mirosław Czap:

a) dom drewn., ok. 1930,

b) budynek gospodarczy, mur., ok. 1930.

100. OBORA w zagrodzie nr 39, wł. Stanisław Janas, mur.-drewn., 2 ćw. XX.

PODOLANY

101. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

a) spichlerz, mur., k. XIX,

b) park, XVIII/XIX, *nr rej. 195, stary nr rej. 569 z 10.12.1957,*

102. DOM NR 20, wł. Jerzy Fular, drewn., 1 ćw. XX.

SIERADZICE

103. DOM NR 19, wł. Melania Pietrzyk, drewn., ok. 1930.

SKORCZÓW

104. KAPLICZKA, mur., XIX.

105. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

a) kaplica p. w. Bożego Narodzenia (w/g tradycji zbór ariański), mur., 1616, restaur. 1880, *nr rej. 196, stary nr rej. 770 z 30.05.1972,*

b) pozostałości parku, uż. parafia rzym.-kat., XIX/XX.

106. DOM NR 18, wł. Maria Marzec, drewn., 1 ćw. XX.

107. DOM NR 27, wł. Janusz Wójcik, drewn., ok. 1930.

108. KUŹNIA, wł. J. Sobczak, mur.-drewn., ok. 1930.

STRADLICE

109. DOM NR 6, wł. Edward Rubacha, drewn., ok. 1930.

110. DOM, ob. sklep, mur., I. 20 XX.

111. DOM, wł. S. Wilk, drewn., ok. 1930.

WIELGUS

113. DOM NR 5, wł. Zofia Zug, drewn., ok. 1930.

114. DOM NR 20, wł. Wiktor Marzec, drewn., 1935.

WOJCIECHÓW

115. DOM NR 14, ob. nie użytkowany, drewn., 1 ćw. XX.

116. DOM NR 20, wł. Marianna Magiera, mur., 1928.

117. DOM NR 40, wł. Marian Maj, drewn., 1932.

118. DOM NR 41, wł. Stanisław Skuta, mur., ok. 1930.

119. DOM NR 50, wł. Jan Rajtar, mur., ok. 1930.

120. DOM NR 58, mur., ok. 1930.

121. DOM NR 79, wł. Roman Klimczyk, drewn., 1 ćw. XX.

ZAGÓRZYCE

122. KAPLICZKA, mur., ok. 1900.

123. DOM NR 9, wł. Wiesław Skrzela, mur.-drewn., 1948.

ZIĘBLICE

124. PARK DWORSKI, XVIII, *nr rej. 197, stary nr rej. 573 z 10.12.1957,*

125. DOM NR 64, wł. Jerzy Wójcik, drewn., 1 ćw. XX.

6.2. Atrakcje turystyczne

Kazimierza Wielka oprócz walorów przyrodniczych i krajobrazowych posiada także bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe, którego odzwierciedleniem są zabytki architektury budowlanej murowanej i drewnianej (głównie sakralnej), rozproszone na obszarze całego powiatu. Do najważniejszych zabytków architektury murowanej na terenie powiatu należy zaliczyć:

- Skalbmierz: – kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela, wzniesiony w XV wieku, z zachowaniem pozostałości romańskich z XII/XIII wieku. Są nimi dwie wieże i część prezbiterium. - Stalle barokowe z XVIII wieku.
- Opatowiec – kościół gotycki, poddominikański, przekształcony w XVII wieku, p.w. Św. Jakuba.
- Małoszów - kościół p.w. Św. Mikołaja, wzniesiony w 1648 roku, barokowy.
- Kocina – kościół p.w. Św. Barbary, zbudowany w 1672 roku, barokowy.
- Kazimierza Wielka – kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św., zbudowany w 1663 roku przez Stanisława Warszyckiego - kasztelana krakowskiego, bezstylowy.
- Bejsce – kościół p.w. Św. Mikołaja, gotycki, z XIV w., z kaplicą Firlejów z 1600 roku.
- Pałac w Bejskach - wzniesiony w 1802 roku, przez architekta Jakuba Kubickiego dla Marcina Badeniego. Jest pierwowzorem warszawskiego Belwederu.
- Czarnocin – kościół p.w. NMP, wzniesiony około 1360 roku przez Ottona z Mstyczowa, gotycki.
- Sokolina – kościół p.w. Michała Archanioła, wybudowany w latach 1651 – 1660.

Do najważniejszych zabytków architektury drewnianej na terenie powiatu należy zaliczyć:

- Gorzków – kościół p.w. Św. Małgorzaty Męczennicy, wzniesiony w 1758 roku przez Józefa Mieroszewskiego, burgrabiego krakowskiego.
- Cudzynowice – kościół p.w. Św. Antoniego, wzniesiony w 1757 roku przez Teresę Ossolińską, wystrój wewnątrz rokokowy.
- Topola – kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, wybudowany w latach 1839 – 1840 w Kazimierzy Małej, w latach 1973 -1974 przeniesiony do Topoli.
- Stradów – kościół p.w. Św. Bartłomieja, wybudowany w 1657 roku. W kościele znajduje się słynący łaskami obraz NMP z dzieciątkiem, pochodzący z XVII wieku.
- Rogów – spichlerz z 1684 roku, kościółek cmentarny z 1763, obecnie w Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni, tam także znajduje się drewniana dzwonnica z Kazimierzy Wielkiej.

Zabytki miasta Kazimierza Wielka:

1. Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św. z 1633 roku, wpisany do rejestru zabytków nieruchomych (nr rej.: A.190 z 12.01.1957 i z 3.05.1980). Pierwsza wzmianka źródłowa o parafii i kościele pochodzi z 1326 r. Pierwotny kościół parafialny był drewniany. Obecny kościół murowany zbudował w 1663r. Stanisław Warszycki, kasztelan krakowski.

Ryc.16 Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św.

Kościół został rozbudowany w latach 1894-1895, konsekrowany 16.IX.1895 r. przez bpa Tomasza Kulińskiego. Prezbiterium niższe i nieco węższe od nawy, ołtarz główny barokowy z obrazem Ukrzyżowania, według tradycji malowany przez Franciszka Smuglewicza. Dwa ołtarze boczne przy tęczycy: w lewym obraz MB z Dzieciątkiem w srebrnej sukience, barokowy z przełomu XVII i XVIII w., w prawym obraz św. Franciszka Salezego z I. poł. XIX w. Epitafia kamienne z XVIII i XIX w. Kapitałny remont kościoła prowadzi się od 1980 r.

2. Zespół pałacowy z XIX w., w skład którego wchodzi: pałacyk z drugiej połowy XIX w. oraz budynek zarządu cukrowni pochodzący również z połowy XIX w., w którym obecnie znajduje się Hotel Lacon.

Ryc.17 Willa właściciela cukrowni po remoncie

3. Wieża mieszkalna z 1900 roku nazywana basztą lub okrągłakiem. Znajdowały się w niej mieszkania praktykantów cukrowni. Obecnie mieści się tu Muzeum Ziemi Kazimierskiej.

Ryc.18 Wieża mieszkalna

4. Park dworski z XVIII w., przebudowany w II połowie XIX w. i w 1950 r. oraz piwnice dworu z XVIII w., (nr rej.: A.191/1-2 z 9.12.1957 i z 3.03.1972), kompleksowa rewitalizacja w 2010r.

Ryc. 19 Alejka w parku miejskim

6.3. Archeologia

Gmina Kazimierza Wielka położona jest w strefie bogatego osadnictwa pradziejowego wymagającego bezwzględnej ochrony dziedzictwa kulturowego (istniejącego pod powierzchnią ziemi) poprzez dostosowanie bieżących zadań inwestycyjnych do potrzeb wynikających z zaznaczenia obiektów i stanowisk.

Na obszarze gminy znajduje się znaczna ilość stanowisk archeologicznych, w tym również obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Cechą charakterystyczną krajobrazu gminy oprócz licznych cennych obiektów zabytkowej architektury są również liczne krzyże, kapliczki i figury przydrożne o cechach zabytkowych oraz walorach etnograficznych.

Poza tym na obszarze gminy istnieją następujące kurhany pradziejowe, wpisane do rejestru zabytków archeologicznych, które występują w następujących sołectwach:

- JAKUSZOWICE – kurhan pradziejowy,
- KAMYSZÓW – 3 kurhany pradziejowe,
- ŁĘKAWA – kurhan pradziejowy,
- ZAGÓRZYCE kurhan pradziejowy.

Kurhany te stanowią unikalne, cenne obiekty zabytkowe pochodzące z epoki brązu. Są one monumentalnymi grobowcami, usypanymi na cześć osób zasłużonych oraz stanowią trwałe elementy krajobrazu gminy.

Ze względu na położenie gminy w strefie bogatego osadnictwa pradziejowego, wyznaczone zostały archeologiczne strefy zainwestowania konserwatorskiego, których celem jest ochrona dziedzictwa kulturowego.

ROZDZIAŁ 7:

Charakterystyka infrastruktury technicznej

7.1. Szlaki komunikacyjne

Układ drogowy w gminie tworzą drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Drogi wojewódzkie przeznaczone są dla wszystkich użytkowników, stanowią połączenie z siecią innych dróg oraz mają znaczenie obronne. Drogi powiatowe są przeznaczone dla wszystkich użytkowników, stanowią połączenie siedzib gmin między sobą, drogi gminne to drogi przeznaczone również dla wszystkich użytkowników, o znaczeniu lokalnym i służące miejscowym potrzebom.

Kazimierza Wielka położona jest w węźle dróg wojewódzkich; nr 768 Jędrzejów - Kazimierza Wielka - Koszyce - Brzesko, nr 776 Kraków - Busko Zdrój, tras drugorzędnych w stosunku do dróg łączących największe aglomeracje miejskie Krakowa, Górnego Śląska oraz Kielc. Z Górnym Śląskiem i Krakowem Kazimierza Wielka uzyskuje połączenie drogą wojewódzką Kraków - Busko Zdrój lub alternatywnie z pominięciem Krakowa ciągiem dróg wojewódzkich nr 768, 769, 783 (przez Miechów i Olkusz).

Poprzez krakowski węzeł drogowy, którego głównym elementem jest projektowana autostrada A-4 Berlin - Kijów, Kazimierza Wielka uzyskuje połączenie z europejskimi szlakami drogowymi i z terenami o wybitnych walorach turystycznych położonymi na południu Polski.

Relacje dalekobieżne na północ odbywają się poprzez drogę nr 768 do Jędrzejowa a następnie drogą nr 7, przewidzianą do przebudowy na ekspresową S-7, i węzeł kielecki gdzie po przez projektowaną drogę ekspresową S-74 uzyskuje się połączenie na Łódź i obszary zachodnio-północne kraju oraz na Lublin i północno-wschodnie tereny Polski i dalej z krajami nadbałtyckimi.

Połączenia z sąsiednimi ośrodkami powiatowymi odbywają się następującymi drogami:

- wojewódzką nr 776 z Proszowicami (woj. małopolskie) i Buskiem Zdrój,
- wojewódzką nr 768 z Jędrzejowem i Pińczowem,
- wojewódzkimi nr 768 i 769 z Miechowem,

Połączenia te są prowadzone trasami o odpowiednich parametrach, wymagającymi poza przebiegami przez miasta, tylko niewielkich modernizacji.

Połączenia z sąsiednimi ośrodkami gminnymi i obszarami tych gmin odbywają się w/w drogami wojewódzkimi i następującymi drogami powiatowymi:

- nr 776 łącząca Kazimierzę Wielką z Czarnocinem i Proszowicami (woj. małopolskie), i Pałecznicą (woj. małopolskie) poprzez drogę nr 15822 Kamieńczyce – Kadzice,
- nr 768 stanowiąca powiązanie miasta ze Skalbmierzem, Koszycami (woj. małopolskie) i alternatywne z Bejscami,
- nr 15826 Jakuszowice - Bejsce - Rogów stanowiąca najkrótsze połączenie z Bejscami,
- nr 15808 Kazimierza Wielka - Wielgus - Kościelec jako alternatywne powiązanie z Proszowicami.

Do podstawowego układu drogowego miasta obok ww. dróg wojewódzkich zaliczyć można jeszcze odcinki dróg powiatowych: ul. Sienkiewicza wiążącą miasto z ok. 1/3 obszaru gminy położonego w południowo-zachodniej jego części oraz ul. Budzyńska będąca potencjalną alternatywą dojazdu do Skalbmierza.

Drogi wojewódzkie w mieście są administrowane przez Świętokrzyski Zarząd Dróg Wojewódzkich, a drogi powiatowe przez Zarząd Dróg Powiatowych w Kazimierzy Wielkiej. Łączna długość dróg wojewódzkich wynosi 5,4 km, a powiatowych –0,8 km. Jezdnie dróg wojewódzkich i powiatowych posiadają nawierzchnie bitumiczne. Uzupełniający układ drogowy miasta stanowią ulice lokalne miejskie w liczbie 61 o łącznej długości 18,3 km, w tym o nawierzchni ulepszonej –11,8 km, utwardzonej – 2,5 km, i gruntowej – 4,0 km. Do ulic lokalnych miejskich przenoszących większy ruch należą ulice: Krakowska, Głowackiego, Przemysłowa, Partyzantów, Szkolna, Kościuszki, Nowa Wieś. Ulice Krakowska i Głowackiego stanowią uzupełnienie podstawowego układu drogowego miasta.

Wykaz ulic leżących w ciągu dróg wojewódzkich i powiatowych oraz wykaz ulic lokalnych miejskich wraz z ich charakterystykami zamieszczono w materiałach inwentaryzacyjnych.

Ogólna długość dróg publicznych (ulic) o twardej nawierzchni wynosi na obszarze miasta 19,7km w tym, o nawierzchni ulepszonej – 17,2 km, utwardzonej – 2,5 km. Wskaźnik gęstości dróg twardych wynosi 3,7 km/km².

7.2. Sieć wodociągowa

Na terenie gminy zwodociągowane jest 29 miejscowości: Kazimierza Wielka, Hołdowiec, Cudzynowice, Odonów, Donosy, Zagórzycy, Gabułów, Broniszów, Zięblice, Gunów-Wików i Gunów-Kolonia, Marcinkowice, Kazimierza Mała, Kamyszów, Stradlice, Sieradzice, Słonowice, Jakuszowice, Lekszyce, Łękawa, Podolany, Wojślawice, Zysławice, Gorzków, Plechów, Plechówka, Łyczaków, Donatkowice, Boronice.

Oznacza to, że wodę ma obecnie 55% terenu gminy, a ze względu na brak wód głębinowych na swoim terenie i złą jakość wód z ujęcia Cudzynowice, gmina skorzysta z ujęć wody położonych poza terenem Kazimierzy Wielkiej. Obecnie tą rolę pełnią ujęcia Pałecznicza i Mękarzowice, oraz ujęcia Płużki i Stary Korczyn.

Ujęcie „Płużki”

Ujęcie to zastąpiło obecnie nie pracujące ujęcie Cudzynowice. Z ujęcia wody w Płużkach obecnie korzysta 5 gmin: Działoszyce, Słaboszów, Czarnocin, Skalbmierz i Kazimierza Wielka. Na terenie gminy Kazimierza Wielka z wody tej korzysta miasto Kazimierza Wielka i sołectwa: Hołdowiec, Cudzynowice, Odonów, Donosy, Jakuszowice, Kazimierza Mała, Stradlice, Wojciechów, Słonowice i Kamyszów. Na ujęciu w Płużkach działają trzy studnie.

Ujęcie „Pałecznicza” woj. małopolskie

Wodociąg grupowy „Pałecznicza” działa dla potrzeb trzech gmin: Pałeczniczy, Skalbmierza i Kazimierzy Wielkiej, łącznie dla 28 miejscowości, w tym z gminy Kazimierza Wielka: Głuchów, Gunów-Wilków, Gunów-Kolonia, Kamieńczyce i Skorczów. Ujęcie działa w oparciu o dwie studnie.

Ujęcie „Mękarzowice”

Ujęcie pracuje dla potrzeb wodociągu grupowego „Czarnocin” i składa się z dwóch studni.

Ujęcie „Stary Korczyn”

Ujęcie w Starym Korczynie umożliwia działanie grupowemu wodociągowi „Nida 2000”. Obecnie obsługuje łącznie 7 gmin, w tym w całości gminy: Opatowiec,

Szczurowa, Koszyce oraz częściowo gminy: Kazimierza Wielka, Bejsce, Nowy Korczyn, Solec Zdrój.

Ujęcie Stacja Uzdatniania Wody w Starym Korczynie produkuje rocznie około 460 tys m³ wody. Wodociąg ten zapewnia obecnie wodę 8 miejscowościom na terenie gminy Kazimierza Wielka. Są to: Plechów, Plechówka, Gorzków, Łyczaków, Donatkowice, Wojślawice, Zysławice, Wielgus. Docelowo planowana jest w latach 2017-2019 rozbudowa sieci wodociągowej na pozostałe miejscowości gminy Kazimierza Wielka.

7.3. Gospodarka ściekowa

W roku 2013 (wg GUS) około 32,0% ogółu ludności było podłączonych do sieci kanalizacyjnej, co daje 75,7% mieszkańców miasta i 8,9% mieszkańców wsi. Całkowita długość sieci kanalizacyjnej wynosi 92,7 km a liczba przyłączy prowadzących do budynków 1217 (GUS stan na rok 2014). Łączna ilość ścieków komunalnych odprowadzonych w roku 2014 wyniosła 171,0 dam³. Ścieki z gminy Kazimierza Wielka trafiają do oczyszczalni mechaniczno-biologicznych: Kazimierza Wielka, Podolany i Łękawa. Na terenie miasta i gminy Kazimierza Wielka znajduje się sieć kanalizacji deszczowej ogólnospławnej. Dla poprawy standardu życia ludności na obszarze gminy należy wykonać zbiorczy system kanalizacji.

W chwili obecnej na terenie gminy Kazimierza Wielka problem gospodarki ściekowej został rozwiązany na terenie miasta. Wybudowana jest oczyszczalnia obsługująca w chwili obecnej całe miasto, w przyszłości może z niej skorzystać również część terenów gminy Kazimierza Wielka. Oczyszczalnia miejska „Kazimierza Wielka” to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna typu „Biooxyblok” odprowadzająca ścieki po oczyszczeniu do ciekę będącego dopływem rzeki Małoszówki.

Zbiorczą kanalizację sanitarną – ze zlewnią ścieków do istniejącej oczyszczalni na terenie miasta Kazimierza Wielka – posiada sołectwo Odonów, Donosy, ... Pozostałe sołectwa na terenie gminy nie posiadają kanalizacji i ścieki gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach na ścieki sanitarne.

7.4. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Kazimierza Wielka nie ma wysypiska odpadów. Odpady z całego terenu miasta i gminy wywożone są do Regionalnej Instalacji Przetwarzania

Odpadów Komunalnych (RIPOK) w Rzędowie gmina Tuczępy. Szacunkowa łączna ilość odpadów komunalnych wytwarzanych rocznie na terenie gminy Kazimierza Wielka wynosi około 1700 Mg/rok.

Zorganizowanym zbieraniem odpadów na terenie gminy objętych jest 100% mieszkańców. Odbiór odpadów prowadzony jest przez firmę „EKOM” MACIEJCZYK SP.J. Od 2010 roku ilość odpadów produkowanych w czasie jednego roku przez jednego mieszkańca gminy spada.

Aby trend ten utrzymywał się należy rozwijać system gospodarki odpadami poprzez położenie nacisku na zapobieganie powstawaniu odpadów i na ponowne ich użycie, jak również intensyfikując odzysk (recykling) odpadów. W ramach prowadzonej gospodarki odpadami komunalnymi, gmina zobowiązana jest również do prowadzenia edukacji ekologicznej społeczeństwa w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi oraz niebezpiecznymi.

W Kazimierzy Wielkiej przy ul. Budzyńskiej działa Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), zlokalizowany na terenie byłej bazy Kazimierskiego Zakładu Gospodarki Komunalnej, obecnie własność gminy Kazimierza Wielka. Do punktu selektywnego zbierania odpadów mieszkańcy mogą również bezpłatnie oddawać zebrane w sposób selektywny odpady komunalne z papieru, szkła, tworzywa sztucznego, metalu i opakowań wielomateriałowych oraz odpady zielone z pielęgnacji ogrodów, a także meble i inne odpady wielkogabarytowe, w przypadku gdy pozbycie się tych odpadów jest konieczne poza harmonogramem odbioru z nieruchomości.

Na terenie gminy działalność w zakresie gospodarki odpadami innymi niż komunalne prowadzona jest przez inne osoby i podmioty gospodarcze.

7.5. Gospodarka energetyczna

Miasto i gmina Kazimierza Wielka zasilane są w energię elektryczną z układu sieci 15kV, wyprowadzonego z rozdzielni wewnętrznej 15 kV, zlokalizowanej na terenie stacji transformatorowo-rozdzielczej GPZ 110/15 kV w Kazimierzy Wielkiej.

Większość z linii napowietrznych powiązana jest z odległymi układami energetycznymi zasilanymi z sąsiednich GPZ-ów. Schemat „geograficzny” sieci załączony jest w dalszej części tekstu diagnozy.

Miasto Kazimierza Wielka zasilane jest z „pierścienia” napowietrznych linii 15 kV (północnej i południowej, skojarzonych ze sobą na trasie przebiegu kilkoma odłącznikami). Z „pierścienia” wyprowadzonych jest szereg odczepów zasilających odbiorców w mieście, bądź poprzez napowietrzne stacje transformatorowe, bądź poprzez sieć kabli podziemnych i stacje wewnątrzowe. Całe jednak miasto uzależnione jest od funkcjonowania w/w pierścienia wokółmiejskiego.

Na terenie gminy pracuje 140 stacji transformatorowych o łącznej mocy transformatorów zainstalowanych na stacjach wynoszącej 11.094 kVA.

W mieście czynne są 29 stacje transformatorowe o łącznej mocy transformatorów wynoszącej 9.230 kVA. Dwie spośród nich – Cukrownia „Łubna” i „RSOP” są w użytkowaniu prywatnym odbiorców.

Szczegółowe dane na temat nazwy stacji i jej mocy oraz rodzaju wykonania zamieszczone są w inwentaryzacji urbanistycznej wykonanej przez Samorządowe Biuro Planowania Przestrzennego w Miechowie z siedzibą w Kielcach w 1998 roku.

7.6. Zaopatrzenie w gaz

W chwili obecnej ani miasto, ani gmina nie są zgazyfikowane, korzystają jedynie z gazu butlowego propan-butan. Kazimierza Wielka jest członkiem Międzygminnego Związku „Gazociąg” z siedzibą w Proszowicach. Planuje się w najbliższym czasie przystąpić do prac projektowych.

Przewidywane są dwie linie wysokiego ciśnienia, oraz stacja redukcyjno-pomiarowa gazu I-go° 37,11 EG, zlokalizowana na terenie sołectwa Wojciechów, tuż pod granicą z miastem - Kazimierzą Wielką i sołectwem Odonów.

Pierwsza linia wysokiego ciśnienia DN 200 Pn 6,3 MPa ma przebiegać przez południową część gminy, przez sołectwa: Sieradzice, Łękawę, Wielgus, Nagórzanki, Gorzków, Plechówkę do Stradlic.

Druga linia DN 150 Pn 6,3 MPa będzie przebiegać wschodnią częścią gminy od stacji redukcyjnej gazu do granicy z gminą Bejsce, przez teren sołectw: Wojciechów, Stradlice, Plechów.

W gminie Kazimierza Wielka brak centralnej kotłowni zaopatrującej w ciepło. Istnieją lokalne kotłownie w spółdzielniach mieszkaniowych oraz kotłownie lokalne zakładowe. W zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej kotłownie węglowe są stopniowo zamieniane na paliwa ekologiczne (olej, gaz). Na terenie gminy w

przyszłości możliwe będzie wykorzystanie istniejących tu źródeł geotermalnych oraz odnawialnych takich jak np. biomasa (wierzba energetyczna) i kolektory słoneczne oraz siłownie wiatrowe i wodne.

ROZDZIAŁ 8:

Stan czystości powietrza i natężenia hałasu

8.1. Stan czystości powietrza

Zabiegi klimatoterapeutyczne (aeroterapia, helioterapia, kinezyterapia) prowadzone są w terenie otwartym. To sprawia, że dobry stan sanitarny powietrza w miejscowościach uzdrowiskowych jest ważnym czynnikiem, który wpływa na skuteczność prowadzonego leczenia klimatycznego i sprzyja powrotowi kuracjuszy do zdrowia. Oddychanie powietrzem zanieczyszczonym może powodować szereg różnych problemów, zależnych od rodzaju zanieczyszczeń.

Pyły zawieszone stanowią poważny czynnik chorobotwórczy – osiadają na ściankach pęcherzyków płucnych utrudniając wymianę gazową. Powodują również podrażnienie naskórka i śluzówki, zapalenie górnych dróg oddechowych, wywołują choroby alergiczne, astmę, nowotwory płuc, gardła i krtani. Grupą szczególnie narażoną na negatywne oddziaływanie pyłów są osoby starsze, dzieci i osoby cierpiące na choroby dróg oddechowych i układu krwionośnego. Innym zagrożeniem są **metale ciężkie**. Ich nieorganiczne związki łatwo przenikają przez błony komórkowe i dostają się do narządów wewnętrznych. Metale te (głównie kadm, ołów i rtęć) gromadzą się w śledzionie, nerkach, wątrobie, płucach. Mogą gromadzić się również we włosach i na skórze. Powodują one nadciśnienie, zmiany nowotworowe, uszkodzenie nerek, wątroby, a w niektórych przypadkach mogą doprowadzić do zaburzeń psychicznych i porażenia mózgu. **Dwutlenek siarki** – produkt uboczny spalania paliw kopalnych – silnie drażni drogi oddechowe, wywołując kaszel. Związek ten może wywoływać astmę, skurcze i zapalenie oskrzeli oraz niedociśnienie tętnicze. Jest mutagenny dla człowieka i zwierząt. Długotrwałe wystawienie organizmu na działanie dwutlenku siarki powoduje istotne osłabienie układu immunologicznego. Toksyczne działanie **dwutlenku azotu** polega na ograniczaniu dotlenienia organizmu. Upośledza on zdolności obronne ustroju na infekcje bakteryjne. Dwutlenek azotu działa drażniąco na oczy i drogi oddechowe, jest przyczyną zaburzeń w oddychaniu (obrzęki, zapalenia płuc i oskrzeli), powoduje choroby alergiczne, astmę – szczególnie u dzieci mieszkających w miastach narażonych na smog. Niezwykle groźny dla organizmu jest **tlenek węgla (czad)**, który może powodować ciężkie zatrucia, a nawet śmierć organizmu. Tlenek węgla

pochłaniany jest przez płuca, skąd przenika do krwi i łączy się trwale z hemoglobina zawartą w czerwonych krwinkach. Wytworzona w ten sposób karboksyhemoglobina jest niezdolna do przenoszenia tlenu. Objawami zatrucia tlenkiem węgla są bóle i zawroty głowy, oszołomienie, duszności, nudności wymioty, przyspieszony oddech, kołatanie serca, a w końcu utrata przytomności. Po zatruciach możliwe są powikłania – nerwobóle, uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego, zmiany w czynnościach płuc i serca.

Substancją wysoce rakotwórczą i toksyczną jest **benzen**. Działa toksycznie przez drogi oddechowe, w kontakcie ze skórą i po połknięciu. Benzen uszkadza układ krwiotwórczy szpiku kostnego: powoduje szkodliwą zmianę krwi, zmniejszenie liczby białych krwinek (leukopenię), niedokrwistość. Benzen może powodować krwawienie dziąseł, krwawienie z nosa, siniaczenie skóry, długotrwałe krwawienia po skaleczeniach, usunięciu zęba, przedłużone miesiączki. Późnym następstwem narażenia jest białaczka. **Ozon** jest gazem drażniącym, który powoduje uszkodzenie błon biologicznych. Objawami podrażnienia ozonem są kaszel, drapanie w gardle, senność i bóle głowy. Wyższe stężenia ozonu prowadzą do wzrostu ciśnienia tętniczego, przyspieszenia tętna i obrzęku płuc, który może być przyczyną zgonu (CIOP 2013).

Normy zanieczyszczeń, które obowiązują ze względu na ochronę zdrowia ludzi, przedstawione zostały w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2012 r., poz. 1031).

Poziom zanieczyszczenia powietrza na terenie strefy świętokrzyskiej został określony na podstawie pomiarów ze stacji monitoringu zanieczyszczeń powietrza WIOŚ, położonych w: Busku-Zdroju, Nowinach, Małogoszczu, Ożarowie, Mieczysławowie, Połańcu (Trzciance), Krzyżu oraz w Starachowicach.

stan sanitarny powietrza w Kazimierzy Wielkiej jest dobry. W latach 2011-2014 w strefie świętokrzyskiej nie stwierdzano przekroczeń wartości dopuszczalnych i docelowych stężeń zanieczyszczeń określonych normą ze względu na ochronę zdrowia dla dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, ozonu, benzenu oraz metali ciężkich. W związku z powyższym oraz z wynikami modelowania wykonanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska Kielce można uznać, że także w Kazimierzy Wielkiej nie dochodzi do przekroczeń wartości dopuszczalnych i

docelowych stężeń: NO₂, SO₂, CO, O₃, benzenu oraz ołowiu, arsenu, kadmu i niklu w pyłe PM₁₀.

Sondażowy pomiar stężenia pyłu PM₁₀ przeprowadzony w dniach 9 i 10 listopada 2015 r. wskazał, że obserwowane w Kazimierzy Wielkiej zapylenie jest różne w poszczególnych jej częściach. Największe zapylenie obserwowano w centrum miasta. W godzinach dziennych jego średnia wartość była porównywalna ze średnim dobowym zapyleniem w Kielcach. Nocą, na skutek zwiększonej emisji pyłów z komunalnych urządzeń grzewczych, średnie stężenie pyłu przekraczało 70 µg·m⁻³, a zarejestrowane, chwilowe wartości zapylenia były wtedy nawet większe niż w Kielcach i przekraczały 120 µg·m⁻³. W miejscach reprezentatywnych dla planowanej strefy A ochrony uzdrowiskowej średnie i maksymalne stężenia PM₁₀ były porównywalne do tych w nadwiślańskim Połańcu

W Kazimierzy Wielkiej zachowana jest norma średniego stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,51} w roku kalendarzowym, jednak ponadnormatywna może być liczba przekroczeń dopuszczalnego średniego dobowego stężenia dla pyłu PM₁₀ – zwłaszcza w centrum miasta. Większość przypadków przekroczeń występuje w okresie grzewczym.

Na terenie Kazimierzy Wielkiej najpewniej dochodzi – zwłaszcza zimą – do przekroczeń poziomu dopuszczalnego stężenia benzo(α)pirenu.

Na terenie Kazimierzy Wielkiej obecna jest emisja wynikająca z funkcjonowania obiektów użyteczności publicznej – m.in. budynków administracyjnych gminy, budynków oświatowych, obiektów kultury oraz obiektów sportowo-rekreacyjnych. Większość tych budynków ogrzewanych jest za pomocą indywidualnych źródeł ciepła zlokalizowanych bezpośrednio w budynkach lub w ich najbliższym sąsiedztwie – głównie są to kotły węglowe. Niezwykle ważnym źródłem emisji jest sektor komunalno-bytowy. Największy udział w całkowitym zużyciu energii ma w tym sektorze energia pochodząca ze spalania węgla kamiennego (66%). Dość popularnym nośnikiem energii jest drewno. Energia pochodząca ze spalania biomasy stanowi około 22% całkowitego zużycia. W celach grzewczych sporadycznie wykorzystywana jest energia elektryczna. Istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń jest również transport drogowy – głównie spalanie oleju napędowego i benzyny.

Podsumowując należy stwierdzić, że jakość powietrza na terenie planowanej strefy uzdrowiskowej w Kazimierzy Wielkiej jest zadowalająca. Ocena jakości powietrza wykazała brak przekroczeń norm zanieczyszczeń powietrza w badanym okresie dla

NO₂, SO₂, CO, O₃, benzenu oraz ołowiu, arsenu, kadmu i niklu w pyłe PM₁₀. Jako, że struktura emisji zanieczyszczeń na terenie gminy, wskazywać może na przekroczenia poziomu normatywnego bezno(α)pirenu i dopuszczanej normą liczby przekroczeń średniego dobowego stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, niezbędne jest prowadzenie systematycznego, okresowego monitoringu zanieczyszczeń w samej Kazimierzy Wielkiej tak, by uzyskane dane mogły być na bieżąco wykorzystywane w ocenie poziomu zanieczyszczeń powietrza na obszarze uzdrowiska. W celu ochrony zdrowia ludzi zaleca się usunięcie ruchu tranzytowego z centrum miasta oraz przeprowadzenie inwestycji umożliwiających ogrzewanie domów ze źródeł niskoemisyjnych, elektrycznie lub za pomocą pomp ciepła.

8.2. Natężenie hałasu

W Encyklopedii PWN hałas definiowany jest jako „dźwięk niepożądany, którego działanie może być uciążliwe lub szkodliwe dla człowieka”. Nadmierny hałas powoduje zmęczenie, drażliwość, podwyższenie ciśnienia krwi, ból i zawroty głowy, a nawet uszkodzenie słuchu (Kalinowski 1969).

Hałas jest jednym z bardziej uciążliwych zagrożeń cywilizacyjnych. Rozwój gospodarczy związany jest z powstawaniem nowych zakładów przemysłowych, rozwojem transportu, a co za tym idzie ze zwiększonym generowaniem hałasu przemysłowego, komunalnego i komunikacyjnego. Obecnie narażone na hałas są nie tylko budynki mieszkalne, szkoły i inne obiekty położone w pobliżu arterii komunikacyjnych bądź zakładów przemysłowych, lecz również tereny wypoczynkowo–rekreacyjne, a nawet tereny leśne. Rozpoznanie problemu nadmiernej emisji hałasu do środowiska jest znacznie słabsze w porównaniu do innych oddziaływań na środowisko. Badania hałasu wykonywane w ostatnich latach w skali kraju, wskazują na poszerzanie się obszarów o niekorzystnym klimacie akustycznym, co prowadzi do zwiększenia populacji objętej oddziaływaniem.

W otoczeniu człowieka do najważniejszych źródeł hałasu należą środki transportu (hałas: drogowy, kolejowy, lotniczy). Inne, powszechnie występujące źródła hałasu środowiskowego to: źródła komunalne (np. sąsiedzi, radio, telewizja, bary i restauracje), źródła społeczne i związane z czasem wolnym (np. odtwarzacze

muzyki, zabawki, otwarte imprezy kulturalne, sztuczne ognie) oraz urządzenia przemysłowe i prace budowlane.

Do głównych źródeł hałasu, wpływających na zwiększenie uciążliwości akustycznej dla środowiska w powiecie kazimierskim, należy zaliczyć transport drogowy oraz w mniejszym, ograniczonym zakresie działalność niektórych obiektów przemysłowych. W województwie świętokrzyskim, w ramach monitoringu hałasu oraz kontroli i ewidencji obiektów emitujących hałas, realizowane są działania obejmujące:

- planowe, cykliczne badania hałasu komunikacyjnego w miastach, w celu opracowania planów akustycznych miast;
- planowe badania hałasu drogowego na głównych trasach komunikacyjnych;
- planowe i interwencyjne kontrole zakładów przemysłowych oraz innych obiektów emitujących hałas do środowiska.

Pomiary natężenia hałasu przeprowadzono w dniach 16 września oraz 9 listopada 2015 r. w pięciu charakterystycznych miejscach badanego terenu. Oprócz pomiarów dziennych przeprowadzono dwie serie pomiarów nocnych. Z uwagi na specyfikę terenów objętych niniejszymi badaniami, oraz bardziej rygorystycznymi normami dotyczącymi dopuszczalnych poziomów hałasu na terenach przeznaczonych do prowadzenia działalności uzdrowskiej, w badaniach skoncentrowano się nie tylko na pomiarach wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, ale również wykonywano je w pewnym oddaleniu od nich w celu wychwycenia zasięgu oddziaływania hałasu komunikacyjnego, komunalnego oraz innych jego źródeł.

Rozpatrując położenie punktów pomiarowych w odniesieniu do uzyskanych wartości poziomu hałasu, wyraźnie zaznaczają się dwie strefy o nieco odmiennych warunkach klimatu akustycznego. Pierwsza - jest to teren przeznaczony pod przyszłe uzdrowisko, obszar strefy A ochrony uzdrowskiej. Jest to teren rolniczy i rekreacyjno-wypoczynkowy z niewielkimi powierzchniami leśno-parkowymi, łąkami, nieużytkami, rzadką zabudową. Bardzo malowniczy i z uwagi na walory widokowe, atrakcyjny również pod względem wypoczynkowym. Ruch samochodowy jest tam niewielki i ogranicza się głównie do dojazdów nad zalew i do posesji; druga – obejmująca tereny strefy B ochrony uzdrowskiej, okalająca ze wszystkich stron teren strefy A planowanego uzdrowiska.

Na obszarze strefy A przewidzianym pod lecznictwo uzdrowskie (stanowiska 2, 4, 5) równoważny poziom dźwięku wynosił 39–50 dB(A), przy czym najwyższe jego

wartości (50 dB(A)) zanotowano na stanowisku 4 (przy zalewie). Pomiary prowadzono w okresie jesiennym, należy więc je powtórzyć latem, kiedy liczba osób korzystających z zalewu będzie dużo większa, co będzie miało decydujący wpływ na klimat akustyczny badanego terenu. Nieco niższe wartości równoważnego poziomu dźwięku zanotowano w punkcie 2, przy parku, 45 dB(A) (16.09) i 47 dB(A) (9.11). Bardzo korzystne warunki akustyczne panowały w północno-wschodniej części planowanego uzdrowiska – stan. 5, gdzie głównym czynnikiem modelującym klimat akustyczny tego miejsca były czynniki naturalne (szum drzew, śpiew ptaków). Średni poziom hałasu nie przekroczył tutaj 39 dB(A).

Korzystne warunki akustyczne w tych punktach obserwowano również w czasie pomiarów nocnych. Wartość równoważnego poziomu dźwięku w żadnym z nich nie przekroczyła 45 dB(A). W czasie pierwszej serii pomiarowej przeprowadzonej 16 września, w punkcie 2 zanotowany równoważny poziom dźwięku wyniósł 43 dB(A), a w punkcie 4 – 44 dB(A). W czasie pomiarów 9 listopada średni poziom hałasu wynosił odpowiednio 40 i 36 dB(A). Pomiary nocne przeprowadzone na ulicy 15 stycznia również wskazywały na bardzo korzystny klimat akustyczny tego miejsca. Średni poziom dźwięku osiągnął wartość 33 dB(A).

Wartości równoważnego poziomu dźwięku przekraczające 60 dB(A) są charakterystyczne dla dróg o niewielkim natężeniu ruchu samochodowego i prędkości dopuszczalnej 50 km/godz. Na stanowisku 3 znajdującym się przy ulicy Budzyńskiej, biegnącej na północ od planowanej strefy A ochrony uzdrowiskowej, równoważny poziom dźwięku osiągnął wartość 66 dB(A) w czasie pomiarów w dniu 16 września i 67 dB(A) w dniu 9 listopada. W okresie pomiarów natężenie ruchu na tej ulicy kształtowało się na poziomie 70 pojazdów na godzinę. Egzekwowanie ograniczenia prędkości z chwilą rozpoczęcia działalności uzdrowiska spowoduje obniżenie hałasu w tym miejscu. W porze nocnej równoważny poziom dźwięku na tym stanowisku kształtował się odpowiednio na poziomie 55 i 58 dB(A).

Najmniej korzystne warunki klimatu akustycznego obserwowano w planowanej strefie B na stanowisku 1, znajdującym się w centrum miasta, przy drodze krajowej nr 768. Notowany równoważny poziom dźwięku wynosił 67-74 dB(A). W porze nocnej zanotowano na tym stanowisku odpowiednio: 57 i 54 dB

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań można stwierdzić, że **na obszarze przewidzianym pod lecnicтво uzdrowiskowe w Kazimierzy Wielkiej (teren planowanej strefy A ochrony uzdrowiskowej) występują korzystne warunki**

akustyczne. Zagrożone nadmiernym hałasem są tereny leżące w centrum miasta przy głównych ciągach komunikacyjnych. Dla potwierdzenia tego wniosku pomiary hałasu należy powtórzyć w okresie letnim. Przy planowaniu przebiegu granicy strefy A ochrony uzdrowiskowej należy uwzględnić strefę buforową oddzielającą teren uzdrowiska od źródeł hałasu.

Zgodnie ze skalą zagrożenia hałasem komunikacyjnym opracowaną przez Państwowy Zakład Higieny, która wykorzystuje również oceny subiektywne, teren projektowanej strefy A ochrony uzdrowiskowej cechuje się małą uciążliwością hałasu ($L_{Aeq} \leq 52$). Jedynie wzdłuż pasa przylegającego do dróg (stan. 1, 3) odnotowano dużą uciążliwość hałasu $62 < L_{Aeq} \leq 72$ dB.

W związku z powyższym, w celu ograniczenia oddziaływania ruchu samochodowego na klimat akustyczny planowanej strefy A ochrony uzdrowiskowej, należy stale monitorować stan klimatu akustycznego na każdym etapie rozwoju uzdrowiska. W nowo planowanych uzdrowiskach istotne jest zastosowanie lub utrzymanie ekranów akustycznych składających się z drzew i krzewów. Wpływ zieleni na tłumienie hałasu jest znaczący tylko w przypadku bardzo gęstej zieleni o szerokości pasa przynajmniej 30 m.

8.3. Pola elektromagnetyczne

Jednym ze składników środowiska naturalnego człowieka jest środowisko elektromagnetyczne. Promieniowanie elektromagnetyczne towarzyszy człowiekowi od początku jego istnienia i do niedawna pochodziło głównie z naturalnych źródeł, przede wszystkim stałe pola elektryczne i magnetyczne Ziemi. Także Słońce emituje promieniowanie, w zależności od jego aktywności, o różnym natężeniu i częstotliwości. Rozwój techniki spowodował pojawienie się wielu emiterów sztucznego pola elektromagnetycznego. W powszechnym użyciu są systemy radiowo-telewizyjne, radiokomunikacji stacjonarnej i komórkowej, radiolokacji, elektroenergetyczne urządzenia przemysłowe, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne czy sprzęt gospodarstwa domowego. Sztucznymi źródłami pola elektromagnetycznego, z którymi mamy najbliższy i stały kontakt są: odbiorniki TV, telefony komórkowe, monitory komputerów, czy linie elektroenergetyczne. Część z urządzeń emituje niepożądane PEM przy okazji swej działalności (są to głównie urządzenia do wytwarzania i przesyłania energii elektrycznej), część – emituje PEM

celowo (m.in. telefonia komórkowa, radiokomunikacja, aparatura medyczna itp.). Linie energetyczne generują pola o niskich częstotliwościach, ok. 50 Hz. Istotną cechą pola elektromagnetycznego jest spadek jego natężenia wraz z odległością od źródła, które je wytwarza.

Pola elektromagnetyczne emitują wszystkie urządzenia wytwarzające, przetwarzające i przesyłające energię elektryczną. Częstotliwość emitowania promieniowania elektromagnetycznego waha się w granicach od 30 kHz do 300 GHz. Przy długotrwałym oddziaływaniu pól elektromagnetycznych o dużych poziomach i częstotliwościach występują zakłócenia w funkcjonowaniu organizmu, zwłaszcza w pracy układu krążenia i układu nerwowego, powodujące dolegliwości i zmniejszenie odporności organizmu. Źródłem silnych pól elektromagnetycznych są stacje bazowe telefonii komórkowej.

Przez teren miasta i gminy Kazimierzy Wielkiej przebiegają linie elektroenergetyczne oraz są zlokalizowane stacje transformatorowe będące źródłem promieniowania elektromagnetycznego. Dla zapewnienia bezpieczeństwa zamieszkiwania ludności obowiązują ograniczenia przy lokalizacji obiektów wynikające z obowiązujących przepisów i dotyczą przestrzegania poniższych minimalnych odległości od istniejących i projektowanych linii elektroenergetycznych 15 kV i stacji transformatorowych:

- od linii 110 kV – 14,5 m od zewnętrznych obrysów linii,
- od linii 15 kV – 5,0 m od skrajnego przewodu (przewody gołe) i 1,5 m (przewody izolowane),
- od stacji transformatorowych 15/0,4 kV – wewnętrznych 15,0 m, słupowych – 5,0 m.

Badanie poziomu pól elektromagnetycznych wykonano zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12.11.2007 r. (Dz. U. Nr 221, poz. 1645, 2007 r.), w dniu 27 października 2015 r. przez Laboratorium Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Kielcach. Planowana działalność uzdrowiskowa w Kazimierzy Wielkiej ma skupiać się na obszarze położonym na zachód od miasta, na północ od zbiornika retencyjnego, z dala od wszelkich źródeł znaczących źródeł promieniowania elektromagnetycznego.

Dlatego pion pomiarowy zlokalizowano w pobliżu największego zagęszczenia źródeł PEM, w granica strefy B ochrony uzdrowiskowej, w pobliżu skrzyżowania ulic Przemysłowej i Budzyńskiej. Pomiaru wykonano za pomocą uniwersalnego,

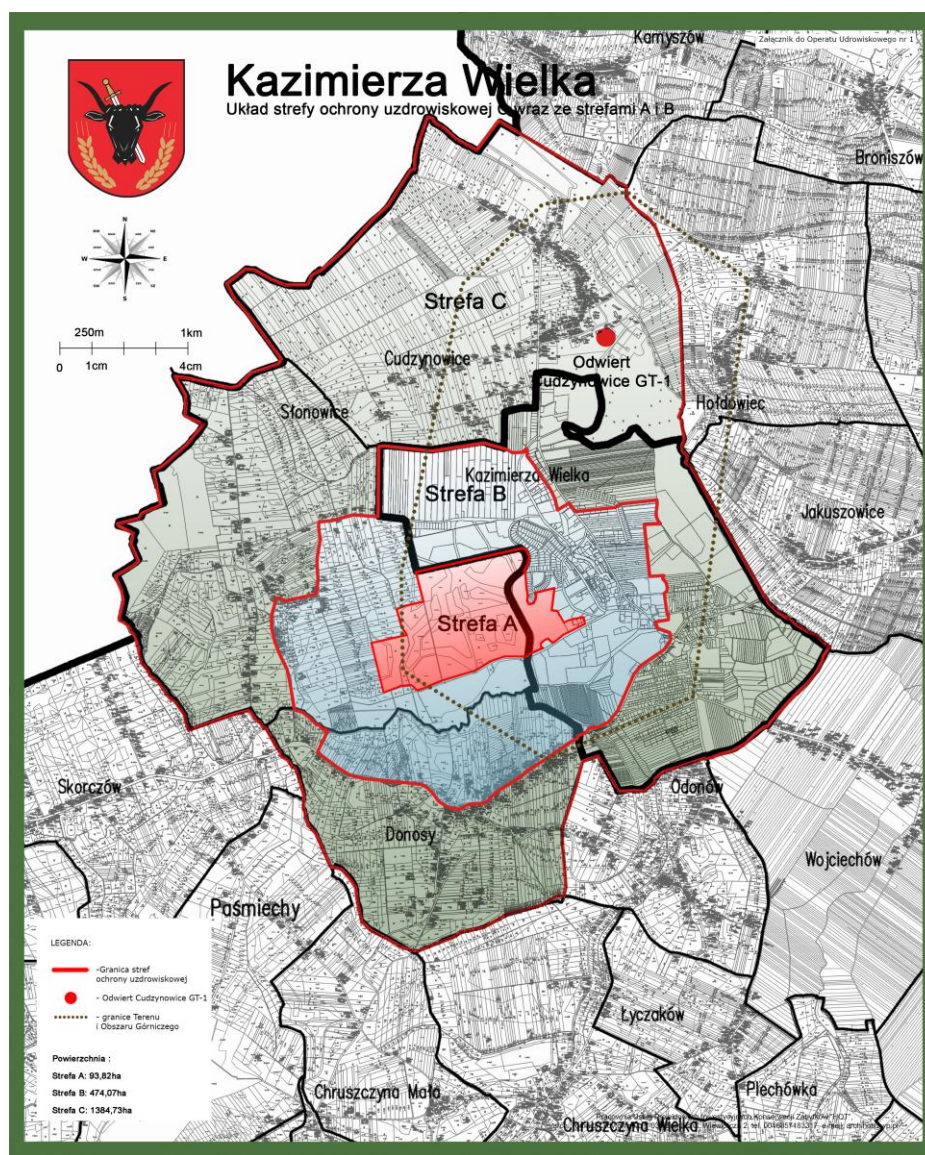
szerokopasmowego miernika natężenia pola elektromagnetycznego o zakresie częstotliwości do 3GHz.

W Kazimierzy Wielkiej zmierzony poziom poziomu pola elektromagnetycznego w środowisku w miejscach dostępnych dla ludności był bardzo niski, pomimo zlokalizowania blisko źródeł emisji. Średnie natężenie pola elektrycznego było niskie i wyniosło 0,74 V/m przy dopuszczalnym poziomie 20 i 7 V/m w zależności od częstotliwości. **W Kazimierzy Wielkiej na terenie planowanej strefy A ochrony uzdrowskiej spełnione są normy dotyczące poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku.**

ROZDZIAŁ 9:

STREFY OCHRONY UZDROWISKOWEJ

Projektowana strefa „A” obejmuje obszar, na którym są planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty, w szczególności: pensjonaty, restauracje lub kawiarnie. Procentowy udział terenów zieleni nie może wynosić mniej niż 65 %. Obszar ten jest zarezerwowany dla urządzeń i obiektów lecznictwa uzdrowiskowego. Głównym celem ochrony obszaru uzdrowiskowego jest takie kształtowanie urbanistyczne, aby warunki naturalne uzdrowiska nie uległy zniszczeniu, ograniczeniu lub zniekształceniu.

Powierzchnia projektowanego obszaru ochrony uzdrowiskowej wynosi **1952,62 ha**, w skład którego wchodzi teren miasta **Kazimierza Wielka** oraz sołectwa **Cudzynowice, Donosy i Słonowice**.

Określając wielkość tej strefy uwzględniono fakt, że jest ona całkowicie pokryta roślinnością i niezurbanizowana. Przewidziano co najmniej 750m² terenu przypadającego na jednego pacjenta i turystę. Założono, że wielkość bazy łóżkowej będzie się kształtowała na poziomie około 2000 łóżek. Dodatkowo uwzględniono rezerwację terenów pod ewentualny rozwój bazy uzdrowiskowej.

9.1. Charakterystyka strefy „C”

Strefa „C” przylega do strefy "B" i stanowi jej otoczenie, obejmując obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych. Udział terenów biologicznie czynnych powinien wynosić nie mniej niż 45%.

Obszar Ochrony Uzdrowiskowej – Kazimierza Wielka – strefa „C” ochrony Uzdrowiskowej

Lokalizacja: **miasto Kazimierza Wielka, sołectwo Słonowice, Cudzynowice i sołectwo Donosy**

Powierzchnie stref ochrony uzdrowiskowej:

Strefa „A” – 93,82 ha

Strefa „B” – 474,07 ha

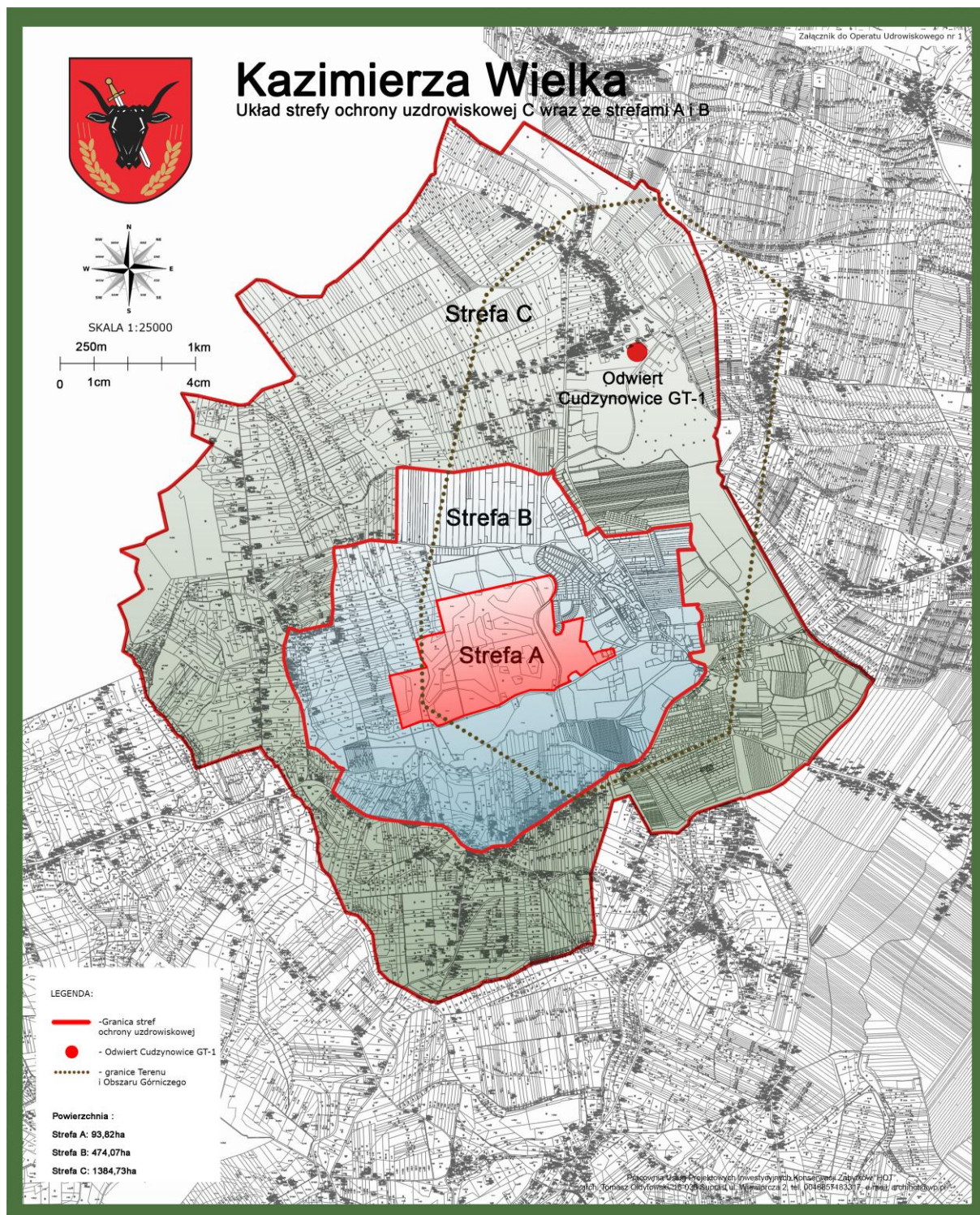
Strefa „C” – 1384,73 ha

Powierzchnie terenów biologicznie czynnych wynosi ok. 1620,60 ha co stanowi ok. **83,00 %** powierzchni całości strefy ochrony uzdrowiskowej:

Strefa C przebiega granicami :

Granice obszaru ochrony uzdrowiskowej stanowią zewnętrzne granice sołectwa Cudzynowice, Donosy i Słonowice.

Czynności zabronione w strefie „C”

W strefie „C” ochrony uzdrowskiej zabrania się:

- a) budowy zakładów przemysłowych,
- b) pozyskiwać surowce mineralne inne niż naturalne surowce lecznicze,
- c) prowadzić roboty melioracyjne i inne działania powodujące niekorzystną

- zmianę istniejących stosunków wodnych,
- d) prowadzić działania mające negatywny wpływ na fizjografię uzdrowiska i jego układ urbanistyczny lub właściwości lecznicze klimatu,
  - e) dokonywać wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych i wyrębu określonego w planie urządzenia lasu.

OPIS ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO STREFY „C”

Strefę „C” ochrony uzdrowiskowej w gminie Kazimierza Wielka stanowią w głównej mierze tereny rolne i częściowo zurbanizowane (obszar miasta i zwartej zabudowy wsi) Obszar strefy „C” ochrony uzdrowiskowej a tym samym uzdrowiska – obszaru ochrony uzdrowiskowej zawarty jest w granicach administracyjnych miasta oraz sołectw; Cudzynowice (gdzie zlokalizowany jest odwiert GT-1), Donosy oraz Słonowice. Obszar ten preferowany jest do lokalizacji największej liczby obiektów usługowych, działających na rzecz projektowanego uzdrowiska. Dotyczy to obiektów w zakresie administracji, obsługi finansowej, bezpieczeństwa publicznego, usług zdrowia, opieki społecznej, usług pocztowych, handlu i innych usług bytowych.

Znaczny udział w strefie „C”, mają tereny rolne. Daje to szansę rozwoju turystyki i zabiegów kinezyterapeutycznych potrzebnej powstającemu uzdrowisku.

9.2. Charakterystyka strefy „B”

Strefa „B”, dla której procentowy udział terenów **zieleni wynosi nie mniej niż 50%**, obejmuje obszar przyległy do strefy „A” i stanowi jej otoczenie. Jest przeznaczony dla obiektów nie mających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych dla pacjentów: obiektów usługowych, turystycznych, w tym hoteli, obiektów rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze.

Obszar Ochrony Uzdrowiskowej – Kazimierza Wielka – strefa „B” ochrony Uzdrowiskowej

Lokalizacja : **miasto Kazimierza Wielka, sołectwo Słonowice i sołectwo Donosy**

Powierzchnie stref ochrony uzdrowiskowej:

Strefa „A” – 93,82 ha

Strefa „B” – 474,07 ha

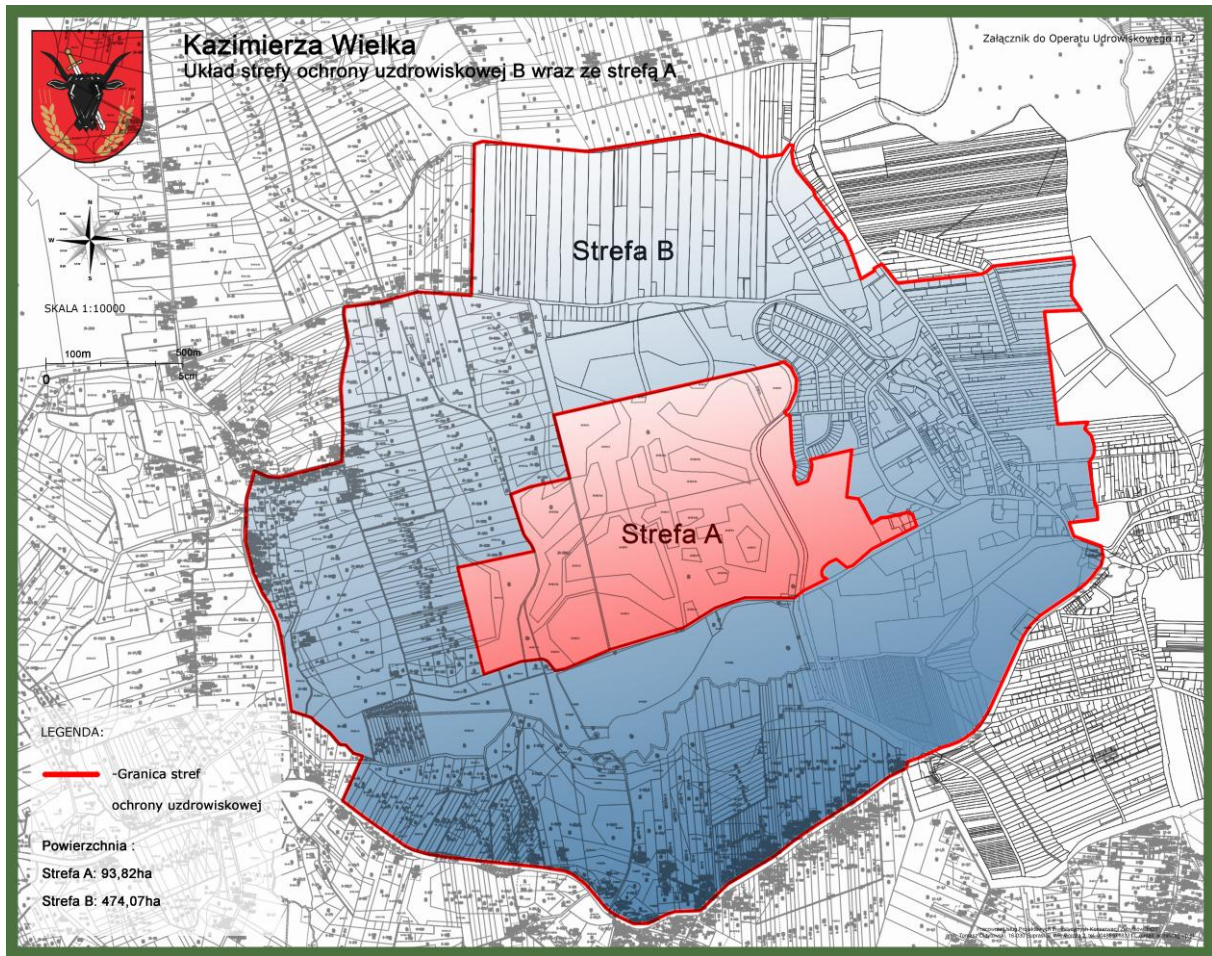
Strefa „C” – 1384,73 ha

Powierzchnie terenów zieleni wynosi ok. 336,50ha co stanowi ok. **77,0%** powierzchni całości strefy ochrony uzdrowiskowej:

Opis przebiegu granic strefy B ochrony uzdrowiskowej:

Granica strefy ochrony uzdrowiskowej B zaczyna swój bieg na południowo-zachodnim narożniku działki 1124, omija ją zachodnią następnie północna granicą i kierują się na wschód mijając działki : 1125/2, 1125/1, 1126, 2316, 1127/1, 1127/2, 1128, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1144, 1145/1, 1146/3, 1147/1, 1148, 1149, 1150/1, 1153, 1155, 1158/5, 1159/2, 1159/1, 1, 2. Przecina drogę o nr geod 11 i wchodzi na południową granicę działki 22/24, kieruje się na południe mijając działki: 22/23, 22/22, 22/21, 22/19, 22/18, 22/17, 22/16, 22/15, 22/14, 22/13, 22/12, 22/11, 22/31, 22/9, po minięciu której zmienia kierunek na wschodni i dochodzi do drogi o nr geod 23. Przecina ją prostopadłe i biegnie na południe, docierając do działki 1673/2 wchodzi na jej południową granicę i biegnie na wschód, przecina drogę o nr geod 2402, wchodzi na południową granicę działki 2382, przecina działkę 2380, wchodząc na południową granicę działki 1668/3 którą biegnie do działki 2585/6. Docierając do niej skręca na południe, następnie omija działkę 1750/34 jej północną i zachodnią granicą, wchodzi na granicę działki 3034. Na wysokości działki 1749 przecina działkę 3034 wchodząc na granicę działki 201 i biegnie w kierunku południowym mijając działki: 3034, 244. Przecina działkę 3033, wchodząc na drogę o nr 23, kierują się na południe, mija działkę 2589 i skręca w drogę o nr geod 488/2, którą biegnie w kierunku południowym. Następnie przechodzi w drogę o nr 211 poprzednio mijając działki 1290/2, 2593. Dochodząc do działki nr 30, wchodzi na jej wschodnią granicę i kierują się na północ, przecina drogę nr 1/2, mija działkę nr 19 i wchodzi na drogę 301 którą kierują się na zachód. Po dotarciu do drogi nr geod 1007, skręca w nią i kierują się na północ. Następnie skręca w drogę nr geod 249 która biegnie do drogi nr geod 20 którą kierują się na północ biegnąc do

drogi nr geod 1156. Kierując się nią na wschód dociera do działki 1124 gdzie kończy swój bieg.

Czynności zabronione w strefie „B”

W strefie „B” ochrony uzdrowiskowej zabrania się budowy:

- a) zakładów przemysłowych,
- b) stacji paliw, bliżej niż 500 m od granicy strefy „A” ochrony uzdrowiskowej,
- c) urządzeń emitujących fale elektromagnetyczne, będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.), oddziałujących na strefę „A” ochrony uzdrowiskowej polami

elektromagnetycznymi o poziomach wyższych niż dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych - charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych - dla miejsc dostępnych dla ludności, określone na podstawie art. 122 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.),

- d) obiektów handlowych o powierzchni użytkowania większej niż 400 m²,
- e) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych powyżej 50, z wyjątkiem podziemnych i naziemnych parkingów wielopoziomowych;

Ponadto w strefie tej nie wolno:

- 1) dokonywać wyrębu drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych i wyrębu określonego w planie urządzenia lasu;
- f) uruchamiać składowisk odpadów stałych i płynnych, punktów skupu złomu i punktów skupu produktów rolnych, składów nawozów sztucznych, środków chemicznych i składów opału;
- g) pozyskiwać surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze;
- h) prowadzić robót melioracyjnych i innych działań powodujących niekorzystną zmianę istniejących stosunków wodnych;
- i) prowadzić działań mających negatywny wpływ na fizjografię uzdrowiska i jego układ urbanistyczny lub właściwości lecznicze klimatu.

OPIS ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO STREFY „B”

W strefie „B” znajdują się tereny zurbanizowane we wschodniej i południowej części strefy. Pozostałe tereny to tereny rolne nie posiadające infrastruktury technicznej.. Określone w prawie miejscowym przeznaczenie terenu objętego granicami strefy „B” ochrony uzdrowiskowej zakłada rozwój bazy usługowej związanej z obsługą ruchu turystycznego i lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanego w strefie „A”.

9.3. Charakterystyka strefy „A”

GRANICE I POWIERZCHNIA STREFY „A”

Obszar Ochrony Uzdrowiskowej – Kazimierza Wielka

Lokalizacja : **miasto Kazimierza Wielka, sołectwo Słonowice i sołectwo Donosy**

Powierzchnie stref ochrony uzdrowiskowej:

Strefa „A” – 93,82 ha

Strefa „B” – 474,07 ha

Strefa „C” – 1384,73 ha

Powierzchnie terenów zieleni wynosi **96,00 %** powierzchni całości strefy ochrony uzdrowiskowej:

Opis przebiegu granic strefy A ochrony uzdrowiskowej:

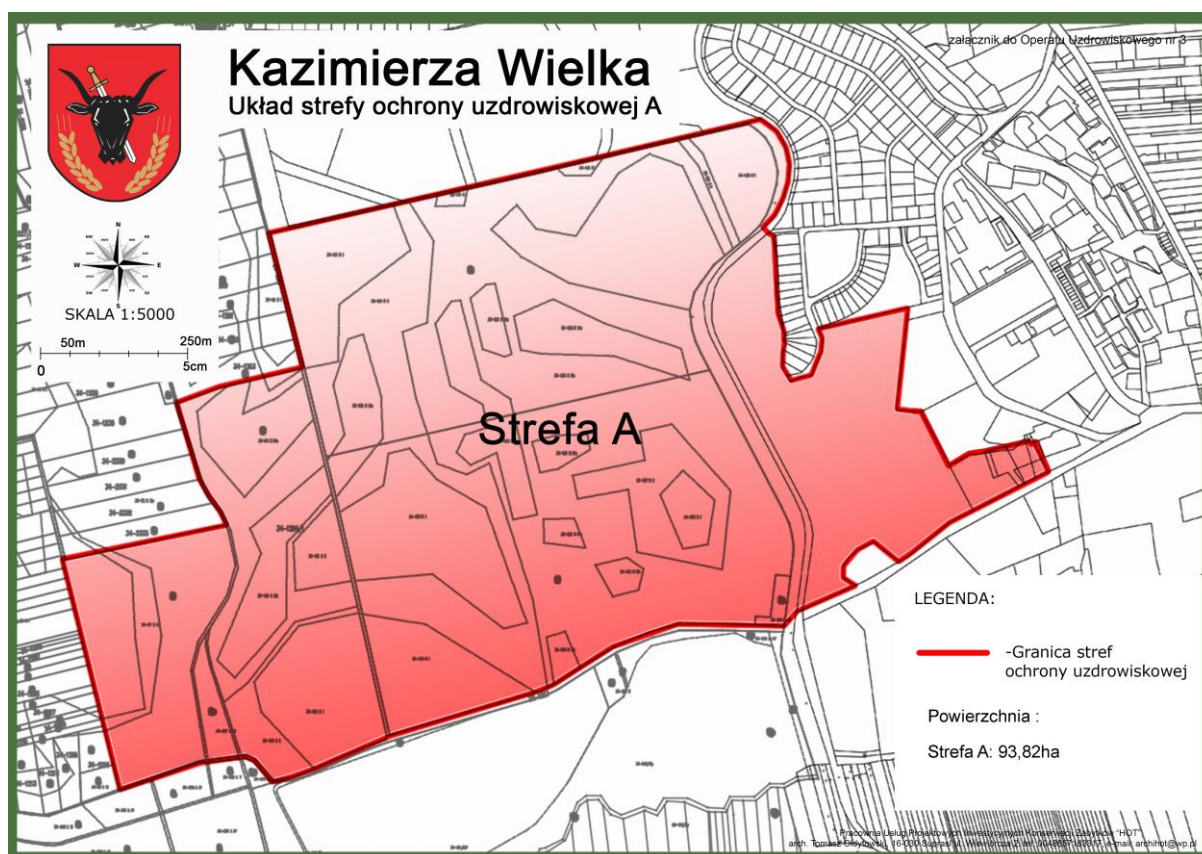
Granica ochrony uzdrowiskowej A zaczyna swój bieg w zachodnio- południowym narożniku działki nr. 1264/1 i biegnie zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Omija działkę 1264/1 jej zachodnią, a następnie północną granicą. Dochodząc do działki 1291/1 biegnie początkowo jej zachodnią, następnie północną granicą. Gdy dociera do drogi o nr geod 22/29, skręca na południe. Następnie przecina ją prostopadle wchodząc na zachodnią granicę działki 2500/2, kierując się na południe mijając działki 2501/2, 2502/2, 128/2, 129/2, 130/2, 131/2, 132/2, 133/2, 134, 2503/1, 2503/2, 2504/2, 2504/1, 2505, 2506, 2507, 2508 ich zachodnimi granicami. Wchodzi na wschodnią granicę drogi o nr geod. 2562, gdy dociera do działki nr 2611/18, zmienia kierunek na wschodni biegnąc jej południową granicą. Gdy dochodzi do działki nr 2564/13, skręca na południe, mijając działkę 166 oraz 2564/21 po minięciu której wchodzi na jej południową granicę. Kontynuuje kierunek mijając działki 2564/23, 2564/15. Następnie omija działkę 167/3 jej północną i wschodnią granicą. Kierując się do drogi o nr geod 2573 mijając działkę 167/4, a następnie skręca w w/w drogę kierując się na zachód. Omija działkę 2564/10, jej północną granicą i kontynuuje kierunek zachodni, wchodzi na drogę o nr geod 1241, którą dochodzi do zachodnio-południowego narożnika działki 1264/1, gdzie kończy swój bieg

OPIS ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO STREFY „A”

Projektowany obszar strefy „A” ochrony uzdrowiskowej jest terenem niezurbanizowanym, niezamieszkałym i stanowi w głównej mierze grunty orne. Obszar ten graniczy od południa z terenami „brzegowymi” zbiornika wodnego. Od wschodu i częściowo północy zamknięty jest miejskim zespołem zurbanizowanym.

Od zachodu strefa „A” ochrony uzdrowskiej graniczy z terenami rolnymi nie zurbanizowanymi o połałdowanej konfiguracji (obecnie użytkowanym rolniczo). Południowa i zachodnia część strefy to tereny użytkowane rolniczo z południową ekspozycją słoneczną, predysponowane do budowy zakładów i urzędzeł lecznictwa uzdrowskiego. Teren jest pozbawiony infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Mając na uwadze obowiązek sporządzenia w przeciągu 2 lat od daty uzyskania statusu uzdrowska – obszaru ochrony uzdrowskiej, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy „A” ochrony uzdrowskiej, wskazane jest jak najszybsze opracowanie założeń koncepcyjnych zagospodarowania funkcjonalno-przestrzennego strefy, będących kontynuacją dyspozycji terenu określonymi w niniejszym Operacie.

Czynności zabronione w strefie „A”

Zgodnie z art. 38a ust. 1 ustawy z dnia 28.07.2005r. o lecznictwie uzdrowskim, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskiej oraz o gminach uzdrowskich (Dz. U Nr 167, poz. 1399 z późn. zm.), w strefie „A” ochrony uzdrowskiej zabrania się budowy:

- a) zakładów przemysłowych, obiektów handlowych o powierzchni użytkowania większej niż 400 m²,
- b) budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych, garaży wolnostojących,
- c) stacji paliw oraz punktów dystrybucji produktów naftowych,
- d) autostrad i dróg ekspresowych,
- e) parkingów naziemnych o liczbie miejsc postojowych większej niż 15% miejsc noclegowych w szpitalach uzdrowiskowych, sanatoriach uzdrowiskowych i pensjonatach, nie większej jednak niż 30 miejsc postojowych, oraz parkingów naziemnych przed obiektami usługowymi o liczbie miejsc postojowych nie większej niż 10,
- f) stacji bazowych telefonii ruchomej, stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych, stacji radiolokacyjnych i innych emitujących fale elektromagnetyczne, z wyłączeniem urządzeń łączności na potrzeby służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa, z zastrzeżeniem że urządzenia te będą oddziaływały na środowisko polami elektromagnetycznymi o poziomie nie wyższym niż określone dla strefy „B”,
- g) obiektów budowlanych mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności takich jak: warsztaty samochodowe, wędzarnie, garbarnie, z wyjątkiem obiektów budowlanych służących poprawie stanu sanitarnego uzdrowiska, w szczególności takich jak: sieć wodno-kanalizacyjna, sieć gazowa, kotłownie gazowe, wiercenia wykonywane w celu ujmowania wód leczniczych,
- h) zapór piętrzących wodę na rzekach oraz elektrowni wodnych i wiatrowych;

Ponadto w strefie tej nie wolno:

- 1) uruchamiać składowisk odpadów stałych i płynnych, punktów skupu złomu i punktów skupu produktów rolnych, składów nawozów sztucznych, środków chemicznych i składów opału;
- 2) uruchamiać pól biwakowych i campingowych i budować domków turystycznych i campingowych;
- 3) prowadzić targowisk, z wyjątkiem punktów sprzedaży pamiątek, wyrobów ludowych, produktów regionalnych, w formach i miejscach wyznaczonych

przez gminę;

- 4) prowadzić działalności rolniczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535, z późn. zm.);
- 5) trzymać zwierząt gospodarskich w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, z późn. zm.);
- 6) organizować rajdów samochodowych i motorowych;
- 7) organizować imprez masowych w rozumieniu ustawy z dnia 20 marca 2009r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 62, poz. 504 oraz z 2010r. Nr 127, poz. 857 i Nr 152, poz. 1021), zakłócających proces leczenia uzdrowskiego albo rehabilitacji uzdrowskiej, i działalności o charakterze rozrywkowym zakłócającej ciszę nocną w godz. 22⁰⁰ – 6⁰⁰, z wyjątkiem imprez masowych znajdujących się w harmonogramie imprez gminnych;
- 8) pozyskiwać surowców mineralnych innych niż naturalne surowce lecznicze;
- 9) wyrąbywać drzew leśnych i parkowych, z wyjątkiem cięć pielęgnacyjnych;
- 10) prowadzić robót melioracyjnych i innych działań powodujących niekorzystną zmianę istniejących stosunków wodnych;
- 11) prowadzić działań mających negatywny wpływ na fizjografię uzdrowska i jego układ urbanistyczny lub właściwości lecznicze klimatu.

ROZDZIAŁ 10:

Właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i klimatu

10.1. Właściwości lecznicze klimatu

Zgodnie z art. 34 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U.05.167.1399), gmina, która występuje o nadanie obszarowi statusu uzdrowiska, winna posiadać złoża naturalnych surowców leczniczych oraz klimat o właściwościach leczniczych, potwierdzonych na zasadach określonych w art. 35 i art. 36 tej Ustawy.

Gmina Kazimierza Wielka spełnia powyższe wymogi ustawowe. Pośród zasobów naturalnych o właściwościach leczniczych wymienić należy: zasoby wód leczniczych (opracowana dokumentacja geologiczna) oraz klimat.

Szczegółowe wytyczne dotyczące złóż naturalnych surowców leczniczych oraz klimatu o właściwościach leczniczych zawiera Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości.

Na podstawie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu DN-070-37/2015 z dnia 21 grudnia 2015, stwierdza się, że miejscowość Kazimierza Wielka:

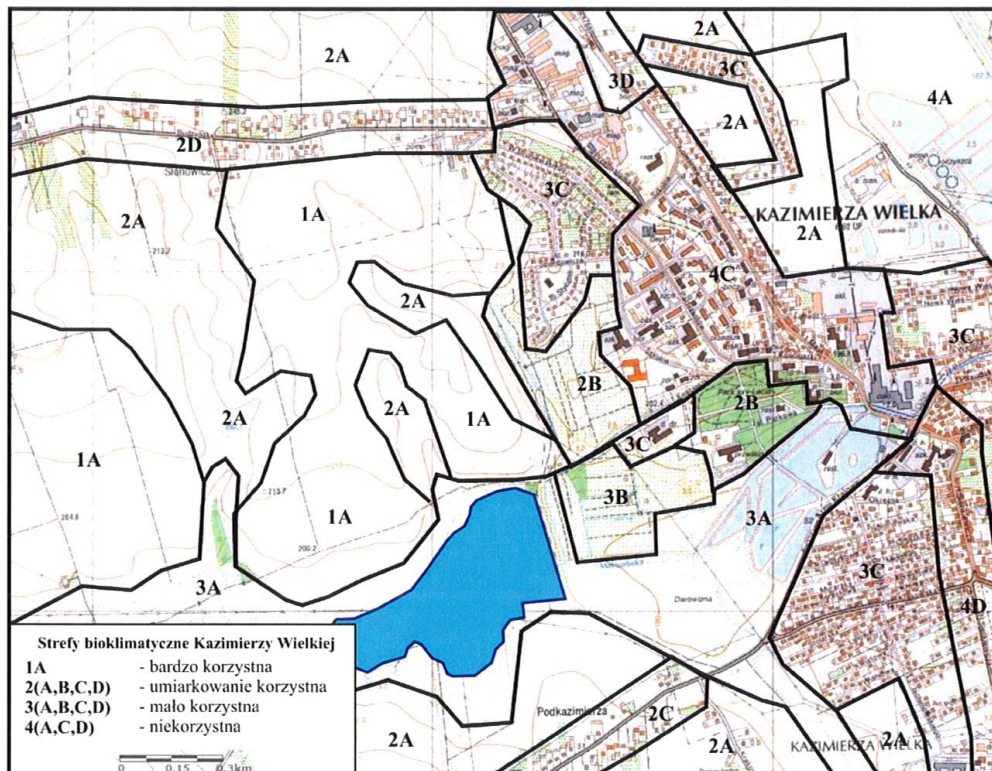
- posiada warunki klimatyczne przydatne dla leczenia uzdrowiskowego;
- klimat akustyczny w strefie projektowanego uzdrowiska oraz natężenie pól elektromagnetycznych spełniają odpowiednie normy;
- stan czystości powietrza można warunkowo uznać za zgodny z obowiązującymi normami sanitarnymi.

Klimat Kazimierzy Wielkiej ma właściwości lecznicze w odniesieniu do chorób narządu ruchu, chorób reumatycznych oraz choroby nadciśnieniowej, a poprzez zróżnicowane bodźce klimatyczne posiada także walory hartujące układ termoregulacyjny.

Przeciwwskazania dotyczą osób chorych na astmę oraz przewlekłe choroby układu oddechowego i płuc.

Uzasadnienie:

- Norma usłonecznienia jest zachowana;
- Pod względem stosunków termiczno-wilgotnościowych klimat jest umiarkowanie korzystny;
- Liczba dni z opadem jest niższa od dopuszczanej normą;
- Liczba dni z mgłą jest znacznie mniejsza niż przewiduje norma przyjęta dla uzdrowisk;

Ryc.20 Strefy bioklimatyczne Kazimierzy Wielkiej

- Pod względem warunków wietrznych spełnia normy klimatyczne;
- Przydatny dla klimatoterapii jest okres od początku kwietnia do końca października;
- Średni równoważny poziom dźwięku na terenie przewidzianym jako strefa A ochrony uzdrowiskowej nie przekracza dopuszczalnych w tym zakresie norm;
- Na terenie Kazimierzy Wielkiej spełnione są normy dotyczące poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku;
- Analiza stanu czystości powietrza wskazuje, że na obszarze Kazimierzy Wielkiej, zwłaszcza w obrębie terenów zabudowanych, mogą być przekraczane dopuszczalne stężenia PM10 oraz benzo(a)pirenu.

Na obszarze Kazimierzy Wielkiej można wydzielić 4 typy obszarów o różnej przydatności w leczeniu klimatycznym:

10.2. Właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych

Wody lecznicze

W lecznictwie stosuje się różne rodzaje wód podziemnych. Definicje wykorzystywanych w balneoterapii wód podziemnych zawiera ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011 nr 163 poz.981):

Woda lecznicza - woda podziemna, która pod względem chemicznym i mikrobiologicznym nie jest zanieczyszczona, cechuje się naturalną zmiennością cech fizycznych i chemicznych, o zawartości:

- rozpuszczonych składników mineralnych stałych nie mniej niż 1000 mg/dm³, lub
- jonu żelazawego – nie mniej niż 10 mg/dm³ (wody żelaziste), lub
- jonu fluorkowego – nie mniej niż 2 mg/dm³ (wody fluorkowe), lub
- jonu jodkowego – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody jodkowe), lub
- siarki dwuwartościowej – nie mniej niż 1 mg/dm³ (wody siarczkowe), lub
- kwasu metakrzemowego – nie mniej niż 70 mg/dm³ (wody krzemowe), lub
- radonu – nie mniej niż 74 Bq/dm³ (wody radonowe), lub
- dwutlenku węgla niezwiązanego – nie mniej niż 250 mg/dm³, z tym, że od 250 do 1000 mg/dm³, to wody kwasowęglowe, a powyżej 1000 mg/dm³ to szczawy.

Woda termalna - woda podziemna, która na wypływie z ujęcia ma temperaturę nie mniejszą niż 20°C.

Solanka - woda podziemna o zawartości rozpuszczonych składników mineralnych stałych, nie mniejszej niż 35 g/dm³ .

W dniu 31.03.2015 r. zakończono prace związane z wierceniem pierwszego w województwie świętokrzyskim otworu przeznaczonego do eksploatacji wód termalnych, w celu zaopatrzenia w ciepło Zespołu Szkół Rolniczych w Cudzynowicach.

Projekt robót geologicznych na wykonanie otworu hydrogeologiczno-rozpoznawczego dla udokumentowania wód termalnych w miejscowości

Cudzynowice przy Zespole Szkół Rolniczych w Cudzynowicach, gm. Kazimierza Wielka, powiat kazimierski, został wykonany w Oddziale Górnośląskim Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Sosnowcu na zlecenie Powiatu Kazimierskiego z siedzibą w Kazimierzy Wielkiej przy ul. Kościuszki 12.

Ocena właściwości fizyko-chemicznych i chemicznych wody z odwiertu GT-1 w miejscowości Cudzynowice HU/44/2015 z dnia 3 czerwca 2015 roku wydanej przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny:

- Ujęcie GT-1 w Cudzynowicach to odwiert o głębokości 750m (warstwa geologiczna – górna kreda), wydajności eksploatacyjnej $Q=80\text{m}^3/\text{h}$ i temperaturze wydobytej 26°C .
- wg przyjętych kryteriów balneochemicznych należy ocenić ją jako 1,5% chlorkowo-siarczanowo-sodową (solankę) siarczkową, jodkową, hipotermalną.
- nie stwierdzono wskaźników zanieczyszczenia – chemicznych, jak też mikrobiologicznych
- nie stwierdzono składników naturalnego pochodzenia potencjalnie toksycznych w stężeniach i uznanych za szkodliwe dla zdrowia (metale ciężkie, promieniotwórczość).
- zawartość związków siarki (II) ($46\div 108,0\text{mg}/\text{dm}^3$) jest znacząca dla jej oddziaływania w czasie kąpieli. Wody tego typu, również ze względu na zawartość jodów ($1,38\div 2,2\text{mg}/\text{dm}^3$) i ogólną mineralizację ($\sim 1,5\%$) zalecane są (wg wskazań lekarskich) głównie do kąpieli indywidualnych w wannach, z zabezpieczeniem pacjentów przed narażeniem na pobieranie siarkowodoru drogą oddechową.
- Wody o mineralizacji do 1,5% (słone) mogą być również użyte w basenach rekreacyjnych-ogólnodostępnych po usunięciu z nich związków siarki (II) zwłaszcza lotnego siarkowodoru – toksycznego przy wchłanianiu drogą oddechową.

Kolejne badania przeprowadzone we wrześniu 2016 roku umożliwiły wydanie **świadczenia o numerze HU-2/WL/2016 dnia 19 września 2016 roku przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, potwierdzającego właściwości lecznicze wody z odwiertu GT-1 w Cudzynowicach** Na podstawie wyników badań właściwości fizyko-chemicznych i chemicznych oraz stanu mikrobiologicznego wody z odwiertu GT-1 stwierdzono, że spełnia ona wymagania określone dla wody leczniczej, mineralnej, swoistej,

chlorkowo-sodowej, siarczkowej, jodkowej, hipotermalnej. Woda ta może być wykorzystana w leczeniu uzdrowiskowym do kąpieli i płukania jam ciała, wg wskazań lekarskich.

The image shows a formal certificate from the National Institute of Public Health (PZH) in Poland. The document is titled 'ŚWIADECTWO' (Certificate) and confirms the medicinal properties of water from well 'GT-1' in Cudzynowice, Gmina Kazimierza Wielka. It states that the water meets specific requirements for mineral, sulfur, iodine, and hypothermal waters. The certificate was issued on September 19, 2016, based on an application from the City and Municipality of Kazimierz Wielki. The document includes the PZH logo, contact information, and a signature of the Director, dr Teresa Lalou.

NARODOWY INSTYTUT ZDROWIA PUBLICZNEGO
– PAŃSTWOWY ZAKŁAD HIGIENY
NATIONAL INSTITUTE OF PUBLIC HEALTH
– NATIONAL INSTITUTE OF HYGIENE
24 Chocimska Street, 00-791 Warsaw, Poland
ZAKŁAD TWORZYW UZDROWISKOWYCH
DEPARTMENT OF HEALTH RESORT MATERIALS
8 Słowackiego Street, 60-823 Poznań, Poland • Phone (+48-61) 847-01-82 • Fax (+48-61) 843-4970

ŚWIADECTWO
potwierdzające właściwości lecznicze wody
z odwiertu „GT-1” w miejscowości Cudzynowice,
gmina Kazimierza Wielka, województwo świętokrzyskie

Nr HU-2/WL/2016

Na podstawie wyników badań właściwości fizyko-chemicznych i chemicznych oraz stanu mikrobiologicznego i mikrobiologicznego wody z odwiertu „GT-1” w miejscowości Cudzynowice, gmina Kazimierza Wielka stwierdza się, że spełnia ona wymagania określone dla:

WODY LECZNICZEJ MINERALNEJ, SWOISTEJ
CHLORKOWO-SODOWEJ, SIARCZKOWEJ, JODKOWEJ, HIPOTERMALNEJ

Woda ta może być wykorzystana w leczeniu uzdrowiskowym do kąpieli i płukania jam ciała, wg wskazań lekarskich

Świadectwo wydano na wniosek: **Urzędu Miasta i Gminy w Kazimierzy Wielkiej**
ul. Kościuszki 12
28 – 500 Kazimierza Wielka

Świadectwo traci ważność w przypadku zmiany przepisów i unormowań prawnych, na podstawie których zostało wydane.

Data wydania: **19 września 2016r**

dr Teresa Lalou
Kierownik Zakładu Tworzyw Uzdrowiskowych

www.pzh.gov.pl

Ryc.21 Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze wody z odwiertu GT-1

Wyniki badań potwierdzają stabilność jej składu chemicznego oraz stosunków ilościowych pomiędzy składnikami. Nie stwierdzono w jej składzie składników potencjalnie toksycznych oraz wskaźników zanieczyszczenia – chemicznych czy też mikrobiologicznych.

Jako woda 1,4% chlorkowo-sodowa, siarczkowa, jodkowa zawierająca ~ 100mg/dm³ związków siarki (II) może korzystnie oddziaływać na błony śluzowe, skórę oraz na wiele procesów ogólnoustrojowych. Działania te wskazują na celowość stosowania zabiegów z użyciem wody z odwiertu GT-1 zwłaszcza w chorobach skóry, a także reumatycznych o charakterze zwyrodnieniowym, w osteoporozie i stanach zapalnych mięśni oraz stawów, w chorobach kręgosłupa.

ROZDZIAŁ 11:

Zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego

Uzdrowisko to - zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz.U.05.167.1399 z późniejszymi zmianami) - obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, któremu został nadany status uzdrowiska. Artykuł 34 ust. 1 wyżej przywołanej ustawy stanowi, że status uzdrowiska może być nadany obszarowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

1. posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych na zasadach określonych w ustawie;
2. posiada klimat o właściwościach leczniczych potwierdzonych na zasadach określonych w ustawie;
3. na jego obszarze znajdują się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
4. spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska;
5. posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, a także prowadzi gospodarkę odpadami.

W przypadku braku zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowanych do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego, obszarowi, który spełnia pozostałe warunki dla uzyskania statusu uzdrowiska, zgodnie art. 2 pkt. 4 ustawy można nadać jedynie **status obszaru ochrony uzdrowiskowej.**

Na obszarze gminy Kazimierza Wielka nie występują zakłady lecznictwa uzdrowiskowego oraz urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego. W związku z powyższym gmina Kazimierza Wielka nie może ubiegać się o status uzdrowiska, uprawniona jest jednak do uzyskania statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Po spełnieniu warunku zawartego w pkt. 3 tj. uruchomieniu działalności lecznictwa uzdrowiskowego w obiektach znajdujących się na terenie strefy „A” ochrony uzdrowiskowej, zarejestrowanych jako zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, gmina może wystąpić do Ministra Zdrowia z wnioskiem o nadanie statusu uzdrowiska.

ROZDZIAŁ 12:

Kierunki lecznictwa uzdrowiskowego

Lecznictwo uzdrowiskowe jest integralną częścią systemu ochrony zdrowia. Prowadzi się je w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanych w uzdrowiskach przy wykorzystaniu urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego służących do leczniczego wykorzystania naturalnych surowców leczniczych oraz właściwości leczniczych klimatu.

Pacjent w ramach leczenia uzdrowiskowego może skorzystać z następujących zakładów lecznictwa uzdrowiskowego:

- szpitala uzdrowiskowego;
- sanatorium uzdrowiskowego;
- sanatorium, szpitala uzdrowiskowego dla dzieci;
- zakładu przyrodoleczniczego;
- sanatorium, szpitala w podziemnych wyrobiskach górniczych;
- przychodni uzdrowiskowej.

Kierunki lecznicze uzdrowisk:

- 1) choroby ortopedyczno-urazowe;
- 2) choroby układu nerwowego;
- 3) choroby reumatologiczne;
- 4) choroby kardiologiczne i nadciśnienie;
- 5) choroby naczyń obwodowych;
- 6) choroby górnych dróg oddechowych;
- 7) choroby dolnych dróg oddechowych;
- 8) choroby układu trawienia;
- 9) cukrzyca;
- 10) otyłość;
- 11) choroby endokrynologiczne;
- 12) osteoporoza;
- 13) choroby skóry;
- 14) choroby kobiece;

- 15) choroby nerek i dróg moczowych;
- 16) choroby krwi i układu krwiotwórczego;
- 17) choroby oka i przydatków oka.

Przeciwwskazania do leczenia uzdrowiskowego określone zostały w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 5 stycznia 2012r. w sprawie sposobu kierowania i kwalifikowania pacjentów do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. Nr 2012, poz. 14).

SZCZEGÓŁOWE WSKAZANIA I PRZECIWWSKAZANIA DO LECZENIA UZDROWISKOWEGO DLA POSZCZEGÓLNYCH RODZAJÓW ZAKŁADÓW LECZNICTWA UZDROWISKOWEGO:

1. Choroby ortopedyczno – urazowe (ortopedia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) S32, T92, T93 – stany po urazach kończyn, kręgosłupa lub miednicy ze znacznym ograniczeniem sprawności lub znacznymi zanikami mięśniowymi, po zakończeniu leczenia szpitalnego, w okresie do 12 miesięcy od wystąpienia urazu;
- 2) T02 – stany po licznych złamaniach kości z ograniczeniem sprawności, w okresie do 12 miesięcy od wystąpienia urazu;
- 3) T08, T09 – stany po urazach kręgosłupa z powikłaniami neurologicznymi;
- 4) T94 – następstwa urazów obejmujących mnogie okolice ciała, leczonych zachowawczo lub operacyjnie;
- 5) T95 – stany po oparzeniach termicznych lub chemicznych albo odmrożeniach z towarzyszącymi przykurczami i ograniczeniem ruchów, w okresie do 12 miesięcy od wystąpienia urazu;
- 6) Z89 – stany po amputacjach kończyn po tymczasowym zaprotezowaniu albo w okresie do 12 miesięcy od ostatecznego zaprotezowania;
- 7) Z96, Z98 – wczesne stany po operacjach alloplastycznych stawów biodrowych lub stawów kolanowych oraz po operacjach dysku, w okresie do 12 miesięcy od przebytej operacji;
- 8) Z 98 – stany po operacjach kości lub stawów ze znacznym ograniczeniem zakresu ruchów;
- 9) Z98 – stany po operacjach wad wrodzonych, najlepiej po wczesnej rehabilitacji;

10) Q65-Q70, Q74, Q76-Q79 – wrodzone wady rozwojowe ze zniekształceniami układu mięśniowo-szkieletowego i ograniczeniem sprawności.

II. Sanatorium:

1) M23, M24, S33, T92, T93 – następstwa urazów lub chorób stawów lub aparatu więzadłowego z ograniczeniem sprawności lub z ograniczeniem zakresu ruchów w stawach;

2) Z89 – stany po amputacjach kończyn po ostatecznym zaprotezowaniu;

3) M40-M42 – nabyte wady postawy w stopniu nieznacznym (dotyczy dzieci);

4) Q74, Q76 – wrodzone wady rozwojowe z nieznacznym ograniczeniem sprawności;

5) rekonwalescencja w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego z powodu chorób ortopedyczno-urazowych.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) S13, S23, S33, S39, S43, S46, S53, S56, S63, S66, S73, S76, S83, S86, S93, S96, S99 – stany po urazach tkanek miękkich mięśni, więzadeł lub torebek stawowych z nieznacznym ograniczeniem ruchów lub z utrzymującym się zespołem bólowym;

2) M40-M42 – nabyte wady postawy w stopniu nieznacznym (dotyczy dzieci);

3) M93 – pourazowa martwica kości w okresie zdrowienia;

4) T91-T93 – odległe następstwa urazów kończyn lub kręgosłupa z nieznacznym ograniczeniem sprawności;

5) rekonwalescencja po leczeniu szpitalnym z powodu chorób ortopedyczno-urazowych.

Przeciwwskazania:

1) C40, C41 – nowotwory złośliwe kości lub chrząstki stawowej w okresie przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;

2) M84, T10, T12 – stany po złamaniach kości kończyn z opóźnionym zrostem, stawem rzekomym lub powikłane zapaleniem kości lub szpiku kostnego;

3) M86 – zapalenie kości lub szpiku kostnego z odczynem ogólnym lub czynnymi przetokami;

4) M99 – stany po zabiegach operacyjnych ortopedycznych z niezdolnością do samoobsługi;

5) T09 – stany po urazach kręgosłupa z objawami tetraplegii, z odleżynami lub z niezdolnością do samoobsługi.

2. Choroby układu nerwowego (neurologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) D33 – następstwa neurologiczne po operacji niezłośliwych nowotworów mózgu lub innych części centralnego systemu nerwowego;
- 2) G09 – następstwa neurologiczne chorób zapalnych ośrodkowego układu nerwowego lub opon mózgowych, po upływie 3 miesięcy od zakończenia leczenia farmakologicznego;
- 3) G20, G21 – choroba Parkinsona lub parkinsonizm wtórny ze znacznym ograniczeniem chodu;
- 4) G35 – stwardnienie rozsiane w okresie zaawansowanym lub po zakończeniu leczenia szpitalnego (bezpośrednio po incydencie zaostrzenia);
- 5) G54 – zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych w następstwie urazów czaszkowo-mózgowych lub urazów kręgosłupa, bezpośrednio po zakończeniu leczenia szpitalnego lub przebyciu wczesnej rehabilitacji;
- 6) G55 – ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach sklasyfikowanych gdzie indziej, w tym ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach krążka międzykręgowego (M50-M51) lub zmianach zwyrodnieniowych kręgów (M47);
- 7) G61 – zespół Gullain-Barre, bezpośrednio po zakończeniu leczenia w oddziale neurologicznym lub przebyciu wczesnej rehabilitacji neurologicznej;
- 8) G80 – dziecięce porażenie mózgowe ze znaczną dysfunkcją ruchową (poruszanie się na wózku inwalidzkim);
- 9) G81 – porażenie połowicze, następstwa neurologiczne po udarach mózgowych, bezpośrednio po zakończeniu leczenia szpitalnego lub przebyciu wczesnej rehabilitacji;
- 10) G82 – porażenie kończyn dolnych albo porażenie czterokończynowe, będące następstwem udarów mózgowych, bezpośrednio po zakończeniu leczenia szpitalnego lub przebyciu wczesnej rehabilitacji;
- 11) I64 – udar nie określony jako krwotoczny lub zawałowy, bezpośrednio po zakończeniu leczenia szpitalnego lub przebyciu wczesnej rehabilitacji neurologicznej.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) G09 – utrzymujące się następstwa neurologiczne chorób zapalnych ośrodkowego układu nerwowego;
- 2) G20, G21 – choroba Parkinsona lub parkinsonizm wtórny w początkowym stadium zaawansowania, z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej;
- 3) G35 – stwardnienie rozsiane w okresie remisji lub o przebiegu łagodnym;
- 4) G54 – zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych w następstwie urazów czaszkowo-mózgowych lub urazów kręgosłupa;
- 5) G55 – ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach sklasyfikowanych gdzie indziej, w tym ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach krążka międzykręgowego (M50, M51), oraz w zmianach zwyrodnieniowych kręgow (M47);
- 6) G61, G62 – przewlekłe zapalenie nerwów obwodowych i splotów nerwowych (w tym następstwa przebytego zespołu Gullain-Barre), także okres bezobjawowy w nawracającej postaci zapalenia;
- 7) G64 – następstwa neurologiczne urazów nerwów obwodowych;
- 8) G81, G82 – porażenie połowicze, porażenie kończyn dolnych albo porażenie czterokończynowe z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej, będące następstwem uszkodzenia mózgu lub rdzenia kręgowego;
- 9) G80 – dziecięce porażenie mózgowe z zachowaną zdolnością do samodzielnego poruszania się;
- 10) G90 – nasilone zaburzenia układu wegetatywnego.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) G20 – choroba Parkinsona z nieznacznym ograniczeniem chodu, z zachowaną samoobsługą;
- 2) G54 – zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych w następstwie urazów czaszkowo-mózgowych lub urazów kręgosłupa - okres przewlekły;
- 3) G55 – ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach sklasyfikowanych gdzie indziej, w tym ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach krążka międzykręgowego (M50, M51), oraz w zmianach zwyrodnieniowych kręgosłupa (M47) - okres przewlekły;
- 4) G61, G62 – przewlekłe zapalenie nerwów obwodowych i splotów nerwowych (w tym następstwa przebytego zespołu Gullain-Barre), także okres bezobjawowy w nawracającej postaci zapalenia;
- 5) G64 – następstwa urazów nerwów obwodowych;

6) G81, G82 – porażenie połowicze, porażenie kończyn dolnych albo porażenie czterokończynowe z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej, będące następstwem uszkodzenia mózgu lub rdzenia kręgowego;

7) G90 – zaburzenia układu wegetatywnego.

Przeciwwskazania:

1) I64 – stany po udarach mózgowych z utrwalonymi niedowładami, z afazją sensoryczną lub motoryczną lub zespołem psychoorganicznym oraz z całkowitą niepełnosprawnością;

2) G40 – padaczka z częstymi napadami (co najmniej raz w miesiącu);

3) G35 – stwardnienie rozsiane w okresie zaostrzenia lub z często powtarzającymi się zaostrzeniami;

4) G55 – całkowite wypadnięcie jądra galaretowatego lub inne stany chorobowe ze wskazaniem do operacji;

5) T09 – stany po urazach kręgosłupa z objawami tetraplegii, z odleżynami lub z niezdolnością do samoobsługi;

6) G09, T81, T90 – stany pourazowe, stany pozapalne lub stany pooperacyjne mózgu lub rdzenia kręgowego inne choroby neurologiczne z dysfunkcją ruchową uniemożliwiającą podstawową samoobsługę.

3. Choroby reumatologiczne (reumatologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów - okres I, II, III albo IV, w szczególności bezpośrednio po incydencie zaostrzenia procesu chorobowego;

2) M06 – reumatoidalne zapalenie stawów - okres I, II, III albo IV, po zabiegach operacyjnych, najlepiej bezpośrednio po zakończeniu leczenia szpitalnego lub przebyciu wczesnej rehabilitacji;

3) M07 – artropatie towarzyszące łuszczycy lub chorobom jelit w okresie podoстрыm albo w okresie remisji;

4) M08 – młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów, postać wielostawowa albo skąpostawowa;

5) M15-M17, M19 – choroba zwyrodnieniowa stawów obwodowych dużych lub małych ze znacznym ograniczeniem sprawności ruchowej;

6) M32-M35 – układowe choroby tkanki łącznej w okresie remisji, z zachowaną zdolnością do samoobsługi;

7) M45, M46 - zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa, zespół Reitera ze znacznym ograniczeniem sprawności ruchowej, przy zachowanej zdolności do samoobsługi;

8) M47 – choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa ze znacznym ograniczeniem sprawności

ruchowej lub z towarzyszącymi powikłaniami neurologicznymi;

9) stany po operacji z przyczyn reumatycznych, w okresie do 12 miesięcy od przebytej

operacji, a w przypadku występowania powikłań neurologicznych lub zaników mięśniowych – także po upływie tego okresu.

II. Sanatorium uzdrowskowe:

1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów - okres I, II albo III, w okresie remisji;

2) M07 – artropatie towarzyszące łuszczycy lub chorobom jelit, w okresie remisji;

3) M10, M11 – choroby metaboliczne z zajęciem stawów (dna moczanowa, chondrokalcynoza i inne), w okresie przewlekłym z niewielkimi zmianami stawowymi;

4) M13 – zespół Reitera z zajęciem kręgosłupa;

5) M15-M17, M19 – choroba zwyrodnieniowa stawów obwodowych dużych lub małych, z częściowym ograniczeniem sprawności ruchowej;

6) M45, M46, M49 – zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa lub inne zapalne choroby kręgosłupa, w okresie remisji, z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej i niewielką destrukcją stawów;

7) M47 – choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej;

8) M62 – polimialgia reumatyczna ze współistniejącymi zmianami zwyrodnieniowymi;

9) M70-M79 – fibromialgia lub inne choroby tkanek miękkich z częściowym ograniczeniem sprawności lub o przebiegu nawracającym;

10) stany po zabiegach operacyjnych z przyczyn reumatycznych.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów - okres I albo II, w okresie remisji;

2) M07 – artropatie towarzyszące łuszczycy lub chorobom jelit, w okresie remisji;

3) M10, M11 – choroby metaboliczne z zajęciem stawów (dna moczanowa, chondrokalcynoza i inne), w okresie przewlekłym z niewielkimi zmianami stawowymi;

- 4) M13 – zespół Reitera z zajęciem kręgosłupa;
- 5) M15-M19 – choroba zwyrodnieniowa stawów obwodowych dużych lub małych z nieznacznym lub średnim ograniczeniem sprawności ruchowej;
- 6) M45, M46, M49 – zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa oraz inne zapalne choroby kręgosłupa, w okresie remisji, z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej i niewielką destrukcją stawów;
- 7) M47 – choroba zwyrodnieniowa kręgosłupa z nieznacznym ograniczeniem sprawności ruchowej;
- 8) M62 – polimialgia reumatyczna ze współistniejącymi zmianami zwyrodnieniowymi;
- 9) M70-M79 – inne choroby tkanek miękkich.

Przeciwwskazania:

- 1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów w IV stopniu sprawności czynnościowej (unieruchomienie w łóżku);
- 2) M05, M06 – zaostrzenie stanu zapalnego w reumatoidalnym zapaleniu stawów z odczynem ogólnym (stany gorączkowe, świeże wysięki, duże obrzęki stawowe);
- 3) M05, M06, M14, M45 – ograniczenie funkcji ruchowych w przebiegu RZS, ZZSK i innych artropatii, z całkowitą niepełnosprawnością;
- 4) M05, M06, M14 – zaawansowane zmiany narządowe w przebiegu schorzeń reumatoidalnych;
- 5) M30-M36 – układowe choroby tkanki łącznej w fazie ostrej;
- 6) M13, M89 – infekcyjne zapalenie kości lub stawów w fazie ostrej;
- 7) M96 – stany w przebiegu chorób reumatycznych wymagające pilnej interwencji chirurgicznej lub ortopedycznej.

4. Choroby kardiologiczne i nadciśnienie (kardiologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) I10-I13 – nadciśnienie tętnicze, stopień II albo III bez dodatkowych czynników ryzyka;
- 2) I21, I24 – stany po przebyłym zawałe serca, w okresie do 6 miesięcy od przebycia zawału;
- 3) I25 – przewlekła choroba niedokrwienności serca wg klasyfikacji CCS - II okres;

- 4) I50 – niewydolność serca w klasie niewydolności serca II według NYHA; w stanach z upośledzeniem frakcji wyrzutowej lewej komory (LVEF) <35 % wymagane jest zabezpieczenie kardiowerterem-defibrylatorem (ICD);
- 5) I30, I33, I40 – następstwa zapalenia mięśnia sercowego, wsierdzia lub osierdzia, w okresie 3-6 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego; w stanach z upośledzeniem frakcji wyrzutowej lewej komory (LVEF) <35 % wymagane jest zabezpieczenie kardiowerterem defibrylatorem (ICD);
- 6) I42, I43 – kardiomiopatie; w stanach z upośledzeniem frakcji wyrzutowej lewej komory (LVEF) <35 % wymagane jest zabezpieczenie kardiowerterem-defibrylatorem (ICD);
- 7) I45 – stan w okresie do 6 miesięcy od wszczęcia układu stymulującego serca;
- 8) I97 – stany po operacjach naczyń wieńcowych, w okresie do 6 miesięcy od przebytej operacji;
- 9) I97 – stany po angioplastyce naczyń wieńcowych z wszczęciem albo bez wszczęcia stentów, w okresie do 6 miesięcy od przebytego zabiegu;
- 10) I71, I97 – stany po operacjach tętniaka aorty, w okresie do 6 miesięcy od przebytej operacji;
- 11) I97, Q20-Q 25, Z95, Z96 – stany po operacjach serca, dużych naczyń lub operacjach wad serca, w okresie do 6 miesięcy od operacji;
- 12) Z95 – stany po przeszczepie serca, po upływie co najmniej 3 miesięcy od wykonania przeszczepu.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) I10, I11 – nadciśnienie tętnicze I stopnia z jednym albo dwoma czynnikami ryzyka albo II stopnia bez czynników ryzyka;
- 2) I21, 24 – stany po przebytym zawale serca bez powikłań, w okresie do 6 miesięcy od przebycia zawału; w stanach po upływie 40 dni od przebycia zawału serca i utrzymującym się upośledzeniu frakcji wyrzutowej lewej komory (LVEF) < 35%, wymagane jest zabezpieczenie kardiowerterem-defibrylatorem (ICD);
- 3) I25 – przewlekła choroba niedokrwienności serca wg klasyfikacji CCS - I albo II okres;
- 4) I41-I43 – zmiany zwyrodnieniowe i pozapalne mięśnia sercowego w klasie niewydolności serca II według NYHA; w stanach z upośledzeniem frakcji wyrzutowej lewej komory (LVEF) < 35 % wymagane jest zabezpieczenie kardiowerterem-defibrylatorem (ICD);

5) Q22, Q23, Z98 – stany po operacji zastawek serca po upływie co najmniej 12 miesięcy od przebytego zabiegu w okresie pełnej wydolności krążenia;

6) Q22-25 – wady serca w klasie niewydolności serca I albo II według NYHA z zachowaną funkcją skurczową lewej komory.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) I10, I11 – nadciśnienie tętnicze I stopnia z jednym albo dwoma czynnikami ryzyka albo II stopnia bez czynników ryzyka, unormowane farmakologicznie;

2) I25 – przewlekła choroba niedokrwienia serca w okresie pełnej wydolności;

3) Q22, 23, Z98 – stany po operacjach wad zastawkowych serca po upływie co najmniej 12 miesięcy od zabiegu w okresie pełnej wydolności krążenia.

Przeciwwskazania:

1) I11 – nadciśnienie tętnicze III stopnia nieunormowane farmakologicznie z chwiejnym przebiegiem oraz z co najmniej dwoma czynnikami ryzyka powikłań sercowonaczyniowych;

2) I11 – nadciśnienie tętnicze złośliwe;

3) I21 – ostry zawał serca, w tym stany po upływie 40 dni od przebycia zawału z upośledzoną frakcją wyrzutową lewej komory (LVEF) <35%, bez zabezpieczenia kardiowerterem defibrylatorem (ICD);

4) I24 – niestabilna choroba wieńcowa;

5) I25 – przewlekła choroba niedokrwienności serca wg klasyfikacji CCS - III albo IV okres;

6) I27 – nadciśnienie płucne dużego stopnia;

7) I38, 30 – ostre zapalenie wsierdza lub osierdza;

8) I42 – kardiomiopatia przerostowa albo roztrzeniowa w klasie niewydolności serca III albo IV według NYHA;

9) I44 – zespół chorego węzła zatokowego, blok przedsionkowy komorowy III stopnia, blok trójwiązkowy, blok przedsionkowo – komorowy II stopnia typu Mobitz, blok przedsionkowo – komorowy II stopnia 2:1- w przypadku braku usuwalnej przyczyny bloku i bez zabezpieczenia układem stymulującym serca;

10) I47 – częstoskurcze utrwalone lub częste napady częstoskurczu w wywiadzie;

11) I48 – napadowe migotanie przedsionków z towarzyszącym zespołem WPW lub obecnością dodatkowej drogi przewodzącej (przy braku skutecznego leczenia ablacją);

- 12) I48 – napadowe migotanie przedsionków (u chorych bez dodatkowej drogi przewodzenia) z nawrotami arytmii w ciągu ostatnich 6 miesięcy;
- 13) I49 – złośliwe, komorowe zaburzenia rytmu serca w wywiadzie, przy braku usuwalnej ich przyczyny (zaburzenia elektrolitowe, tyreotoksykoza i inne), bez zabezpieczenia kardiowerterem-defibrylatorem (ICD);
- 14) I50 – niewydolność serca w klasie niewydolności serca III albo IV według NYHA;
- 15) I71 – tętniak rozwarstwiający aorty;
- 16) I72 – tętniak serca;
- 17) I82 – ostre powikłania zatorowo-zakrzepowe;
- 18) Q24 – wady serca w klasie niewydolności serca III albo IV według NYHA lub ze złośliwymi zaburzeniami rytmu serca.

5. Choroby naczyń obwodowych.

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) I70 – miażdżyca tętnic kończyn dolnych w IIb albo III stopniu niedokrwienia według Fontaine`a;
- 2) I71, I97 – stany po operacjach tętniaka aorty brzusznej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 3) I73, I97 – stany po operacjach naczyń tętnicznych kończyn dolnych, w okresie do miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 4) I73 – zakrzepowo-zarostowe zapalenie naczyń (choroba Buergera), poza okresem zaostrenia choroby, przy braku nadkażonych owrzodzeń, zgorzeli;
- 5) I74 – stany po leczeniu szpitalnym zatoru lub zakrzepu tętnic kończyn dolnych;
- 6) I80 – stany po przebyłym zakrzepowym zapaleniu żył kończyn dolnych bez innych powikłań, po upływie 6 miesięcy od zakończenia leczenia fazy ostrej;
- 7) L97 – zespół stopy cukrzycowej z owrzodzeniem neurotroficznym;
- 8) L97, Z98 – stany po operacji z powodu zgorzeli stopy cukrzycowej.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) I70 – miażdżyca tętnic kończyn dolnych w II stopniu niedokrwienia według Fontaine`a (bez owrzodzeń);
- 2) I73 – zakrzepowo-zarostowe zapalenie naczyń (choroba Buergera) – stadium początkowe;

- 3) I77 – nerwice naczynioruchowe (choroba Raynauda oraz inne zaburzenia czynności tętnic i tętniczek);
- 4) I79 – zespół stopy cukrzycowej bez owrzodzenia;
- 5) I83 – żylaki kończyn dolnych w stopniu V albo VI niewydolności żyłnej, zgodnie z klasyfikacją CEAP (obrzęki, zagojone owrzodzenie lub nieduże przewlekłe owrzodzenie);
- 6) I83 – stany po operacjach żyłaków kończyn dolnych bez powikłań, w okresie 3 miesięcy od przebytej operacji;
- 7) I89 – inne niezakaźne zaburzenia funkcji naczyń i węzłów chłonnych.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) I70 – miażdżyca tętnic kończyn dolnych w I albo IIa stopniu niedokrwienia według Fontaine`a;
- 2) I77 – nerwice naczynioruchowe (choroba Raynauda oraz inne zaburzenia czynności tętnic i tętniczek);
- 3) I83 – żylaki kończyn dolnych w 2 albo 3 stopniu niewydolności żyłnej, zgodnie z klasyfikacją CEAP (bez dużych obrzęków i owrzodzeń);
- 4) I89 – inne niezakaźne zaburzenia funkcji naczyń i węzłów chłonnych.

Przeciwwskazania:

- 1) I70 – miażdżyca naczyń kończyn dolnych w III albo IV stopniu niedokrwienia według Fontaine`a;
- 2) I74 – zakrzepowo-zarostowe zapalenie tętnic kończyn dolnych w okresie ostrym oraz w III albo IV stadium według Fontaine`a;
- 3) I83 – rozległe owrzodzenia żyłkowe podudzia, w 6 stopniu niewydolności żyłnej, zgodnie z klasyfikacją CEAP;
- 4) I97 – stany po operacjach naczyniowych z powikłaniami pooperacyjnymi;
- 5) L97, L88 – zespół stopy cukrzycowej z rozległymi, nadkażonymi owrzodzeniami, zgorzel;
- 6) I80 – zapalenie żył lub zakrzepowe zapalenie żył w ostrej fazie choroby.

6. Choroby górnych dróg oddechowych (laryngologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) G53 – stany porażenne (niedowłady) nerwów krtaniowych z ustalonych przyczyn, w tym stany porażenne nerwów krtaniowych w przebiegu zabiegów operacyjnych;

2) J38, J39 – stany po operacjach, w szczególności strun głosowych, kieszonek krtaniowych, nagłośni, w okresie do 12 miesięcy od przebytej operacji;

3) Z98 – stany po całkowitym albo częściowym usunięciu krtani z powodu zmian nowotworowych łagodnych lub po upływie 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, radioterapii lub chemioterapii w przypadku nowotworów złośliwych.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

1) J31 – przewlekłe zapalenie błony śluzowej jamy nosowej lub gardła o charakterze zanikowym, w różnym stopniu zaawansowania lub o charakterze przerostowym, niewymagające leczenia operacyjnego;

2) J32 – przewlekłe zapalenie zatok przynosowych, niewymagające leczenia operacyjnego;

3) J32, J35, Z98 – stany po operacjach w zakresie górnych dróg oddechowych lub zatok przynosowych, w okresie do 24 miesięcy od przebytej operacji;

4) J35 – przewlekłe choroby migdałków podniebiennych lub migdałka gardłowego;

5) J37, J38 – przewlekłe zapalenie krtani lub tchawicy.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) J31 – przewlekłe zapalenie błony śluzowej jamy nosowej lub gardła o charakterze zanikowym, w różnym stopniu zaawansowania lub o charakterze przerostowym, niewymagające leczenia operacyjnego;

2) J32 – przewlekłe zapalenie zatok przynosowych niewymagające zabiegu operacyjnego;

3) J35 – przewlekłe choroby migdałków podniebiennych lub migdałka gardłowego;

4) J32, J35, Z98 – stany po operacjach w zakresie górnych dróg oddechowych lub zatok przynosowych, w okresie do 24 miesięcy od przebytej operacji;

5) J37, J38 – przewlekłe zapalenie krtani lub tchawicy.

Przeciwwskazania:

1) C09-C14 – nowotwory złośliwe górnych dróg oddechowych przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;

2) J00-J06 – ostre infekcje górnych dróg oddechowych, wymagające intensywnej farmakoterapii;

3) J39 – choroby górnych dróg oddechowych z upośledzoną drożnością w wyniku znacznego przerostu adenoidalnego lub skrzywienia przegrody nosa, wymagające zabiegu operacyjnego;

4) H81, H82 – Zespół Meniera lub zespoły pseudomenierowskie.

7. Choroby dolnych dróg oddechowych (pulmonologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) J43, I27 – rozedma płuc ze współistniejącym zespołem serca płucnego;
- 2) J44 – przewlekła obturacyjna choroba płuc w II albo III stopniu zaawansowania (FEV1 $\geq$ 30%);
- 3) J45, J43, I27 – dychawica oskrzelowa z rozedmą lub zespołem przewlekłego serca płucnego;
- 4) J47 – rozstrzenie oskrzeli niekwalifikujące się do leczenia operacyjnego;
- 5) J47 – torbielowatość płuc w okresie niezaawansowanym;
- 6) J64, I27 – pylice płuc z rozpoczynającym się zespołem serca płucnego;
- 7) J84, I27 – zwłóknienie płuc z rozpoczynającym się zespołem serca płucnego;
- 8) J95 – stany po resekcji tkanki płucnej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego.

III. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) I27, I64 – pylice płuc z rozpoczynającym się zespołem serca płucnego;
- 2) J13-J18, J94 – stany po zapaleniu płuc lub opłucnej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 3) J41 – przewlekłe zapalenie oskrzeli z częstymi zaostrzeniami;
- 4) J43, I27 – rozedma płuc z rozpoczynającym się zespołem serca płucnego;
- 5) J44 – przewlekła obturacyjna choroba płuc w I albo II stopniu zaawansowania (FEV1 $\geq$ 50%);
- 6) J45 – dychawica oskrzelowa.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) J41 – przewlekła obturacyjna choroba płuc w I stopniu zaawansowania;
- 2) J13-J18, J94 – stany po zapaleniu płuc lub opłucnej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego.

Przeciwwskazania:

- 1) A15 – gruźlica płuc lub opłucnej w okresie aktywnym;
- 2) C34-C39 – nowotwory złośliwe dolnych dróg oddechowych przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;
- 3) I27 – pełnoobjawowa niewydolność oddechowa lub oddechowo-krążeniowa;

- 4) J12-J18, J20-J22 – ostre zapalenie oskrzeli, płuc lub opłucnej;
- 5) J45 – dychawica oskrzelowa o ciężkim przebiegu, ze stanami astmatycznymi w wywiadzie;
- 6) J47, A15 – rozstrzenie oskrzeli na tle gruźliczym;
- 7) R04 – krwawienie lub krwotoki z górnych dróg oddechowych oraz stany po krwotokach płucnych.

8. Choroby układu trawienia (gastroenterologia, hepatologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) B15, B19 – stany po przebytych ostrym wirusowym zapaleniu wątroby, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia fazy ostrej choroby;
- 2) K25, Z98 – stany po resekcji żołądka z powodu choroby wrzodowej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 3) K50 – choroba Leśniowskiego-Crohna o lekkim przebiegu;
- 4) K51 – wrzodziejące zapalenie jelita grubego o lekkim przebiegu;
- 5) K74 – marskość wątroby w okresie wydolności (bez encefalopatii wątrobowej, wodobrzusza, żółtaczki, żylaków przełyku).

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) B15-B19 – stany po przebytych ostrym wirusowym zapaleniu wątroby, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia fazy ostrej choroby;
- 2) K20 – K23 – przewlekłe choroby przełyku (rozstrzeń, uchyłek, kurcz wpustu);
- 3) K25, K26 – choroba wrzodowa żołądka, choroba wrzodowa dwunastnicy;
- 4) K73 – przewlekłe zapalenie wątroby w okresie wydolności wątroby;
- 5) K86 – przewlekłe zapalenie trzustki.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) K20-K23 – przewlekłe choroby przełyku (rozstrzeń, uchyłek, kurcz wpustu);
- 2) K21 – choroba refluksowa - I, II albo III stopień;
- 3) K25, K26 – choroba wrzodowa żołądka, choroba wrzodowa dwunastnicy w okresie remisji;
- 4) K30 – dyspepsja niewrzodowa;
- 5) K31, K82 – zaburzenia czynnościowe żołądka, jelit lub pęcherzyka żółciowego;
- 6) K86 – przewlekłe zapalenie trzustki.

Przeciwwskazania:

- 1) C15-C26 – nowotwory złośliwe układu trawienia przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;
- 2) B15-B17 – ostre wirusowe zapalenia wątroby;
- 3) K74 – pełnoobjawowa marskość wątroby;
- 4) K72 – niewydolność wątroby niesklasyfikowana gdzie indziej;
- 5) K22 – zwężenie odźwiernika z owrzodzeniem i krwawieniem;
- 6) K31, K63 – choroby żołądka lub jelit przebiegające z krwawieniem z przewodu pokarmowego;
- 7) K28, K81, K82 – choroby żołądka, jelit, pęcherzyka żółciowego wymagające leczenia operacyjnego;
- 8) K50 - choroba Leśniowskiego-Crohna o ciężkim przebiegu;
- 9) K51 – wrzodzące zapalenie jelita grubego o ciężkim przebiegu;
- 10) K85 - ostre zapalenie trzustki;
- 11) K92 – nawracające, niezdiagnozowane zaburzenia żołądkowo-jelitowe (biegunki, zaparcia, bóle brzucha, krwawienia z przewodu pokarmowego).

9. Cukrzyca (diabetologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) E10 – świeżo rozpoznana cukrzyca typu 1;
- 2) E10, E11 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 leczona insuliną o szczególnie chwiejnym przebiegu;
- 3) E10, E 11 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 w okresie dekompensacji znacznego stopnia;
- 4) E10, E11, I25, I68, I73 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 z zaawansowaną makroangiopatią;
- 5) E10, E11, N08, G63, H36 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 z zaawansowaną mikroangiopatią (nefropatią lub neuropatią lub retinopatią);
- 6) E10, E11, H53 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 ze znacznym upośledzeniem wzroku;
- 7) E10, E11, N18 - cukrzyca z niewydolnością nerek (dializoterapia);
- 8) E13 – cukrzyca po przeszczepie nerki lub trzustki.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) E11 - świeżo rozpoznana cukrzyca typu 2;

- 2) E11 – cukrzyca typu 2 z wtórną niewrażliwością na pochodne sulfonylomocznika (celem zastosowania insuliny);
- 3) E10, E11, I25, I68, I73 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 z makroangiopatią (z wyłączeniem przypadków o znacznym zaawansowaniu powikłań);
- 4) E10, E11, N08, G63, H36 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 z mikroangiopatią: nefropatią, neuropatią, retinopatią (z wyłączeniem przypadków o znacznym zaawansowaniu powikłań);
- 5) E10, E11, I15 – wyrównana cukrzyca typu 1 albo typu 2 z nadciśnieniem tętniczym;
- 6) E10, E11, E66 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 z otyłością olbrzymią (BMI ≥ 40);
- 7) E13 – cukrzyca z otyłością lub powikłaniami naczyniowymi.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) E10, E11, I25, I68, I73 – wyrównana cukrzyca typu 1 albo typu 2 z makroangiopatią (z wyłączeniem przypadków o znacznym zaawansowaniu powikłań);
- 2) E10, E11, N08, G63, H36 – wyrównana cukrzyca typu 1 albo typu 2 z mikroangiopatią, nefropatią, neuropatią, retinopatią (z wyłączeniem przypadków o znacznym zaawansowaniu powikłań);
- 3) E88 – zespół metaboliczny;
- 4) E74 - zaburzenia tolerancji węglowodanowej (IGT).

Przeciwwskazania:

- 1) E10, E11 – cukrzyca typu 1 albo typu 2 w okresie kwasicy, stan przedśpiączkowy;
- 2) R02 – zespół stopy cukrzycowej ze zgorzelą wymagający interwencji chirurgicznej;
- 3) Z89 – stany po amputacji kończyn z niezagojoną raną operacyjną, niezaprotegowaną kończyną;
- 4) E10, E11, N18 – cukrzyca z nefropatią w okresie mocznicy;
- 5) I79, I70 – cukrzyca z makroangiopatią kończyn dolnych w okresie III albo IV choroby naczyniowej;
- 6) E10, E11, I50 – cukrzyca z niewydolnością krążenia w klasie niewydolności serca III albo IV według NYHA;
- 7) E10, E11, Z74 – pełna niezdolność do samoobsługi z powodu powikłań cukrzycy lub chorób towarzyszących.

10. Otyłość.

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) E66, I15, I25 – otyłość (BMI>30) z nadciśnieniem tętniczym lub przewlekłą chorobą niedokrwienną serca w I albo II okresie według CCS;
- 2) E66, I50 – otyłość (BMI>30) z niewydolnością serca w klasie niewydolności serca I albo II według NYHA;
- 3) E66, M15 – otyłość (BMI>30) z zaawansowaną chorobą zwyrodnieniową dużych stawów, przy zachowanej zdolności do samoobsługi;
- 4) E66, M16, M17 – otyłość (BMI>30) z chorobą zwyrodnieniową z ustalonymi wskazaniami do zabiegu operacyjnego stawów biodrowych lub kolanowych;
- 5) E66 – otyłość olbrzymia po operacji zmniejszenia żołądka.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) E68 – otyłość brzuszna (trzewna) z innymi metabolicznymi czynnikami ryzyka miażdżycy,
- 2) E66, E67, E88 – otyłość z zaburzeniami tolerancji węglowodanowej;
- 3) E66, R73 – otyłość z nieprawidłową glikemią na czczo;
- 4) E66, E73 – otyłość z cukrzycą postprandialną;
- 5) E66, I15 – otyłość z nadciśnieniem tętniczym I albo II stopnia;
- 6) E66, M15 – otyłość z chorobą zwyrodnieniową stawów;
- 7) E66, E00-E03 – otyłość z endokrynopatiami (niedoczynność tarczycy).

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) E68 – otyłość brzuszna (trzewna małego i średniego stopnia);
- 2) E66, E68 – otyłość z zaburzeniami tolerancji węglowodanowej;
- 3) E66, R73 – otyłość z nieprawidłową glikemią na czczo;
- 4) E66, E73 – otyłość z cukrzycą postprandialną;
- 5) E66, I15 – otyłość z nadciśnieniem I stopnia;
- 6) E66, E00-E03 – otyłość z endokrynopatiami (niedoczynność tarczycy).

Przeciwwskazania:

- 1) E66, I73 – otyłość z cukrzycą powikłaną zmianami naczyniowymi;
- 2) I98, E66 – otyłość z pełnoobjawową niewydolnością krążenia;
- 3) E66, F72, F73 – otyłość u osób ze znacznym ograniczeniem umysłowym.

11. Choroby endokrynologiczne.**Wskazania:**

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) E05 – nadczynność tarczycy pierwotna, w tym choroba Gravesa-Basedowa w okresie niepełnej eutyreozy;
- 2) E05 – stany po operacjach przeprowadzonych z powodu chorób przebiegających pierwotnie z nadczynnością tarczycy, w okresie od 3 do 12 miesięcy od przebytego zabiegu;
- 3) E22 – akromegalia w okresie nieaktywnym, po upływie 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego lub radioterapii z chorobami towarzyszącymi, takimi jak choroba zwyrodnieniowa stawów, nadciśnienie tętnicze;
- 4) E24 – zespół Cushinga – po częściowym lub całkowitym usunięciu nadnercza/nadnerczy lub choroba Cushinga – po operacyjnym wycięciu gruczolaka przysadki, z chorobami współistniejącymi – w okresie 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego;
- 5) E27 – niedoczynność kory nadnerczy w okresie wyrównania z chorobami współistniejącymi.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) E05 – nadczynność tarczycy pierwotna, w tym choroba Gravesa-Basedowa w stadium eutyreozy;
- 2) E05 – stany po operacjach przeprowadzonych z powodu chorób przebiegających pierwotnie z nadczynnością tarczycy, w okresie od 3 do 12 miesięcy od przebytego zabiegu,
- 3) E03 – niedoczynność tarczycy wyrównana w okresie leczenia substytucyjnego;
- 4) E07, E03-E05- inne postaci nadczynności albo niedoczynności tarczycy;
- 5) E06 – stany po zapaleniu tarczycy w okresie 6 miesięcy po ustąpieniu ostrego albo podostrego stanu zapalnego, także przewlekłe zapalenia tarczycy;
- 6) E04 – wole nietoksyczne;
- 7) E22 – akromegalia w okresie nieaktywnym, po upływie 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego lub radioterapii z chorobami towarzyszącymi w nieznacznym stopniu zaawansowania, takimi jak choroba zwyrodnieniowa stawów, nadciśnienie tętnicze;
- 8) E24 – zespół Cushinga – po częściowym lub całkowitym wycięciu nadnercza lub choroba Cushinga – po operacyjnym wycięciu gruczolaka przysadki, z chorobami współistniejącymi w nieznacznym stopniu zaawansowania – w okresie 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego;

9) E27 – niedoczynność kory nadnerczy w okresie wyrównania z chorobami współistniejącymi o nieznacznym stopniu zaawansowania;

10) E20 – niedoczynność przytarczyc (poza ciężkimi postaciami, z tężyczką).

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) E05 - nadczynność tarczycy pierwotna, w tym choroba Gravesa – Basedowa w stadium eutyreozy;

2) E05 – stany po operacjach przeprowadzonych z powodu chorób przebiegających pierwotnie z nadczynnością tarczycy, w okresie do 12 miesięcy od przebytego zabiegu;

3) E03 – niedoczynność tarczycy w początkowym okresie leczenia substytucyjnego;

4) E03-E05, E07 – inne postaci nadczynności albo niedoczynności tarczycy;

5) E04 – wole nietoksyczne.

Przeciwwskazania:

1) C73 – nowotwory złośliwe tarczycy przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia

operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;

2) E05 – nadczynność tarczycy w okresie całkowitego niewyrównania;

3) E06 – ostry stan zapalny tarczycy;

4) E04 – wole z bezwzględными wskazaniami do operacji;

5) E22 – akromegalia w okresie:

a) czynnego procesu chorobowego,

b) z guzem zlokalizowanym w siodle tureckim znacznych rozmiarów oraz z objawami ocznymi, które wymagają stałej kontroli neurochirurgicznej;

6) E23, I95 – niedoczynność przysadki – niewyrównana z niskim ciśnieniem tętniczym;

7) E24 – zespół Cushinga:

a) z czynną chorobą,

b) po leczeniu operacyjnym nadnerczy bądź przysadki, z utrzymującym się nadal czynnym procesem,

c) z niewydolnością krążenia, skazą krwotoczną, wysokim ciśnieniem tętniczym krwi opornym na leczenie farmakologiczne;

8) E27 – niedoczynność kory nadnerczy w okresie niewyrównania;

9) E20 – niedoczynność przytarczyc:

- a) ciężkie postacię tężyczki,
- b) postacię tężyczki wymagającą częstego dożylnego podawania preparatów wapnia.

12. Osteoporoza.

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) M80, M81 – osteoporoza uogólniona, pomenopauzalna i starcza rozpoznana według kryteriów WHO (T-score poniżej: - 2,5 odchylenia standardowego) z przebytymi złamaniami lub bez złamań z więcej niż 2 czynnikami ryzyka;
- 2) M80 – stany po złamaniach z powodu osteoporozy, kompresyjne złamanie kręgosłupa, kości nadgarstka typu Collesa oraz żeber;
- 3) M82, M85 – osteoporoza i osteopenia z chorobami towarzyszącymi (reumatoidalne zapalenia stawów, ZZSK, cukrzyca, po sterydoterapii systemowej).

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) M85 – osteopenia rozpoznana według kryteriów WHO (T-score do: - 2,5 odchylenia standardowego) z czynnikami ryzyka;
- 2) M82, M85 – osteoporoza albo osteopenia z chorobami towarzyszącymi (reumatoidalne zapalenie stawów, ZZSK, cukrzyca, po sterydoterapii systemowej).

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) M85 – osteopenia rozpoznana według kryteriów WHO (T-score do: - 2,5 odchylenia standardowego) z czynnikami ryzyka;
- 2) M82, M85 – osteoporoza i osteopenia z chorobami towarzyszącymi (reumatoidalne zapalenie stawów, ZZSK, cukrzyca, po sterydoterapii systemowej).

Przeciwwskazania:

- 1) M82 – osteoporozy wtórne w przebiegu przewlekłej niewydolności nerek, szpiczaka mnogiego, nadczynności tarczycy, nadczynności przytarczyc, nadczynności kory nadnerczy;
- 2) M80 – osteoporoza ze świeżym złamaniem;
- 3) M80, Z74 – osteoporoza późna z ograniczeniem zdolności podstawowej samoobsługi lub powikłana niewydolnością układu krążenia i oddechowego.

13. Choroby skóry (dermatologia).

Wskazania:

I. Sanatorium uzdrowiskowe:

1) choroby alergiczne skóry:

- a) L20 – atopowe zapalenie skóry,
- b) L28 – świerzbączka guzowata (prurigo nodularis Hyde),
- c) L24 – wyprysk przewlekły;

2) choroby naczyniowe w małym albo średnim stopniu zaawansowania:

- a) D77, I78 – plamica i zapalenie naczyń włosowatych,
- b) I77 – choroba Raynauda;

3) L40 – łuszczyca zwykła lub jej odmiany;

4) L41 – przyłuszczyca grudkowa;

5) M34, L94 – zmiany skórne w przebiegu kolognoz: twardzina uogólniona, twardzina ogniskowa;

6) L97 – żylaki podudzi z wypryskiem przewlekłym;

7) L43 – liszaj płaski – wszystkie odmiany;

8) L45 – liszaj zanikowy twardzinowy;

9) choroby zawodowe skóry o przebiegu przewlekłym:

a) L24 – wyprysk zawodowy,

b) L24 – trądzik zawodowy,

c) L58 – zmiany skórne wywołane ekspozycją na promieniowanie jonizujące;

10) T 33 – powierzchowne odmrożenie;

11) L90 – zanikowe schorzenia choroby skóry: zanikowe zapalenie skóry, marskość sromu i żołądki;

12) zaburzenia rogowacenia naskórka:

a) Q80 – rybia łuska,

b) L85 – rogowacenie dłoni i stóp;

13) schorzenia łojotokowe skóry:

a) L21 – łojotokowe zapalenie skóry,

b) L26 – złuszczone zapalenie skóry;

14) L80 – bielactwo.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) L40 – łuszczyca zwykła ze zmianami lokalnymi i jej odmiany;

2) L41 – przyłuszczyca grudkowa;

3) L97 – żylaki podudzi z wypryskiem przewlekłym;

4) T33 – powierzchowne odmrożenie;

5) zaburzenia rogowacenia naskórka o małym stopniu zaawansowania:

- a) Q80 – rybia łuska,
- b) L85 – rogowacenie dłoni i stóp;
- 6) schorzenia łojotokowe skóry o małym stopniu zaawansowania:
  - a) L21 – łojotokowe zapalenie skóry,
  - b) L26 – złuszczone zapalenie skóry;
- 7) L80 – bielactwo.

Przeciwwskazania:

- 1) C43, C44 – nowotwory złośliwe skóry, w przypadku czerniaka – w okresie 5 lat, a w pozostałych przypadkach nowotworów złośliwych skóry – w okresie 12 miesięcy, od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;
- 2) M34, L93 – kolagenozy – twardzina uogólniona i liszaj rumieniowaty z zaawansowanymi zmianami narządowymi;
- 3) L56, L57 – fotodermatozy;
- 4) L40 – łuszczyca uogólniona w okresie zaostrzenia wymagająca leczenia szpitalnego;
- 5) L23 – ostre alergiczne choroby skóry;
- 6) L97 – rozległe owrzodzenia żyłakowe podudzi z cechami zakażenia bakteryjnego, grzybiczego;
- 7) L08, L99 – ropne zapalenie skóry oraz choroby grzybicze, pasożytnicze i wirusowe;
- 8) L30 – erythrodermia;
- 9) L98 – dermatozy zawodowe w okresie ostrym.

14. Choroby kobiece (ginekologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) N99 – stany po operacjach w obrębie narządu rodowego w okresie do 12 miesięcy od przebytej operacji z wyłączeniem stanów po operacjach z powodu nowotworu złośliwego;
- 2) N83 – stany po operacjach jajnika w zespołach androgennych w okresie do 12 miesięcy od przebytej operacji.

III. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) N70-N73 – przewlekłe stany zapalne narządu rodowego, w tym przewlekłe zapalenie ulegające zaostrzeniom;

- 2) N70-N76 – następstwa pozapalne w obrębie przydatków, przymacicz, pochwy i sromu, okres wczesny;
- 3) N95 – zaburzenia menopauzalne ze współistniejącymi chorobami; osteoporozą, chorobą zwyrodnieniową, nadciśnieniem;
- 4) N91, N97 – opóźnione dojrzewanie płciowe: opóźnione pokwitanie wskutek przyczyn ogólnoustrojowych, niedorozwój pierwotny jajników, niedoczynność wtórna jajników;
- 5) N91, N92, N97 – niepłodność u kobiet lub zaburzenia cyklu miesięczkowego:
  - a) zaburzenia miesięczkowania w wyniku zmian pozapalnych jajników, zwyrodnienia jajników, cyklu bezowulacyjnego,
  - b) brak miesiączki wtórny pochodzenia jajnikowego;
- 6) N99 – stany po operacjach w obrębie narządu rodneho, przebiegające bez powikłań pooperacyjnych z wyłączeniem stanów po operacjach z powodu nowotworu złośliwego – w okresie 12 miesięcy od przebytej operacji.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) N70-N73 – przewlekłe stany zapalne narządu rodneho;
- 2) N70-N76 – następstwa pozapalne narządu rodneho w obrębie przydatków, przymacicz, pochwy i sromu, okres wczesny;
- 3) N95 – zaburzenia menopauzalne ze współistniejącymi chorobami; osteoporozą, chorobą zwyrodnieniową, nadciśnieniem;
- 4) N91, N97 – opóźnione dojrzewanie płciowe: opóźnione pokwitanie wskutek przyczyn ogólnoustrojowych, niedorozwój pierwotny jajników, niedoczynność jajników wtórna;
- 5) N91, N92, N97 – niepłodność u kobiet lub zaburzenia cyklu miesięczkowego:
  - a) zaburzenia miesięczkowania w wyniku zmian pozapalnych jajników, zwyrodnienia jajników, cyklu bezowulacyjnego,
  - b) brak miesiączki wtórny pochodzenia jajnikowego;
- 6) N99 – stany po operacjach w obrębie narządu rodneho, przebiegające bez powikłań pooperacyjnych, w okresie od 6 do 24 miesięcy od przebytej operacji.

Przeciwwskazania:

- 1) Ciąża lub karmienie piersią;
- 2) C51-C58 – nowotwory złośliwe narządu rodneho przed upływem 12 miesięcy od zakończonej terapii chirurgicznej, radioterapii lub chemioterapii z wyłączeniem terapii hormonalnej;

- 3) N70-N76 – ostre stany zapalne w obrębie narządów rodnych, ostre zakażenia na tle gruźlicy, rzeżączka, rzęsistkowica, grzybice;
- 4) D25, D26 – mięśniaki macicy dużego stopnia, kwalifikujące się do zabiegu operacyjnego;
- 5) N93 – niewyjaśnione krwawienia z dróg rodnych;
- 6) N82 – przetoki pochwowo-pęcherzowe lub pochwowo-odbytnicze.

15. Choroby nerek i dróg moczowych (nefrologia i urologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) Q61-Q63 – stany po operacjach wad wrodzonych nerek oraz po usunięciu nerki, w okresie 12 miesięcy od przebytej operacji;
- 2) Z94 – stany po przeszczepie nerek, ze stabilną czynnością przeszczepu, bez powikłań ogólnoustrojowych;
- 3) N30-N34, N39 – stany po przebytych ostrych cewkowo – śródmiąższowych zapaleniach nerek leczonych w szpitalu, w okresie 12 miesięcy od przebytego zapalenia;
- 4) N11 – przewlekłe kłębuszkowe zapalenie nerek w okresie początkowym, mało zaawansowanym, w okresie remisji;
- 5) Q61 – zwyrodnienie torbielowate nerek;
- 6) T52-T60 – stany po zatruciach z objawami uszkodzenia nerek;
- 7) N04, N05 – zespół nerczycowy w początkowym okresie bez obrzęków, nadciśnienia;
- 8) N18 – przewlekła niewydolność nerek;
- 9) Z98 – stany po operacjach na drogach moczowych w okresie 12 miesięcy od przebytej operacji.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) N03 – przewlekłe nieswoiste zapalenie nerek i dróg moczowych;
- 2) N20-N22 – kamica nerkowa lub moczowodowa nawrotowa (niewymagająca interwencji chirurgicznej);
- 3) Z98, N20 – stany po operacyjnym usunięciu złogów w drogach moczowych oraz po zabiegach rozkruszania kamieni w okresie do 12 miesięcy od przebytego zabiegu;
- 4) E79 – skaza moczanowa;
- 5) T52-T65 – stany po zatruciach z objawami uszkodzenia nerek;

- 6) N32 – wysiłkowe nietrzymanie moczu;
- 7) N41 – przewlekły nieswoisty stan zapalny gruczołu krokowego o charakterze nawrotowym;
- 8) D29 – gruczolak stercza, początkowe stadium (bez zalegania moczu w pęcherzu);
- 9) N33, F52 – nerwice płciowe, zaburzenia neurogenne pęcherza moczowego.

III. Leczenie ambulatoryjne:

- 1) N03 – przewlekłe nieswoiste zapalenie nerek lub dróg moczowych (okres mało zaawansowany);
- 2) N20-N22- kamica nerki lub moczowodu (niewymagająca interwencji chirurgicznej);
- 3) N20, N21 – stany po samoistnym wydaleniu kamienia;
- 4) Z98, N20 – stany po operacyjnym usunięciu złożeń w drogach moczowych;
- 5) E79 – skaza moczanowa;
- 6) N32 – wysiłkowe nietrzymanie moczu;
- 7) D29 – gruczolak stercza, początkowe stadium (bez zalegania moczu w pęcherzu);
- 8) N33, F52, – nerwice płciowe, zaburzenia neurogenne pęcherza moczowego.

Przeciwwskazania:

- 1) C64, C65 – nowotwór złośliwy nerki przed upływem 5 lat od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii, radioterapii;
- 2) C66-C68 – nowotwór złośliwy moczowodu, pęcherza moczowego, nieokreślonych narządów moczowych przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;
- 3) N00, N01, N10, N30, N34 – ostre stany zapalne nerek i dróg moczowych;
- 4) I12, I15 – choroby nerek z utrwalonym wysokim nadciśnieniem tętniczym;
- 5) N18 – schyłkowa niewydolność nerek w stadium V - (z objawami mocznicy);
- 6) N20-N22 – kamica nerkowa zagrażająca powstaniem wodonercza lub roponercza, wymagająca leczenia operacyjnego;
- 7) N00, N01, N03 – ostre kłębuszkowe zapalenie nerek lub zaostrzenie przewlekłego zapalenia nerek;
- 8) K60 – przetoki pochwowo-pęcherzowe lub pochwowo-odbytnicze;
- 9) N04, N17-N19 – zespół nerczycowy z niewydolnością nerek;
- 10) N02 – krwimocz nawracający o nieustalonej etiologii.

16. Choroby krwi i układu krwiotwórczego (hematologia).

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

Z94 – stany po przeszczepie szpiku kostnego (po upływie 6 miesięcy od przeprowadzonego przeszczepu, wymagana konsultacja hematologa przed skierowaniem na leczenie uzdrowiskowe).

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

1) D50-D53 niedokrwistości niedoborowe, po uzyskaniu leczeniem farmakologicznym normalizacji parametrów morfologii krwi obwodowej:

- a) D50 – niedokrwistość z niedoboru żelaza,
  - b) D51 – niedokrwistość z niedoboru witaminy B12,
  - c) D52 – niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego,
  - d) D53 – inne niedokrwistości z niedoborów pokarmowych;
- 2) D64 – przewlekłe niedokrwistości pokrwotoczne;
- 3) D64 – niedokrwistości poinfekcyjne;
- 4) D83 – pospolity zmienny niedobór odporności.

III. Leczenie ambulatoryjne:

1) D50-D53 niedokrwistości niedoborowe, po uzyskaniu leczeniem farmakologicznym normalizacji parametrów morfologii krwi obwodowej:

- a) D50 – niedokrwistość z niedoboru żelaza,
  - b) D51 – niedokrwistość z niedoboru witaminy B12 (w okresie remisji),
  - c) D52 – niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego,
  - d) D53 – inne niedokrwistości z niedoborów pokarmowych;
- 2) D83 – pospolity zmienny niedobór odporności.

Przeciwwskazania:

- 1) C81-C96 – nowotwory złośliwe tkanki limfatycznej, krwiotwórczej i tkanek pokrewnych przed upływem 5 lat od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii;
- 2) D45 – czerwienica prawdziwa;
- 3) D62 – ostra niedokrwistość pokrwotoczna;
- 4) D63 – niedokrwistości w przebiegu chorób nowotworowych;
- 5) D65 – rozsiane wykrzepianie wewnątrznaczyniowe (zespół odwłóknienia);
- 6) Inne zaburzenia krzepnięcia:
  - a) D66* – dziedziczny niedobór czynnika VIII,
  - b) D68.1* – dziedziczny niedobór czynnika IX,
  - c) D68.2* – dziedziczny niedobór innych czynników krzepnięcia,

* Przeciwwskazaniem do leczenia uzdrowiskowego są wymienione choroby do czasu opanowania zaburzeń krzepnięcia i ustalenia leczenia zapewniającego homeostazę, przy czym w niedoborach czynników krzepnięcia wymagających leczenia koncentratami czynników krzepnięcia, pacjent powinien być zaopatrzony na czas leczenia uzdrowiskowego w odpowiednią ilość koncentratów czynników krzepnięcia (przeznaczonych do leczenia w warunkach domowych).

d) D68.3 – skazy krwotoczne zależne od obecności krążących antykoagulantów,

e) D68.4* – nabyty niedobór czynników krzepnięcia (w przebiegu chorób wątroby lub niedoboru witaminy K);

7) D70 - agranulocytoza (neutropenia) poniżej 1,5 G/L (1500/ul);

8) D72.8 – limfopenia poniżej 1,0 G/l (1000 /ul);

9) ciężkie niedokrwistości z objawami ogólnoustrojowymi (tachykardią, bólami zamostkowymi, niskim ciśnieniem tętniczym krwi).

17. Choroby okulistyczne.

Wskazania:

Sanatorium uzdrowiskowe:

1) H49 – zez porażenny, po urazach, bez innych powikłań pourazowych;

2) H 50 – stany po operacji korygującej zezu u dzieci.

Załącznik nr 2

SZCZEGÓŁOWE WSKAZANIA I PRZECIWWSKAZANIA

DO REHABILITACJI UZDROWISKOWEJ:

1. Choroby ortopedyczno – urazowe:

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

1) S12 – następstwa złamań w obrębie szyi;

2) S14 – stany po urazach nerwów lub rdzenia kręgowego odcinka szyjnego kręgosłupa, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub w przypadku utrzymujących się deficytów neurologicznych;

3) S22 – stany po złamaniu żeber, mostka lub odcinka piersiowego kręgosłupa, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia zachowawczego lub operacyjnego;

- 4) S24 – stany po urazie nerwów i rdzenia kręgowego odcinka piersiowego kręgosłupa, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub w przypadku utrzymujących się deficytów neurologicznych;
- 5) S32 – stany po złamaniu odcinka lędźwiowego kręgosłupa lub miednicy, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub w przypadku utrzymujących się deficytów neurologicznych;
- 6) S72 – stany po złamaniu kości udowej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 7) S82 – stany po złamaniu podudzia łącznie ze stawem skokowym, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 8) T02 – stany po przebytych złamaniach obejmujących liczne okolice ciała, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego;
- 9) T08 – stany po złamaniu kręgosłupa, poziom nieokreślony, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub przy utrzymujących się deficytach neurologicznych ograniczających sprawność ruchową pacjenta;
- 10) T09 – następstwa innych urazów kręgosłupa lub tułowia, poziom nieokreślony, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub przy utrzymujących się deficytach neurologicznych ograniczających sprawność ruchową pacjenta;
- 11) T91 – następstwa urazów szyi lub tułowia, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia szpitalnego lub przy utrzymujących się deficytach neurologicznych ograniczających sprawność ruchową pacjenta;
- 12) T93 – następstwa urazów kończyny dolnej (znacznie utrudniające poruszanie się).

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) S13 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów, więzadeł na poziomie szyi, z utrzymującymi się lub nawracającymi dolegliwościami bólowymi lub deficytami neurologicznymi;
- 2) S23 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł klatki piersiowej;
- 3) S33 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł odcinka lędźwiowego kręgosłupa lub miednicy;
- 4) S42 – stany po złamaniu barku lub ramienia, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia lub w przypadku utrzymujących się dolegliwości bólowych lub deficytów neurologicznych;

- 5) S43 – stany po zwichnięciu, skręceniu i naderwaniu stawów i więzadeł obręczy barkowej, w okresie do 12 miesięcy od zakończenia leczenia lub w przypadku utrzymujących się dolegliwości bólowych lub deficytów neurologicznych;
- 6) S44 – stany po urazie nerwów barku lub ramienia;
- 7) S 46 – stany po urazie mięśnia, ścięgna na poziomie barku lub ramienia;
- 8) S52– stany po złamaniu przedramienia;
- 9) S53 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł stawu łokciowego;
- 10) S54 – stany po urazie nerwów na poziomie przedramienia;
- 11) S 62 – stany po złamaniu na poziomie nadgarstka lub ręki;
- 12) S63 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł na poziomie nadgarstka i ręki;
- 13) S 64 – stany po urazie nerwów na poziomie nadgarstka lub ręki;
- 14) S73 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł biodra;
- 15) S74 – stany po urazie nerwów na poziomie biodra lub uda;
- 16) S83 – stany po zwichnięciu, skręceniu lub naderwaniu stawów i więzadeł kolana;
- 17) S84 – stany po urazie nerwów na poziomie podudzia;
- 18) S86 – stany po urazie mięśnia i ścięgna na poziomie podudzia;
- 19) S92 – stany po złamaniu stopy bez stawu skokowego;
- 20) S 93 – stany po zwichnięciu, skręceniu i naderwaniu stawów i więzadeł stawu skokowego lub stopy;
- 21) S94 – stany po urazie nerwów na poziomie kostki lub stopy;
- 22) T 92 – następstwa urazów kończyny górnej.

Przeciwwskazania:

- 1) C40, C41 – nowotwory złośliwe kości i chrząstki stawowej, w okresie przed upływem 12 miesięcy od zakończenia leczenia operacyjnego, chemioterapii lub radioterapii wymienionych nowotworów;
- 2) M84, T10, T12 – stany po złamaniach kości kończyn z opóźnionym zrostem, stawem rzekomym lub powikłane zapaleniem kości i szpiku;
- 3) M86 – zapalenie kości i szpiku kostnego z odczynem ogólnym i czynnymi przetokami;
- 4) M99 – stany po zabiegach operacyjnych ortopedycznych z całkowicie upośledzoną zdolnością do samoobsługi;

4) T09 – stany po urazach kręgosłupa z objawami tetraplegii lub powikłane z odleżynami lub niezdolnością do samoobsługi.

2. Choroby neurologiczne:

Wskazania:

Szpital uzdrowiskowy:

- 1) G35 – stwardnienie rozsiane w okresie zaawansowanym, z zachowaną podstawową samoobsługą;
- 2) G37 – inne choroby demielinizacyjne ośrodkowego układu nerwowego;
- 3) G54 – zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych;
- 4) G 55 - ucisk korzeni nerwów rdzeniowych i splotów nerwowych w chorobach sklasyfikowanych gdzie indziej;
- 5) G70 - miastenia ciężka rzekomoporaźna i inne zaburzenia nerwowo – mięśniowe;
- 6) G81 – porażenie połowicze;
- 7) G82 – porażenie kończyn dolnych i porażenie czterokończynowe;
- 8) G83 – inne zespoły porażenne.

Przeciwwskazania:

- 1) I64 – stany po udarach mózgowych z utrwalonymi niedowładami, z afazją sensoryczną lub motoryczną, zespołem psychoorganicznym oraz z pełną niepełnosprawnością;
- 2) G40 – padaczka z często powtarzającymi się napadami (jeden raz w miesiącu lub częściej);
- 3) G35 – stwardnienie rozsiane w okresie ostrego rzutu lub z często powtarzającymi się rzutami;
- 4) G55 – całkowite wypadnięcie jądra galaretowatego i inne stany chorobowe ze wskazaniem do operacji;
- 5) I64 – stany po udarach mózgowych z utrwalonymi niedowładami, z afazją sensoryczną lub motoryczną, zespołem psychoorganicznym oraz z pełną niepełnosprawnością;
- 6) T09– stany po urazach kręgosłupa z objawami tetraplegii, powikłane z odleżynami lub niezdolnością do samoobsługi;
- 7) T90, G09, T81 – stany pourazowe, pozapalne lub pooperacyjne mózgu, rdzenia i inne choroby neurologiczne z dysfunkcją ruchową uniemożliwiającą podstawową samoobsługę.

3. Choroby reumatologiczne:

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

- 1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów stadium zaawansowanym;
- 2) M07 – artropatie zaawansowane towarzyszące łuszczycy lub chorobom jelit;
- 3) M08 – młodzieńcze zapalenie stawów;
- 4) M16 – zaawansowana choroba zwyrodnieniowa stawów biodrowych;
- 5) M17 – zaawansowana choroba zwyrodnieniowa stawów kolanowych;
- 6) M45 – zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

- 1) M05, M06 – reumatoidalne zapalenie stawów;
- 2) M08 – młodzieńcze zapalenie stawów;
- 3) M15 – zwyrodnienia wielostanowe;
- 4) M16 – choroba zwyrodnieniowa stawów biodrowych;
- 5) M17 – choroba zwyrodnieniowa stawów kolanowych;
- 6) M23 – wewnętrzne uszkodzenia stawu kolanowego;
- 7) M32 – toczeń rumieniowaty układowy;
- 8) M34 – twardzina układowa;
- 9) M41 – boczne skrzywienie kręgosłupa, małego albo średniego stopnia (dotyczy dzieci do 18 roku życia);
- 10) M50 – choroby kręgów szyjnych;
- 11) M51 – inne choroby krążka międzykręgowego;
- 12) M75 – uszkodzenia barku;
- 13) M80 – osteoporoza ze złamaniem patologicznym;
- 14) M81 – osteoporoza bez patologicznego złamania;
- 15) M95 – inne nabyte zniekształcenia układu mięśniowo – kostnego niesklasyfikowane gdzie indziej.

Przeciwwskazania:

- 1) M06, M05 - reumatoidalne zapalenie stawów w IV stopniu sprawności czynnościowej (unieruchomienie w łóżku);
- 2) M06, M05 – zaostrzenie stanu zapalnego w reumatoidalnym zapaleniu stawów z odczynem ogólnym (stany gorączkowe, świeże wysięki, duże obrzęki stawowe);
- 3) M06, M05, M14, M45 – ograniczenie funkcji ruchowych w przebiegu RZS, ZZSK i innych artropatii uniemożliwiający podstawową samoobsługę;

4) M06, M05, M14 – zaawansowane zmiany narządowe w przebiegu schorzeń reumatoidalnych;

5) M30-M36 – układowe choroby tkanki łącznej w fazie ostrej choroby;

6) M13, M89 – infekcyjne zapalenie kości lub stawów w fazie ostrej choroby;

7) M96 – stany w przebiegu chorób reumatycznych wymagające pilnej interwencji chirurgicznej lub ortopedycznej.

4. Choroby kardiologiczne i nadciśnienie:

Wskazania:

I. Szpital uzdrowiskowy:

1) I21 – późna rehabilitacja po przebytych ostrym zawale serca;

2) I97 – późna rehabilitacja po operacjach naczyń wieńcowych, tętniaka aorty, wad zastawkowych serca;

3) Z95 – późna rehabilitacja po przeszczepie serca.

II. Sanatorium uzdrowiskowe:

1) I10 – samoistne nadciśnienie tętnicze;

2) I11 – choroba nadciśnieniowa z zajęciem serca;

3) I25 – przewlekła choroba niedokrwienna serca (wg klasyfikacji CCS I - II).

Przeciwwskazania:

1) I11 – nadciśnienie tętnicze III stopnia nienormowane farmakologicznie z chwiejnym przebiegiem oraz co najmniej dwoma czynnikami ryzyka powikłań sercowo-naczyniowych;

2) I11 - nadciśnienie tętnicze złośliwe;

3) I21 – ostry zawał serca, w tym stany po upływie 40 dni od przebycia zawału z upośledzoną frakcją wyrzutową lewej komory (LVEF) <35%, bez zabezpieczenia kardiowerterem defibrylatorem (ICD);

4) I24 – niestabilna choroba wieńcowa;

5) I25 – przewlekła choroba niedokrwienna serca wg klasyfikacji CCS III albo IV okres;

6) I27 – nadciśnienie płucne dużego stopnia;

7) I38, I30 – ostre zapalenie wsierdzia lub osierdzia;

8) I42 – kardiomiopatia przerostowa albo roztrzeniowa w klasie niewydolności serca III albo IV według NYHA;

- 9) I44 – zespół chorego węzła zatokowego, blok przedsionkowy komorowy III stopnia, blok trójwiązkowy, blok przedsionkowo-komorowy II stopnia typu Mobitz, blok przedsionkowo komorowy II stopnia 2:1 - w przypadku braku usuwalnej przyczyny bloku i bez zabezpieczenia układem stymulującym serca;
- 10) I47 – częstoskurcze utrwalone lub częste napady częstoskurczu w wywiadzie;
- 11) I48 – napadowe migotanie przedsionków z towarzyszącym zespołem WPW lub obecnością dodatkowej drogi przewodzącej (przy braku skutecznego leczenia ablacją).

ROZDZIAŁ 13:

PERSPEKTYWY ROZWOJU UZDROWIKSA KAZIMIERZA WIELKA

Projektowanie Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Kazimierza Wielka a docelowo Uzdrowiska Kazimierza Wielka jest spójne z Regionalnym Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020

Planowane przedsięwzięcia w gminie Kazimierza Wielka związane z budową infrastruktury uzdrowiskowej.

Budowa obiektów – zakładów i urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego w sąsiedztwie zbiornika wodnego w planowanej strefie „A” ochrony uzdrowiskowej. Po zrealizowaniu w/w obiektów, przewiduje się w II etapie wystąpienie do Ministra Zdrowia oraz Prezesa Rady Ministrów o przyznanie statusu uzdrowiska dla obszaru „Kazimierza Wielka”.

W tym celu planuje się lokalizację trzech zespołów sanatoryjnych w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej wraz z urządzeniami do kinezyterapii:

1. Zakład Leczniczo – Uzdrowiskowy –S1;
2. Zakład Leczniczo – Uzdrowiskowy – S2,
3. Zespół Leczniczo – Uzdrowiskowy (Dom Zdrojowy) zespół zabiegowy – S3;
4. Park Uzdrowiskowy
5. Urządzenia Lecznictwa Uzdrowiskowego – zespoły kinezyterapii i rekreacji;

Ad. 1.

Przewiduje się budowę i adaptację istniejących obiektów służby zdrowia S1, na potrzeby zespołu sanatoryjnego obiektu zabiegowo – leczniczo – rehabilitacyjnego, wyposażonego w część – balneologiczną, komory inhalacyjne i inne urządzenia lecznicze i rehabilitacyjne.

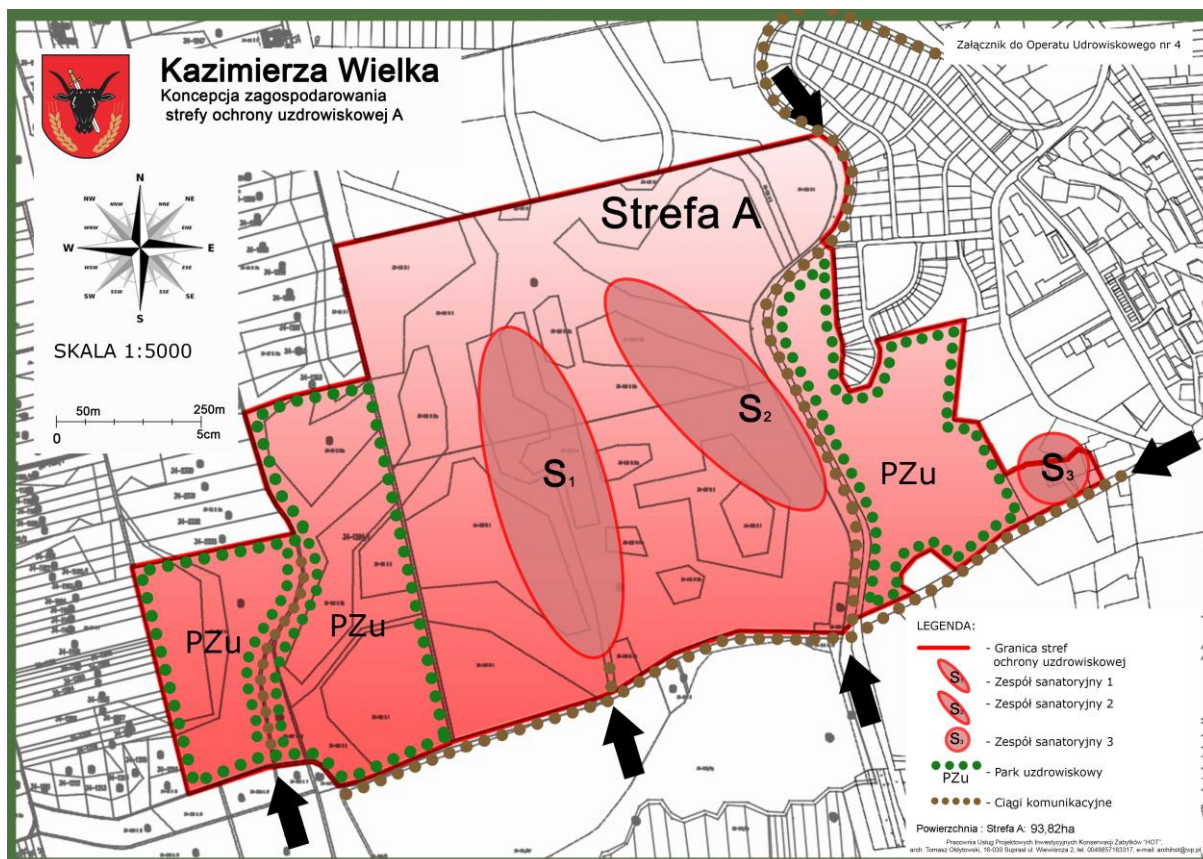
Ad. 2.

Projektuje się budowę zespołu numer S2

Przewiduje się budowę bazy zabiegowo – związanej z wodami leczniczymi termalnymi.

Ad. 3

Projektuje się stworzenie bazy zabiegowej i leczniczej ambulatoryjnej z zabiegami z zakresu hydroterapii, fizykoterapii, kinezyterapii, światłolecznictwa, krioterapii. Z częścią pobytową.

Ryc. 22 Konceptcja zagospodarowania strefy „A” ochrony uzdrowskiej

Ad. 4.

Wskazana lokalizacja predysponuje do założenia, podobnie jak ma to miejsce w innych uzdrowskach następujących urządzeń lecznictwa uzdrowskiego:

- parku zdrojowego na zachód od zespołu S1 i S2;
- budowę muszli koncertowej;
- budowę ścieżek zdrowotnych (kinezyterapeutycznych) w kompleksie zieleni urządzonej.
- budowę parku uzdrowskiego pomiędzy zespołem S1 i S2 (działania pierwszego etapu budowy infrastruktury uzdrowskiej)

Ad. 5.

Założenia budowę zespołu zieleni urządzonej parku zdrojowego w sąsiedztwie zbiornika wodnego; którym mogą się znaleźć na przykład:

- całoroczny park zdrowotny w kompleksie zieleni urządzonej. (w tym ścieżki do kinezyterapii wielosezonowej);
- centrum rozrywek dla dzieci - place zabaw, skate-park, miasteczko rowerowe lub wspinaczkowe, itp.;
- centrum rozrywki dla dorosłych (kręgielnie, sale bilardowe, restauracje);

Planuje się również w otaczającej strefie „B” ochrony uzdrowiskowej, lokalizację zaplecza gospodarczego powstającego uzdrowiska, jak również obiekty sportowo-turystyczne (budowę Centrum Rekreacji, Wypoczynku i Rozrywki) związanych z istniejącym zbiornikiem wodnym.

Projektowana infrastruktura techniczna /zewnątrzna/

Komunikacja

1. Drogi dojazdowe
2. Ścieżki rowerowe i piesze

Przyłącza zewnętrzne

3. Energetyczne
4. Kanalizacyjne
5. Wodociągowe
6. Odwodnienie /kanał deszczowy/

Projektowana infrastruktura techniczna /wewnętrzna/

Komunikacja

1. Drogi dojazdowe
2. Ścieżki rowerowe

Instalacje zewnętrzne

4. Energetyczne
5. Kanalizacyjne
6. Wodociągowe
7. Odwodnienie

ROZDZIAŁ 14:

Spełnienie kryteriów dla uzyskania statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej

Operat uzdrowiskowy stanowi podstawową dokumentację uzdrowiska, zawierającą kompleksową wiedzę o danej miejscowości uzdrowiskowej. Zakres merytoryczny operatu szczegółowo przedstawia Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U.05.167.1399) oraz odpowiednie rozporządzenia Ministra Zdrowia.

Należy podkreślić, iż analiza przestrzeni gminy oraz danych dostarczonych przez gminę Kazimierza Wielka, upoważnia do stwierdzenia, iż gmina Kazimierza Wielka spełnia wymogi art. 34 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U.05.167.1399), poprzez posiadanie złoża naturalnych surowców leczniczych oraz klimat o właściwościach leczniczych, potwierdzonych na zasadach określonych w art. 35 i art. 36 tej Ustawy.

W niniejszym opracowaniu dotyczącym obszaru ochrony uzdrowiskowej Kazimierza Wielka przedstawiono ogólną charakterystykę gminy oraz wyodrębnionego obszaru przyszłego uzdrowiska.

Zgodnie z obowiązującą ustawą uzdrowiskową oraz na podstawie przeprowadzonej analizy gminnej przestrzeni kulturowej i przyrodniczej, z uwzględnieniem aktualnej infrastruktury turystyczno-uzdrowiskowej, aktualnych uwarunkowań planistyczno-przestrzennych, posiadania surowców leczniczych i klimatu leczniczego potwierdzonych stosownymi świadectwami, gmina Kazimierza Wielka spełnia łącznie następujące 4 warunki:

1) posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych; najcenniejszym zasobem naturalnym omawianego obszaru są wody termalne, udokumentowane i potwierdzone badaniami, oceną i świadectwem, które stanowią załączniki niniejszego opracowania.

2) posiada klimat o potwierdzonych właściwościach leczniczych; klimat i bioklimat tej części gminy cechuje się właściwościami leczniczymi i profilaktycznymi, które mogą być wykorzystywane w leczeniu klimatycznym. Klimat gminy Kazimierza Wielka uzyskał świadectwo potwierdzające jego właściwości lecznicze, które stanowi załącznik niniejszego opracowania.

3) spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska;

4) posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, oraz prowadzi gospodarkę odpadami; charakterystyka poszczególnych elementów infrastruktury technicznej zawarta została w rozdziale niniejszego opracowania.

Spełnienie powyższych założeń daje podstawy do stwierdzenia, że istnieją uzasadnione przesłanki do utworzenia obszaru ochrony uzdrowiskowej Kazimierza Wielka na terenie wyodrębnionej części gminy. Gmina Kazimierza Wielka posiada odpowiedni obszar do wyznaczenia stref ochrony uzdrowiskowej „A”, „B” i „C”.

Ze względu na brak zlokalizowanych w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego w chwili obecnej, uzdrowiskowa gmina **Kazimierza Wielka nie może ubiegać się o status uzdrowiska statutowego lecz może ubiegać się o status Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej**

Rozwój infrastruktury lecznictwa uzdrowiskowego w tym budowa zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego może dać w przyszłości uzdrowiskowej gminie podstawy do uzyskania statusu uzdrowiska statutowego i w połączeniu z intensywnym rozwojem turystyki leczniczej dalszy rozwój miasta i gminy jako nielicznego w regionie świętokrzyskim ośrodka uzdrowiskowego.

BIBLIOGRAFIA:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Kazimierza Wielka, Kielce 2013.
2. Prognoza oddziaływania na środowisko do „Zmiany Nr 2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Kazimierza Wielka”, Kielce 2013.
3. Program ochrony środowiska dla powiatu kazimierskiego na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022, Kazimierza Wielka 2015.
4. Plan gospodarki odpadami dla gminy Kazimierza Wielka, Kazimierza Wielka 2004.
5. Plan Rozwoju Lokalnego gminy Kazimierza Wielka na lata 2004 – 2013, Kazimierza Wielka 2004.
6. Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Kazimierza Wielka na lata 2005-2012, Kazimierza Wielka 2005.
7. Strategia Rozwoju Gminy Kazimierza Wielka, Kielce 1999.
8. Projekt robót geologicznych na wykonanie otworu hydrogeologiczno-rozpoznawczego dla udokumentowania wód termalnych, Sosnowiec 2014.
9. Właściwości lecznicze klimatu Kazimierzy Wielkiej, Warszawa 2015.
10. Ocena właściwości fizyko-chemicznych wody z odwiertu GT-1 w miejscowości Cudzynowice, HU/44/2015, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Zakład Tworzyw Uzdrowiskowych, Poznań 2015.
11. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko planu gospodarki niskoemisyjnej gminy Kazimierza Wielka na lata 2015 – 2020, Wrocław 2015.
12. Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu nr DI-070-37/2015, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, 2015.
13. Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze wody z odwiertu „GT-1” w miejscowości Cudzynowice nr HU-2/WL/2016, z dnia 19 sierpnia 2016r. wydane przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Zakład Tworzyw Uzdrowiskowych, Poznań 2016.

ZAŁĄCZNIKI:

1. CZĘŚĆ GRAFICZNA - MAPY STREF OCHRONY UZDROWISKOWEJ

- 1) mapa gminy Kazimierza Wielka z obszarem ochrony uzdrowiskowej „C” i strefami "B" i „C” w skali 1:25.000;
- 2) mapa strefy "A" i „B” w skali 1:10.000;
- 3) mapa strefy "A" z naniesieniem obszaru górniczego w skali 1:5.000
- 4) mapa strefy „A” z koncepcją zagospodarowania

2. OPERAT KLIMATYCZNY ORAZ ŚWIADECTWO KLIMATU LECZNICZEGO

3. DOKUMENTACJA GEOLOGICZNA ORAZ ŚWIADECTWO SUROWCÓW LECZNICZYCH

4. ZAŁĄCZNIKI FORMALNO PRAWNE

- Opinia Komisji ds. Operatu Uzdrowiskowej z dnia 5 grudnia 2016r.
- Decyzje administracyjne